

ISSN 2217-2017
UDK 82

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Година VII Број 11

октобар – новембар – децембар 2016

Алма

ИЗДАВАЧ

Алма

Молерова 62-А, Београд

011/2437-204

www.alma.co.rs

www.alma.rs

УРЕДНИШТВО

Ђорђе Оташевић

(главни уредник)

Миљурко Вукадиновић

Милутин Ђуричковић

Вукосава Живковић

ПРЕЛОМ

Алма

КОРИЦЕ

Дејана Јовановић

ШТАМПА

„Пресинг“, Младеновац

Рукописи се не враћају

Данко Стојнић: „Конструкција 1“ (2016)

Књижевни преглед излази четири пута годишње, у два издања – штампаном и електронском.

Имејл адреса: knjizevnipregled@yahoo.com

Претплата за 2016. годину (за штампано издање): 2.800 динара. Текући рачун: 205-39745-66 код Комерцијалне банке, Београд. Код претплате ставити назнаку „За Књижевни преглед“.

САДРЖАЈ

О КЊИГАМА

Радомир Андрић: ЛИРСКО ВРТЛОЖЕЊЕ И САМООГЛЕДАЊЕ (<i>Венчање мојих слова</i> , Тода Матић-Медић)	8
Милован Гочманац: ТРАНСЦЕНДЕНТАЛНА ИМПРЕСИЈА КАО ОСНОВА ЕСЕЈИСТИЧКЕ ЕМАНАЦИЈЕ (<i>Кад речи сањају</i> , Верица Тадић)	11
Јелена Калајџија: КАРДИОГРАМ НЕОАВАНГАРДЕ (<i>Легитимација за сигнализам</i> , Јелена Марићевић)	18
Милутин Ђуричковић: КОМПЛЕКСНО ИЗДАЊЕ (<i>Магловит лет</i> , Милка Петровић)	24
Даница Столић: ЗНАЧАЈНА АНТОЛОГИЈА (<i>Ватра у стени : Из калмичке књижевности за децу и младе</i> , Душан Ђуришић, Милутин Ђуричковић)	25
Милутин Ђуричковић: ЖАНРОВСКА ПРОЖИМАЊА (<i>Твистер</i> , Саша Симоновић)	27
Милутин Ђуричковић: МАГИЈА ПРИПОВЕДАЊА (<i>Гласови прошлости</i> , Милан Јовановић)	31
Милица Јефтимјевић Лилић: ПОУЗДАНИ ЗАВОДЉИВИ ПРИПОВЕДАЧ (<i>Човек који је двапут живео и друге приче</i> , Невенка Бошњак-Чолић)	33
Веселин Мишнић: ЛИЧНИ ДЕМОНИ И МЕТАФОРЕ ПРКОСА (<i>Приручник самоће</i> , Родољуб Ђорић)	37
Жарко Требјешанин: СРБИЈА У СИМИЋЕВОМ САТИРИЧНОМ ОГЛЕДАЛУ (<i>Приче из кавеза</i> , Слободан Симић)	43
Милијан Деспотовић: ОСОБЕНИ СВЕМИРИ НЕЖНОСТИ (<i>Прелудијум зебње</i> , Верица Тадић)	46
Милутин Ђуричковић: ПЕСНИЧКИ ПУТ ИЗМЕЂУ ПЕВАТИ И БИТИ (<i>Плаветни сневач</i> , Драгана Ћатић)	50
Нина Живанчевић: ТАЈНА ИЗМЕЂУ СВЕТЛА И МРАКА (<i>Бонжур Мадам де Помпадур</i> , Гжегож Латушински)	51
Санда Ристић Стојановић: КОНДОР (<i>Кондор</i> , Маријана Јовелић)	53

Зоран Јеремић: О КРУНАМА СЛОБОДАНА СИМИЋА (<i>Трновита круна, Слободан Симић</i>)	56
Јован Н. Стриковић: СПРЕМАН ЗА УДАРЦЕ (<i>Строго за јавност : афоризми и закони, Перица Јокић</i>)	59

ИЗ НОВИХ КЊИГА

Дејан Ајдачић (ур.): <i>Јуда Искариотски у словенским културама</i>	63
Јелена Марићевић: <i>Легитимација за сигнализам</i>	65
Веселин Мишнић: <i>Пљување по бонтону</i>	68
Алма Младеновић: <i>Анђео Вардарис</i>	70
Невенка Бошњак-Чолић: <i>Човек који је двапут живео и друге приче</i>	72
Ненад Глишић: <i>Езопиде</i>	76
Ратко Дангубић: <i>Толико тога је већ тамо</i>	78
Милица Мијајловић: <i>На путу до свемира</i>	80
Бојана Николетић: <i>Поза, пресек и став : Кратке приче</i>	82
Зорица Пауновић: <i>Убити звезду падалицу</i>	84
Никола Филиповић: <i>На раскришћу : медитативна проза</i>	88
Милојка Бандука Јововић: <i>Колијевка гавранова</i>	90
Гжегож Латушински: <i>Бонжур Мадам де Помпадур</i>	92
Валентина Миличић: <i>Ками до камена</i>	94
Радомир Мићуновић: <i>Небоземни акорди</i>	96
Слободан Симић: <i>Ожиљак</i>	98
Драгана Ђатић: <i>Плаветни сневач</i>	100
Аркадијуш Фрања: <i>На судњи час закасни</i>	102
Перица Јокић: <i>Строго за јавност</i>	104
Деана Саиловић: <i>Електронска исповедаоница</i>	106
Слободан Симић: <i>Трновита круна</i>	108
Милан Тодоров: <i>Покори се и почни</i>	110

ИЗ РУКОПИСА

Душка Врховац: <i>Мистичне кише</i>	113
Драган Коларевић: <i>Масони и сарајевски атентат</i>	114
Александар М. Арсенијевић: <i>Све је већ добро</i>	116

Перица Јокић: <i>Тестамент</i>	118
Славољуб Марковић: <i>Људи и пси</i>	120
Веселин Мишњић: <i>Докони људи и црна птица</i>	122
Љиљана Рим-Живковић: <i>Георгине којих више нема</i>	126
Властимир Станисављевић: <i>Иванча – гротло магнетизма</i>	128
Данко Стојнић: <i>Гостинска соба</i>	130
Милан Тодоров: <i>Живот је леп</i>	134
Александар Чотрић: <i>Демократија</i>	138
Узеир Ајрадини: <i>Ноктурно</i>	140
Душка Врховац : <i>Шта би хтео</i>	142
Илија Вуковић: <i>Космет</i>	144
Срба Игњатовић: <i>Велика песма</i>	146
Зоран М. Мандић: <i>Прецењена Војводина</i>	148
Саша Мићковић: <i>Анђео и душа</i>	150
Александар Баљак: <i>Од врата до врата</i>	152
Ратко Дангубић: <i>Алеја великана</i>	154
Весна Денчић: <i>Патриотски разлози</i>	156
Перица Јокић: <i>Периграми</i>	158
Бојан Љубеновић: <i>Докторат</i>	160
Саво Мартиновић: <i>Издајници еволуције</i>	162
Милен Миливојевић: <i>Незапослени оптимиста</i>	164
Јово Николић: <i>Стратешки партнер</i>	166
Слободан Симић: <i>Критички осврт</i>	168
Александар Чотрић: <i>Ожењени последњи сазнају</i>	170

НОВИ ГЛАСОВИ

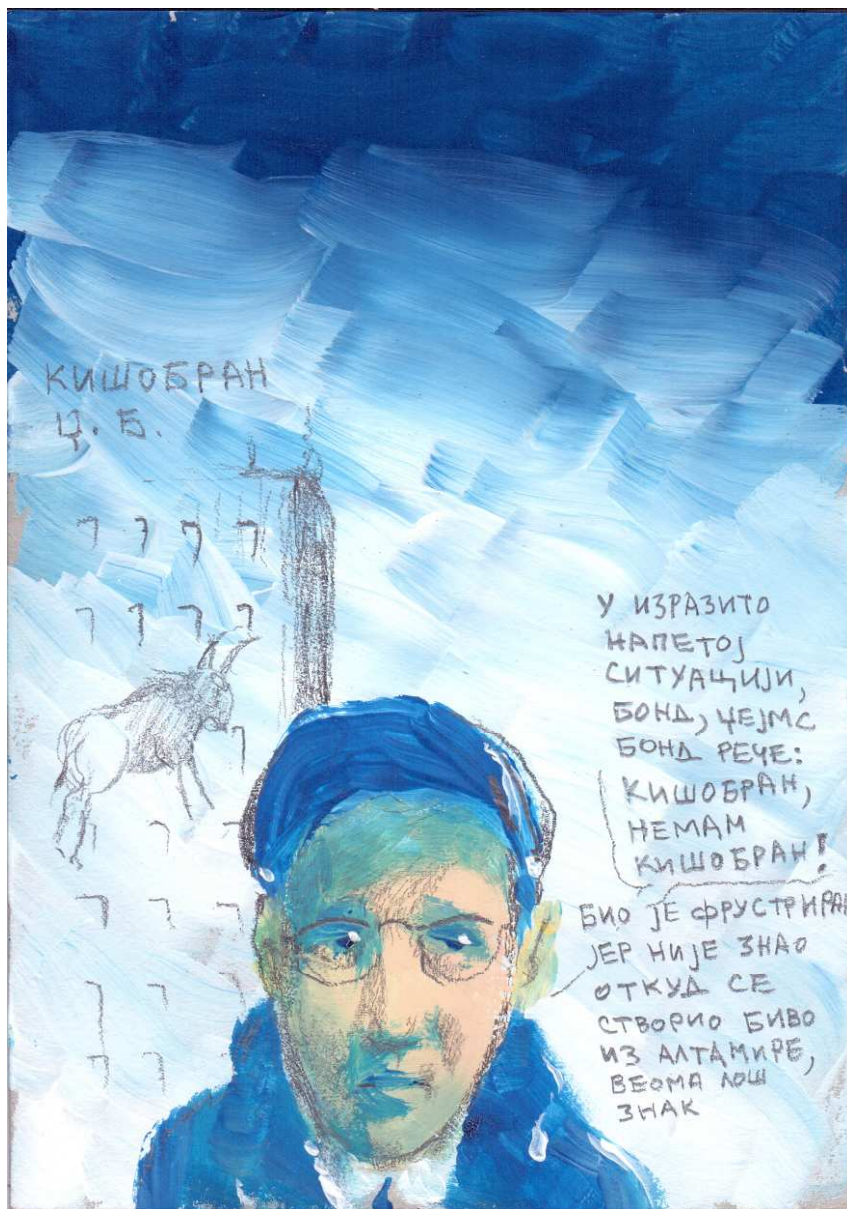
Александра Јовичић: <i>У туђини</i>	173
Тамара Симић: <i>Бајке о одрастању</i>	177
Урош Тимић: <i>Дрво живота</i>	179
Слађана (Бранислава) Бушић: <i>Град промаје</i>	181
Немања Вељовић: <i>Зебња</i>	183
Мараја Видаковић: <i>Месечево дете</i>	185
Марија Дејановић: <i>Вешмашина</i>	187
Сара Јекић: <i>Кругови</i>	189

Огњен Караџић: <i>Песник на зрну туђега грашка</i>	191
Мирјана Радосављевић: <i>Окамењени</i>	193
Александар Станић Шкодрић: <i>Зарезане револуције</i>	195

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Кујтим Агалију: <i>Хаику</i> (Превела с енглеског М. Миљковић)	197
Ангел Ангелов: <i>Недостајеш ми</i> (Превео с бугарског М. Димитријевић)	198
Владимир Виденов: <i>Пешчаник</i> (Превео с бугарског М. Димитријевић)	200
Шерзод Комил Халил: <i>Песма света</i> (Превела с енглеског М. Миљковић) ...	202
Олех Коцарев: <i>Без ероса</i> (Превео с украјинског Ј. Комбиљ)	204
Владо Љубенов: <i>Саможртововање</i> (Превео М. Димитријевић)	206
Катја Маринова: <i>Плаво јутро</i> (Превео с бугарског М. Димитријевић)	208
Александар Милчев: <i>После ручка</i> (Превео М. Димитријевић)	210
Катарина Џункова: <i>Аутентичност</i> (Превела с руског В. Новковић)	212
Ондреј Каламар: <i>Мале ципеле</i> (Превео са словачког М. Пребуђила)	213
Сергеј Сидоров: <i>Ореол</i> (Превео с руског А. Чотрић)	216
Владимир Шојхер: <i>Искушења</i> (Превео с руског А. Чотрић)	218

О КЊИГАМА

Данко Стојнић: „Џејмс Бонд“ (2016)

Радомир Андрић

ЛИРСКО ВРТЛОЖЕЊЕ И САМООГЛЕДАЊЕ

(Тода Матић-Медић, *Венчање мојих слова*, Београд: Просвета, 2016)

Стихови Тоде Матић-Медић непрестано су у зазиву завичајности и једног минулог времена у којем се натпевавала са светом омамне младости. Уосталом, многи наши песници, одлазећи у неке друге земље и крајеве, заправо, своју кантилену исијавају у сагласју са сопственим удесним путевима у чежњи за првим сненим извориштем и притокама исцрпним из имагинатних предела које чувају у својим затајним недогледима песмоторне слике и значења, неопходних разрастању песничког језика. Такав је случај определио и ову песникињу, рођену испод Таре и стасалу у Аустралији, да у дозивима и одзивима, углавном носталгичним, открије своју другост – односно да омогући лирском субјекту проговор у непредвидивом згласју, превасходно преслишавањем онога што је сањала и желела и онога несводивог на стварност, без обзира на огромну уложену снагу за остварење младих идеала...

Једноставно, то лирско, ухваћено у исконској мелодији у бајнобаштанском крају, истовремено чаровито и озарено митским пламичком, неким својим загонетним и понорним путем, стекло је право на самоглас и принављање из реминисцентних шара, на другим обалама океана који има свој језик и своје граматичке особености, тешко преводиве у сентименталним исказима. Отуда се Тоди Матић-Медић, и после неколико објављених песничких књига, чини да ћутећи пева и постепено мисаону магму обуздава у самотности, у погледу где назире „свој лик празан и болан”. Уз то, препуштена самоспознаји, казује нам: „У њему нема ништа, сем једне песме што живи/ Тамо сам и ја, ћутим и дишем кроз слова/ у којима сам опевала сва своја ћутања.” Заиста, ћутање је задржало животодајно дисање „кроз слова” – и успоставило је још један незамењив траг постојања и творачке посвећености. Утолико може рећи: „Ја сам анђео / што се од страха гуши”. А надасве, тишња ограничава опчињеност. Самосвест потискује занос и песникиња зна да јој је још много шта остало довољно

неприближено песмотворној датости и наглашава „недовршене песме ме чекају“.

Између осталог, песме су за њу једино благодато уточиште, иако гласови знаних и неименованих сапутника понекад у њој одјекују морно и евокативно затежу конач испуњен стрепњом пред могућим киданем и губљењем спасоносних емотивних спона. Свакако повремено отвори врата самотног боравишта и изнова настави своју љубавну причу. Истина, све то надвладава исповедна интонација и нека врста самооптужбе да је исход могао бити другачији. У тим тренуцима песнички језик нема захвалну оплодњу – више је подређен емотивном таласу који метафоре разара изван очекиваног утемељења, када песма задобија превласт над интимним коловратом.

Ипак, Тода Матић-Медић неким својим унутарњим импулсом настоји да одвоји поетско зрно од празног звука, посебно у језичкој матерњој мелодији, у ономе што продире из неизрецивог и речи оплемењује самосвојним дахом. Отуда се намећу песме „Кућа мојих предака“, „Молитва“, „На броду којег више нема“, „Очи мога оца“, „Океан“, „Поноћ“, „Песма родитељима“, „Стихови у бокру траве“... У њима налазимо доста аутобиографског, али и извесне путоказе до универзалних ововремених значења, када свет препознаје своју заједничку градњу, упркос различитих хтења и цивилизацијских тенденција, моралне хипокризије и живота подређеног материјалном богаћењу по цену живота душевних огрева. Песникиња је, срећом, сачувала суштаство свог језика и скоро молитвеним шапатам подсећала себе саму да не сме изгубити свој идентитет. А песмотворење је схватила отаџбинском обавезом и нечим што можда звучи патетично, али у чему осећа све своје корене и узнесења, светлосне неизгасиве просторе и свеколико светосавско сабрање.

Читајући стихове Тоде Матић-Медић, не можемо остати равнодушни, пре свега због те њене посвећености завичајности и неуморном низању слика које носи испод очних капака у првом погледу упућеном ка тајанственом небоземном. Такође, не можемо превише строго оцењивати то лирско вртложење и самоогледање пред налетима суморног времена, када се много тога открива без идеализовања и када речи у промицању кроз исповедно сито казују о пореклу колико стварног, толико ирационалног бола.

Ако бисмо тражили заједнички именитељ ове песничке збирке, у којој песникиња разоткрива своје успомене и опсене, чежње и брижности, заправо оно што јесте и што се никад није отело уздахом у потпуној иска-

живости, могло би стати у мисао на којој се заснива „Венчање мојих слова“ или ако постоји, добрим делом може се још само видети у овој лирској исповедионици. Ту је, како нам повери искрено „отпевала сва своја ћутања“. Ту је, засигурно, још „недовршене песме“ чекају...

Посебан додатак ове песничке збирке чине песме посветнице бројних пријатеља, који оставише траг свог поетског даха у неку врсту захвалног споменара. У сваком случају, и све што прочитамо у овој књизи припада једном узајамном поштовању и препознавању једног благодатног песничког трага овде и тамо где Тода Матић-Медић сведочи о свом незанемарљивом лирском проговору.

Милован Гочманац

ТРАНСЦЕНДЕНТАЛНА ИМПРЕСИЈА КАО ОСНОВА ЕСЕЈИСТИЧКЕ ЕМАНАЦИЈЕ

(Верица Тадић, *Кад речи сањају*, Гуча: Библиотека општине
Лучани, 2015)

Песник, прозаиста, афористичар и есејиста, Верица Тадић, објавила је нову књигу есеја под насловом *Кад речи сањају*, коју чине тринаест наслова, – обрада књижевних дела савремених српских писаца, сврстаних у циклусе *Духовни форензичари*, (Фитиљ од анђеоских трептаја, Нектар лирског микрокосмоса, *Духовни форензичар*), *Боје за метафизички акварел* (*Кад речи сањају*, *Боје за метафизички акварел*, *Паперје јаве на крилима снова*, *Светлозрачје уоквиреног жала*), *Оптимизам као суштина трајања* ((Про)сен трагова, *Песничка штафета са ванвременим орнаментима*, *Оптимизам као суштина трајања*, *Струне благодарја*, *Етно-звучи на диркама футура*, *Цитати из дневника тишине*).

Еминентна српска поетеса, Верица Тадић, свој несумњиви књижевни таленат користи и у есејистичке сврхе приказивања нових објављених књига савремених српских писаца, приказујући их и са будним конструктивним познавањем и елитних писаца из стране књижевности.

Наслов своје нове књиге есеја Верица Тадић је конструисала употребом прилога *кад* на почетку потврдне синтагме којом одређује време у које речи сањају. У наслову *Кад речи сањају* још важнија је одредница персонификације којом се говорним лексичким јединицама, речима, додаје особина коју имају људска бића, то јест да сањају. Фигуративни спој персонификације и апстракције ствара сложу слику, помоћу које се несвршени глаголски облик сањати ставља у активну функцију виђења у сну, односно замишљања и стварања естетских представа које у књижевном уметничком стваралаштву постоје у приказиваним књигама.

Есеј *Кад речи сањају* Верица Тадић је сврстала у циклус *Боје за метафизички акварел*. Есејистички таленат Верице Тадић распростире се странством симбола и синестетичних комбинација визуелних и акустич-

них осета боје и мелодије, које посматра са лакоћом преплитања суштинских особина естетских вредности књижевног дела.

У насловном есеју *Кад речи сањају* Верица Тадић остварује висок домет метафизичког онтолошког откривања суштине и смисла постојања људског бића. Са посебним смислом за виђење у сну, суштински открива дубину људске душе и људског духа, који су, уопште узев, од посебног интереса у њеном књижевном стваралаштву. У њеном есеју интиман и присан приступ књижевнокритичкој обради естетске вредности открива људску душу и човеков дух снагом филозофске расправе уобличене поднасловним референцама: Невиност душе као свети запис, Дијалог између временски удаљених тренутака, Светилиште тајанствених божанстава. На тај начин улази у традиционални и општи смисао теолошких канонизованих представа о рационалној и ирационалној сфери схватања и поимања бога коме се у теологији приписује настанак света. У вишој сили, богу, оваплоћује и саму бесмртност душе, коју не посматра статички и са поражавањем, већ активистички као „еволуцију идеја“. У њима налази „енергију стваралаштва“ и подстицајни смисао за сопствени стваралачки чин, уграђујући исти у луцидно тумачење одређеног књижевног дела.

„Древно срце прапостојаности одражава енергија стваралаштва, која рађа нове животе. Стваралаштво је наш знак у времену. Дописивање нових садржаја у пракњигу, у којој су зачете прве приче о настанку Света“ (55).

Са истом енергичношћу Тадићева открива естетску лепоту и књижевноуметничку вредност описа ентеријера, природе и људских ликова, датих у светлу наслућивања фабуларног следа прозног дела.

Поред ликова и њихових нарави у свакодневном животу, Верицу Тадић интересују метафизички писци и сликари, акварел постигнут фигуративним преплетима речи и сликарским бојама на платну. Оба естетска сегмента обавија тихом мелодијом сетних додира најосетљивијим нијансама људских осећања у оквиру основног осећања које људско биће чини човечним, љубавног осећања. На основама најсублимнијих људских емоција успева да изрази њихов суштински оквир, стишавајући своју усхићеност трансцендентним и метафизичким постулатима ширине људског духа и смисла човековог трајања.

На бази трансцендентализма и метафизике схваћена књижевна дела и њихова суштинска естетска вредност, у есејима Верице Тадић добијају снажан емотивни утисак потпуног доживљаја заснованог на импресији. Импресионистички стил у њеним есејима, личан и присан, истовремено

је и добронамерно опредељен за суштински приказ успеха писца и естетске лепоте тумаченог књижевног дела.

Када пише есеј о поезији, још је сублимнији њен импресионистички приступ психолошком сегменту који транспонован у естетски и емоционални слој песму чини уметнички вредном. Величину песника и његове песме мора да краси истинитост, чистота уметничког поступка при писању песме, и њена лишеност од сувишног вербализма.

„Чему пловидба, питамо се, ако су наши животи пролазни. Чаролија је у трагању, а наши животи су само путеви. Ми јесмо пролазни, али су наша путовања део вечности. То што остављамо на путу смо ми, то је наше, и зависно од тога колико је племенито, велико, узвишено и истинито, толико ће то наше, на том путу, бити присутније и трајније“ (68–69).

Трансцендентализам се појавио као реакција на рационализам, јер негира логичко мишљење. Заступа романтичарски, идеалистички и мистички начин мишљења и стваралачког приступа књижевном делу, као и претпоставку иманентности бога у свету. Трансценденталисти трагају за мистичним постулатима, израженим у божанским оквирима. Чувајући значај божанског, чувају и природу у човековом окружењу. Став заснивају на интуицији и понирању у самога себе. Душа је, по њима, најважнији постулат бављења собом.

Импресионистички есејистички стил Верица Тадић изграђује на основи трансценденралне претпоставке лепог у општем опсегу одуховљења. Духовни постулат превасходи свакој естетској и стилској слици у њеним есејима надарено богатим симболом, алегоријом, метафором и метонимијом у стилској сложеној фигуративности. Сложене лексичке и синтаксичке форме оснажене су унутрашњим склопом употребе сновиде повезаности лексичких одредница. Повезаност лексема и међусобни односи речи у синтагми и реченици изнуђују пријатно изненађење које читалац осети у синтаксичкој и синтагматској конструкцији. Њени есеји тако постају у читалачкој рецепцији рефлексивна сновидост, речи које сањају, речи које се саме собом исписују у маштовитој мисли, ослобођеној страха од нетачности и површности. На тај начин расуђивање и закључци, које есејиста ставља у душу читалаца, од лаког и складно усмереног увода до одмереног и афирмативног закључка, откривају суштинску истину у садржају књижевног дела, и сугестивну естетску лепоту натопљену одуховљењем и добронамерним откривањем смисла живота који је човечан и богат садржајем само ако су његове особине душевна доброта, духовно богатство и љубав према људима.

Есеји Верице Тадић у понуђеној књизи су смисаоно и садржајно растегнути од импресионистичких психолошких понирања у најпогубније људске особине, као што је варварство и насиље, до најлепших особина људске духовности и љубави према свету и животу. Склоношћу ка рефлексiji и мисаоном понирању у књижевни текст, Тадићева постиже снагу којом тумачи постојећи распон између љубави и страха у данашњем свету. Снага естетске слике коју пружа њена есејистичка даровитост је у контрастној укрштеници, у којој, као у зачараном енигматском лавиринту, живи данашње човечанство, а свет који се бори за опстанак у људском похлепом и неморалом рањеној природи, где опстаје и постоји у сучељавању и међусобном страху две контрастне силе, силе насиља и силе љубави. Ситуација човечанства је таква да о људској слободи, демократичности и демократији као стварном свехуманизму, ни у једном друштвеном устројству данас не може бити ни говора.

У суживоту људи и природе као станишта живота и услова живота, Тадићева схвата да је стварна слобода само слобода сањања речима. У својим есејима те снове метафизички и трансцендентално нијансира стилским фигуративним богатством симбола грађених на преплитању комплексних изнијансираних лексичких акварела. Космизам као визија у звездама и у анђеоским ликовима подмлађивања човечанства, постају тада постоље за пораз насиља, и победу слободе која опстајава као победа слободног човека, односно његове слободе духовног очовечења на основама хуманизма и љубави.

Боје за метафизички акварел као општа метафорска поредбена одлика есејистичких импресија са чиниоцима метафизичке поезије, стварају подлогу за естетску слику у којој главну улогу остварује оптимизам као заштитни знак општег животног и душевног расположења.

Значење лексичког израза *оптимизам* је „животни став, душевно расположење, настројење у коме човек придаје више значаја добрим, повољним странама живота, сматрајући да оне преовлађују, животна ведрина, вера у добро; нада, вера у повољан развој или исход чега“¹.

Из катакомби духовности и измаштане теолошке нирване којом је опчињена духовна обредна магичност речи са сновидом способношћу да проникну у најскривеније пориве људског духа и душе, есејистичка импресија Верице Тадић уздиже се у опojност наде и оптимизма, као једи-

¹ Речник српскохрватског књижевног језика, 4, Нови Сад: Матица српска, 1971, 173.

них спаситељских чинилаца људског опстанка и будућности. Оптимизам, тако, постаје начело тумачења „суштине трајања“. А суштина трајања је у безмерју народног генија, истог народног генија који је творачка снага народних умотворина, и дарована снага појединаца који су талентом одредили дубину народне мисли и стваралачке способности.

„Да би открио бисере народне мудрости, испод утабаних и невидљивих покрова историје, ископавао је слој по слој, детаљно и темељно. Проучавао старе обичајеи занате. Истраживао порекло легенди и имена. Народне умотворине и све што се могло отргнути од заборава, извлачио је на светлост дана из мрачних подрума ужегло времена. Тако су многи људи и догађаји поново засветлели у народном памћењу“ (119).

У женском есејистичком писму Верице Тадић немерљиво је „благодарје“ које „прозрачном свежином“ Универзум даје свакоме. Блиско је женском писму у есеју Исидоре Секулић (1877–1958), и женском писму у књижевној критици Светлане Велмар Јанковић (1933–2014). Есеј Верице Тадић је у знаку благодарја духовности, као што је обавијена профињеном лепотом национална духовност Исидоре Секулић. Светлана Велмар Јанковић књижевној критици приступа стваралачки објективизираном еманципацијом одбране интелектуалног живота људи који се стваралачки одnose према писаној речи.

Таква еманципативна улога писане речи у женском писму Верице Тадић изражена је кроз есејистички облик одуховљене гномске и идиомске игре фигуративним стилским акварелом на релацији речи које сањају и универзума опште и националне духовности, чији пример налази у уметничкој величини Рабиндраната Тагореа (1861–1941).

„На бесконачној линији пораза на којој су победе само тачке, Тагоре је утиснуо жиг неуништиве вере у бескрајну љубав и милост Божанску, коју треба стрпљиво и у свему тражити“ (116).

Исписујући есејистички опис унутрашњег „ја“ савремених српских писаца, познатих и признатих, или посве одбачених и непризнатих, кроз њихово књижевно дело у стиху или прози, женско писмо Верице Тадић исписује исти поступак оздрављења нације који у есеју нуди Исидора Секулић. Истовремено, то је и јако унутрашње „ја“ које исписује женским писмом Светлана Велмар Јанковић, утискујући га и у личност и у породицу, која је, као и Верица Тадић и Исидора Секулић, за строжије назоре норми понашања у приватном и друштвеном животу, које је, по речима Светлане Велмар Јанковић, својевремено, тражећи путеве слободној мисли у оквирима ренесансе, прописивао Мишел де Монтењ (1533–1592).

„Стварајући свој есеј, свој оглед о себи који се данас чита и разуме као оглед о човеку и људској природи уопште, Монтењ је створио један облик есејистичког првог лица оног ја које не скрива него наглашава да је једно исто са ауторским ја и стално подсећа на ту истост, иако зна да између тих ја ипак постоји не мала разлика: једно од ја у овим есејима истиче себе као субјект који промишља а друго себе као објект тога промишљања“².

Есеји Верице Тадић у књизи *Речи које сањају* тумаче у књижевним делима прозе и поезије савремених писаца оба пола унутрашњу снагу и порив подвести и несвесног чији просјај истражује у призми одуховљења и метафизичког космичког духа, спуштеног из универзума на поље људског осећања моралних норми између ортодоксно неприхватљивог и милог богу, у коме налази интуиционо поље измаштане снаге духовности. Емфатичко усхићење којим Верица Тадић изграђује стилске и естетске представе обрађиваних књижевних дела, заснива се, превасходно, на релацији подсвесног и ирационалног, у смислу филозофског и религиозног схватања израза еманација, и његовог значења да свет потиче од најсавршенијег бића, то јест божанског. Вештом неологистичком употребом лексике у неочекиваним и ирационалним сплетовима фигуративних значењских одлика речи, Верица Тадић сопственим стилем интуитивне снаге просвећења пише, заправо, нову психоанализу и психологију људских односа у природи и друштву, и њиховог односа са самима собом. Неприкосновени критичар, оштрином сопственог духа, повремено оштро и бескомпромисно, повремено благонаклоно и са јаком дозом сугестивне опомене, указује на пошаст савременог човечанства. То су, пре свега, све врсте насилничког понашања према слабијима, створене на дехуманизованим односима и у нарастим друштвеним супротностима на релацији створеног огромног јаза између елитистичких слојева и огромних маса одбачених, понижених и осиромашених. Пошаст људске материјалне неправедности ствара и емотивни јаз међу људима, што их омета да искрено испоље најплеменитија осећања љубави према свету и животу. С тим у вези, поставља се и питање искрености стваралачког чина у поезији и прози савремених писаца. Љубав и духовност су, у поезији и у есејима Верице Тадић, онај израз несвесног у људском животу, који њено, у основи женско писмо, чини писмом трагања за другојачношћу која побуђује пажњу,

² Светлана Велмар Јанковић, Покушај умножавања ауторског ја, *Савремена српска проза, Зборник 11*, Трстеник: Народна библиотека Јефимија, 1999, 51–52.

али не негира и не поражава постојеће и никога. Она вреднује индивидуалност и оригиналност естетске вредности текста, и са удивљењем тумачи најлепша људска осећања афирмативном тканицом народног веза. Верица Тадић је поетеса и у есеју, која пише са циљем истицања универзума и космичких визија јаком интуицијом, чију снагу црпе из суштинских одлика зена. На тим основама изградила је велики број неологистичких израза у саставу референци и реченица, чији се сложени смисао схвата такође помоћу интуиције. И тада, ваља имати на уму да је основни задатак есеја Верице Тадић да открива унутрашња својства естетске вредности поезије или прозе задатог писца, односно његовог књижевног дела. У есејима је остварила пред себе постављени задатак: да анализом људског духа у савременим оквирима очовечења, потпомогне потпунијем одуховљењу и очовечењу, кроз снагу коју сваки човек у човечанству поседује као наглашено емотивну и творачку, под условом да твораштво и емфаза не прелазе границе које људско биће омеђују обожењем. Као емфатично естетско надахнуће, њен есеј је написан као естетска сублимна поента надахнућа и јарког акварела, а таквом рецептивном сугестивношћу ваља и да се доживи рецепцијом читалаца. Такву релацију интеракције високих уметничких квалитета својих есеја и читалачке публике, Верица Тадић је, на пољу вишезначне слојевите стилске сликовитости есеја, у потпуности остварила.

Јелена Калајица

КАРДИОГРАМ НЕОАВАНГАРДЕ

(Јелена Марићевић, *Легитимација за сигнализам*, Београд: Everest media, 2016)

*Размишљањем о сигнализму
критички се промишља и дело и сопство и стварност.*

(Јелена Марићевић)

Легитимација је лични опис, потврда идентитета, верификација постојања и његов смисао и значење, доказ да нешто јесте и да то такво какво јесте може, мора и треба да буде (по)стављано у контекст, остварујући односе са појмовима, стварима и личностима и самим тим (п)остварује своје место у целокупној људској мисли и животном циркулисању. Само у односу можемо говорити о постојању. Међутим, сама легитимност, значи и валидност, оправданост, доказаност. Овако узевши, намеће се алузија о протоколарности, укалупљености, систему. У циљу апологије једне књижевне појаве (довољно радикалне да је можемо назвати експлозијом), потребно је да се направи легитимација која би верификовала не само њено постојање, већ обзнанила да одређене реакције и релације јесу последица њене активности. Када кажемо „једна књижевна појава“, рекло би се да то може значити било која, но, у инвазији доказивости, показује се ирелевантно потврђивати теоријом нешто што пракса очигледно остварује на разини писац-дело-читалац, осим ако то није описивање само.

Ако бисмо желели да се поиграмо бројевима, до сада, у распону од тачно две деценије, српска књижевност бележи израду две легитимације. Поигравање можемо наставити остацима постмодерне, па бисмо овај случај дали мистификовати на следећи начин: обе легитимације тичу се књижевних покрета револуционарне природе, једна је била омаж неоавангарди схваћеној као довршеном процесу, а друга, одраз у огледалу, који не показује ни лице ни наличје већ снопхвата пулсирање стварности кроз сигналистичке пројекте као живе доказе да процес није ни престајао, да тело живи док год било дамара.

Иван Негришорац 1996. године објављује „Легитимацију за бескућнике“ која је требало да *одбрани* и да да легитимност неоавангардној поезији којој, у том тренутку, прети или дефинитивни заборав или да остане један експеримент песника који ће се доцније подухватити *правих* поетика. Ова је књига по конструкту такође један мали експеримент, чија поглавља симулирају изглед легитимације.

„Легитимација“ Јелене Марићевић је окренута јединоме што је преживело из претходно описане књиге. Сигнализму. Ово је збирка текстова које је Марићевићева објавила по периодици и зборницима, а имати овакав низ радова у истоме оквиру говори о детаљном промишљању и потреби за интегралним издањем које ће бити, дакако, и преко потребна анологија. Уз то сам завршетак књиге је интервју, који је са ауторком водио Душан Видаковић о *магији* сигнализма за истоимени зборник 2016. године. Јер сигнали су ту да би били опомена, а она је знак да је неко или нешто у опасности. Дакако, у вечном стању дезинтеграције стоји Уметност, нападана и разједињавана не само Некултуром већ и самим међупоетичким трвењима. Њих, наравно не треба схватити дословно, јер су међупоетичке сукобице махом плодноносних последица. „У покушају писања историје књижевности, морамо се чувати стварања утиска да ови покрети и противпокрети неизбежно следе један другог по неком тачном и складно уређеном обрасцу – као да је романтизам XIX века збрисао са лица земље разум XVIII и после тога био господар ситуације све док њега није зграбио за гушу натурализам, и као да су тада Маларме и Рембо дошли и бомбама дигли у ваздух натурализам.“³

Отуда је ова књига „мозаик састављен од неколико мозаика“⁴, а на трагу жанровске одређености, она неће бити само легитимација као Негришорчева књига, већ ће бити *кардиограм*. Дакле, не само теорија, већ и судар књижевне теорије и праксе. Ова књига барата *снимцима* као одељцима *кардиограма*, хватајући пулсирање сигнализма, пулсирање читалачке рецепције, али и живота и у њему свих нам датости. „Пулсирање, дакле, омогућава да се ухвати трептајни *снимак* сигнализма који је стално у покрету...“⁵ Кокетујући са стварношћу и бележећи одјеке дамара, пред сигнализмом се отвара изазов у коме ванкњижевна стварност као основни

³ Едмунд Вилсон, *Акселов замак или о симболизму*, Београд, 1964, стр. 11.

⁴ Марићевић, Јелена, *Легитимација за сигнализам: пулсирање сигнализма*, Everest-media, Београд, 2016, стр. 9.

⁵ Исто.

предложак и узрок постаје недовољна, јер само делање унутар Уметности постаје дискутабилно. Постављамо отуда и тај двогубо раслојени окрет књижевне праксе у коме сигнализам не може и не сме да наступа *стихијски* (иако споља делује тако), већ управо програмски, али не по самим програмским начелима, типа „Језика и неизрецивог“ (2011) Мирољуба Тодоровића, већ гибљиво пратећи ерогене зоне стварности које постају основно начело, окидач за пуцње који следе.

Заљубљеник у стихију, Станислав Винавер, у тражењу свога израза пронашао је *могућности*. А те могућности су отишле у један крајње идеални вид доследности, за коју можемо рећи да је била његова *несрећна доследност*. Док су се изми величали, скрхавали, препорађали, изумирали, Винавер је, пратећи своју визију која му је и отворила могућност за могуће не нужно праве и решавајуће (!) светове, већ искључиво могуће, остао непомерљив пратећи тај траг кроз читаво своје стваралаштво. Доследност у каквој се он обрео није довела до једноличја, већ управо до вишезвучја, јер је визија била та и таква, која је увек изнова бојадисала Винаверове палимпсесте. Овај „теоретичар промене, протејског понашања лиричара“⁶, оставља нам *могућност* да га неизоставно поменемо у контексту ове „Легитимације“, не без разлога. „Громобран свемира“ (1921), пробија жанровске међе и даје *могућности* за нова жанровска одређења. Једноимени текст жанровски јесте *радиограм*, који своје корене чита у предугој домаћој традицији епистоле. Ваприси и одвети овде су дати преко радиограмирања међу васионским адресантима и адресатима: Чуvara зелене куле са Марса, централног Совјета планете „Земља“, Свештеничког колегијума управљача над радијумом планете Венере, власника мозга на Средњем Платоу Урана, Сунца, 56-ог сателита Сатурновог – одбора јавнога благостања, групе Лабуда – двојног Сунца оба Троугла, Сатурна, Алфе – доктора Миракла, шефа свију нервних клиника Свемира и Централног Одбора свих Млечних Путава и свих Небулоза. Јан Вјежбицки први користи овакву жанровску карактеризацију⁷. Ауторка својој књизи даје одредницу *кардиограма*, што не смемо схватити само као стилску креативност, нити лудизам, већ просто помак у (не)ограниченостима књиженотеоријских студи-

⁶ Вјежбицки, Јан, *Винаверове поетике – питање књижевне идеологије и песничког стварања*; у књизи: *Књижевно дело Станислава Винавера : теорија, есеј, критика и полемике, поезија, версификација, проза, језик и стил, преводаштво, компаративне теме, разно: зборник радова*, Београд, Пожаревац, Браничево, 1990, стр. 73.

⁷ Исто, стр. 78.

ја. Ако Тодоровић може неговати *муњограм* и захтевати *супер-читаоца*, то ће овај кардиограм бити окренут шире од онога што је узроковано писањем о сигнализму. „Један од најзначајнијих доприноса сигнализма, аутентично српског неоавангардног правца, јесте несумњиво стварање нових жанрова. Да поменемо: сцијентистичку, феноменолошку, технолошку, ready-made, стохастичку, алеаторну, компјутерску, статистичку, кинетичку, фоничку, конкретну, гестуалну, објект поезију, шатро прозу и поезију, mail-art уметност, визуелну поезију, те дневнике и есејистичке муњограме.“⁸ Сигнали сигнализма реагују на различите импULSE стварности, интерпункција доживљава судбину лексеме, име бива артефакт (само име аутора, у примеру „Даћу вам рецепт за Мирољуба Тодоровића“) ... Отуда и писање о сигнализму, мора преиначити своје жанровско постулирање. И ово је само увод у померање књижевнотеоријских одредница, не само оним чиме сам Тодоровић помера границе, него већим делом оним како Марићевићева приступа грађи. У тексту „Тамни вилајет од врбовог пружа: Преписка Мирољуба Тодоровића“, Јелена Марићевић се бави преиспитивањем комплексности систематизације епистоларне грађе, где добро примећује да „дневничка грађа и преписка постају припрема за улазак у теоријски и књижевнокритички дискурс“⁹, али, не пропушта ни изванредне тајновите нумеролошке сигнале бројева 11 и 13 у још сјајнијем трианглу Мирољуб Тодоровић – Марина Абрамовић – Миодраг Булатовић и попут четвртог крака Попиног мудрог троугла јавиће се Бранко Ве Пољански и његових „77 самоубица“.

Текст који ће посебно обојити „Легитимацију за сигнализам: пулсирање сигнализма“ и довести је до границе преиспитивања рецепције на средини прве половине XXI века је сигурно „Пуцањ у читаоца“. Бартово виђење писања као неутралног простора у којем субјекат испарава, где нестаје идентитет писања као такав, где „глас губи своје поријекло, наступа смрт самог писца, а почиње писање“¹⁰, кинетика стваралачког чина се разбуктава на разини дистинкције скриптора који се рађа једновремено са текстом и аутора који је вазда његова прошлост, а све то ради окретања

⁸ Марићевић, Јелена, *Легитимација за сигнализам: пулсирање сигнализма*, Everest-media, Београд, 2016, стр. 79

⁹ Исто, стр. 35.

¹⁰ Барт, Ролан, *Смрт аутора*, у: „Поља: месечник за уметност и културу“, год 30; бр. 309; нов. 1984. <http://polja.rs/309-2/>; <http://polja.rs/wp-content/uploads/2016/02/selection7-9.pdf>, приступљено: 10.8.2016.

рефлектора ка од тада занемареном читаоцу. Велики прасак Бартове „Смрти аутора“ резултирао је *отвореним писањем* ослобођеним од окова аутора и препорађањем у читалачкој инвентивности која кулминира у идеји „слободне игре читаочевог смисла“¹¹.

Анализирајући сигнал замене лобање ма чиме осим лобање, Марићевићева долази до важног закључка „како се сигнализује на то да се душа новом лобањом изменила или нестала, има све мање разлике између полова, а треба размислити и о обескорењености, или о томе да је мање слуша за традицију, историју, прошлост, претке.“¹² У атаку пред – сажмимо их – глобализацијским ревносним променама које поједностављују живот доazine бесмисла, од инстант-културе до инстант-ваздуха, респираторни органи слободе напрасно отказују без могућности реанимације. Марићевићева опомиње на идентитет и види његов излаз у књижевности. Међутим, то чини на рачун потпуног изневереног очекивања. Читалац схваћен као простор чувања записаности свих цитата који кроје писање, а рођен на рачун смрти аутора, бива постављен у позицију комбинаторичких игара сопствене имагинације у којег се нагло, сасвим неочекивано, подиже двоцевка. Држећи се у неколико текстова ове књиге, али примарно у „Пуцњу у читаоца“ Стрејчијеве теорије о читању као замени за једење гована, водећи се Тодоровићевим циклусом „Пуцањ у говно“, Јелена Марићевић читањем сигнализма додатно семантизује и контекстуализује важност сигнализма данас, правећи алузију са дистанцом на чињеници да простор похрањивања сећања бива доведен пред обарач. То сигнализује ресемантизацију целокупног историјског тренутка који сигнализам нужно прати, као његов пулс, као неодвојивост од историје. Закратко ћемо поминути збирку Душка Поп Ђурђева, насловом „Вирус у меморијалном центру“ (2006), где на корицама обеструпљена глава лебди у црном простору (свемира?) на коју је УСБ каблом прикопчан компјутерски миш. Цела збирка је поигравање традиционалним стиховима и формама, препуна цитатности експлиците, извргавајући јефтиној комици такозване *начитане*, довршавајући фривољно стихове *великих* аутора. Ако, за разлику од Тодоровићевих обезглављеника, Ђурђевићева глава (аутор као артефакт, по-

¹¹ Негришорац, Иван, *Легитимација за бескућнике : српска неоавангардна поезија: поетички идентитет и разлике*, Културни центар Новог Сада, 1996, стр. 276.

¹² Марићевић, Јелена, *Легитимација за сигнализам: пулсирање сигнализма*, Everest-media, Београд, 2016, стр. 21.

ново, али у потпуно другачијем контексту), лебди у експресионистичком простору, поигравајући се поетикама и наглашавајући ново време не учествовања у историји, већ претварања у виртуелни, софтверски мозак, де-хуманизован као и Тодоровићеве обезглављене сподобе, видимо да последњу реч узима читалац.

Кинетика сигналистичке поетике сведочи да је „процес је победио“¹³, а *пуцањ* навештава кафкијанску недореченост у идеји да читалац можда није убијен, наду, да је можда само рањен, али да те ране нису сака-те и неме и глуве као Тишмин јунак. „Легитимација за сигнализам“ књига је о путовању тога метка, али без завршетка његовог путовања, доказ да је сигнализам пројекат који је немогуће довршити, поетиком (нео)авангарде која је победила своју печал истрошивости, јер црпи погон из стварности која наслојава своје виртуелне, историјске и друге појавности, пратећи његове импулсе. С правом се (нас) пита у „*Временским линијама* сигнализма“: „Можемо ли говорити о facebook профилима и стварности facebook-а као свеприсутним појавама које преображавају унутрашњи лик човека и замењују стварност за виртуелни свет, без обзира на то колико се могу назвати уметношћу? Претвара ли се човек у машину (по принципу симбиозе „С ким си такав си“) и може ли га уметност у томе спречити?“¹⁴ Чувањем читаоца, одлагањем његовог завршетка (за разлику од фукоовског одлагања почетка) само звуком (пуцњем) Марићевићева, бар за неко време одлаже крај Уметности и Историје у резервоару сећања и идентитета интегрисаном у слободном читаоцу. *Mal du siècle* – заборав, бива уздрман аритмијом сигналистичких пулсација, које будно прате сваку промену, сваки покрет, сваки титрај. На тај начин ауторка „Легитимацијом за сигнализам“ чува идеју Слободе у свој ширини њене активне природе.

¹³ Винавер, Станислав, *Громобран Свемира*, Библиотека Албатрос, Београд, 1921, стр. 95.

¹⁴ Марићевић, Јелена, *Легитимација за сигнализам: пулсирање сигнализма*, Everest-media, Београд, 2016, стр. 65

Милутин Ђуричковић

КОМПЛЕКСНО ИЗДАЊЕ

(Милка Петровић, *Магловит лет*, Београд: Алма, 2016)

Међу нашим писцима и уметницима, који живе и стварају у далекој Аустралији, Милка Петровић заузима истакнуто место. До сада је објавила неколико запажених књига поезије, о којима је било одјека у нашим листовима и часописима, како у земљи тако и у дијаспори. Заступљена је у неколико антологија, као и тематским зборницима поезије. За свој разноврстан опус добила је низ вредних награда и признања.

Милка Петровић се овога пута представља нашим читаоцима делом које није једноставно жанровски и типолошки одредити, јер у свом саставу обједињава елементе аутобиографске прозе, публицистике, мемоара, путописа, приповетке, поезије. Са друге стране, у тематско-мотивском смислу, поред осталог, преовладавају две идејне и мисаоне целине, а то су:

- завичај (Краљево) и
- Косово и Метохија.

Ауторка је, дакле, снажно инспирисана „ранама свога рода“, те врло зналачки и ангажовано настоји да укаже на многа питања и проблеме, на многе неправде и нејасноће, као и још много тога што се тиче наше земље, културе, историје, политике, духовности, такоређи, од настанка па до данашњих дана.

Милка се при том служи и одређеним цитатима и деловима из дневне штампе у земљи и свету, чије прилоге и ауторе веома педантно наводи и уноси у своје ставове, размишљања и аргументе. Коректно и лудцидно, она заговара етичност и хуманост, али у први план, ипак ставља велику и несебичну љубав према својој домовини, језику и народу.

У том смислу, њена стваралачка улога није само литерарна и публицистичка, колико је општељудска и визионарска, са космополитским тежњама и антејском љубављу према родној грудни.

Милка Петровић је овим комплексним издањем вишеструко испунила свој дуг према завичају и домовини, потврђујући још једном стваралачку агилност и литерарно искуство, које заслужује пажњу читалаца по многим сегментима и темама које обрађује.

Даница Столић

ЗНАЧАЈНА АНТОЛОГИЈА

(Душан Ђуришић, Милутин Ђуричковић, *Ватра у стени* : Из калмичке књижевности за децу и младе, Београд: Алма, 2016)

Упознавање са сваком страном и далеком литературом за децу и младе представља право задовољство и откриће, па тако је и у овом случају са калмичком. Ради се, наиме, о веома мало познатој и доступној књижевности, која се на матерњем језику развијала унутар велике руске, односно под њеним окриљем и у њеној сенци.

У заједничком избору *Ватра у стени* Душана Ђуришића (преводи-лац) и Милутина Ђуричковића налази се дивна прегршт калмичких стихова за децу и младе, неколико народних и уметничких прича, као и један драмски текст. Сви они заједно сведоче о богатству, разноврсности и квалитету ове националне литературе, која није толико разуђена, али је, ипак, древна, самосвојна и особена.

Заступљени писци представљени су са својим репрезентативним пемама и причама, биографијама и фотографијама, а на крају се налази сажет, али довољно информативан осврт о генези, карактеристикама и донетима ове литературе за децу и младе. Такође, опширан предговор приређивача доноси драгоцене податке и сазнања о историји, култури и литератури овог древног народа. У појединим прилозима примећује се међусобно идејно и тематско прожимање писане речи за децу и оне за одрасле, што се, наравно, не схвата као недостатак или мањкавост већ као поетичко-стилска карактеристика својствена и другим литературама широм света.

Рима Ханинова, калмичка књижевница, у есеју „Калмичка књижевност за децу и о деци“, који је у саставу овог избора, са задовољством констатује: „Прва инострана антологија поезије и прозе калмичких писаца у избору Душана Ђуришића и Милутина Ђуричковића – радостан је и значајан догађај у историји не само књижевности за децу него и све калмичке књижевности.“

Ова књига садржи опсежни предговор у којем приређивачи упознају читаоце са мало познатом културом и књижевношћу, уз информативни осврт о пореклу, о култури и о традицији нама мало познатог и древног народа. Иначе република Калмикија егзистира као федерална јединица у склопу Руске Федерације, налази се у међуречју Волге и Дона, на обали Каспијског језера. Има око триста хиљада становника.

О овој књижевности за децу приређивачи, између осталог, констатују: „Калмичка литература није много богата и разуђена, а настала је, углавном, под утицајем будизма, корејске и руске књижевности. Има писаца који равноправно пишу на калмичком и руском језику.“

Ова књижевност за децу има утемељење у богатој усменој традицији калмичког народа. На крају књиге *Ватра у степи* постоји биографија писца са њиховим фотографијама, речник мање познатих речи, поменути есеј Р. Ханинове и изводи из две рецензије.

Писци су свих генерација, они најстарији: Санци Каљајев, Босја Сангацијева и Михаил Хонинов, преко писаца средње генерације: Џингр Насунов, Рима Ханинова, Ердни Ељдишев, до оних најмлађих.

Књигу одликује тематска разуђеност и разноликост, уметничка уверљивост, тематска шароликост, једноставност стилског израза и пријемчивост. А да песницима може бити инспиративан маслачак, бакино вретено, дедина камила, ждребе, куче сироче, нове папуче, дакле све оно што обичном погледу најчешће промиче, показују нам калмички књижевни ствараоци за децу.

Рецензент ове занимљиве књиге избора калмичке поезије за децу и младе Жарко Л. Ђуровић закључује: „Преводиоцу Душану Ђуришићу и приређивачу Милутину Ђуричковићу, који су се руководили жељом да калмичко стваралаштво за децу и младе афирмишу и приближе нашим читаоцима треба честитати успех у овом подухвату и одати признање за велики напор, труд, залагање и знање“.

Преводи су веома успели и надахнути, а њихову додатну вредност употпуњују и објашњења за поједине непознате речи и појмове из калмичког свакодневног живота. У појединим прилозима примећује се међусобно идејно и тематско прожимање писане речи за децу и оне за одрасле, што се, наравно, не схвата као недостатак или мањкавост већ као поетичко-стилска карактеристика својствена и другим литературама широм света.

Иако овај избор не даје целовиту слику о калмичкој књижевности за децу, књига *Ватра у степи* је веома значајна с обзиром на то да захваљујући њој наши млади читаоци могу упознати далеку културу и жубор њихове писане речи.

Милутин Ђуричковић

ЖАНРОВСКА ПРОЖИМАЊА

(Саша Симоновић, *Твистер*, Београд: СКЗ, 2016)

Они који пажљивије прате савремену текућу продукцију, свакако су упознати са жанровски разуђеним и слојевитим стваралаштвом Саше Симоновића (1968), аутора шест запажених романа (од којих су поједини доживели неколико издања), једне збирке песама у издању СКЗ (*Песме о љубави, смрти и још неким ситницама*), као и драмама које се са успехом играју у Србији и региону на многим фестивалима и позорницама. Овога пута Симоновић се представља читаоцима новом прозном књигом *Твистер*, чији је поднаслов типолошки одређен као *Приповести*.

Наравно, ова одредница је условна и није дефинитивна, јер у свом саставу и структури обједињава неколико врста и облика, а то су:

- прича,
- приповетка,
- монодрама,
- приповест...

Ради се, дакле, о хибридној и комплексној наративној целини, која упркос свим разликама и изражајно-стилским особеностима (поетичким, тематским, идејним), представља зрело, аутентично и концепцијски добро осмишљено дело. Симоновићево приповедање је језгровито, лирски обојено, психолошки уверљиво, драмски обогаћено и филмски интонирано, тако да поседује скоро све елементе узбудљивог и интригантног остварења, које читаоце и љубитеље добре прозе сигурно неће оставити равнодушним.

Књига се састоји од следећих наслова: *Чера*, *Лујза*, *Лифт*, *Пуковник Скарини се враћа кући* и *Твистер*. Сваки наслов је, у ствари, мали литерарни свет за себе, јединствен и маштовит, у исто време реалистичан и животно убедљив. Са друге стране, то су епизоде и занимљиве приче (са домаћим и страним актерима, са београдским, метохијским, црногорским, италијанским и другим топосима), чија минималистичка слика света от-

крива многе непознанице, детаље и мотиве настале на размеђи истине и имагинације, а то посебно показује монодрама *Лујза*.

Ослобађајући се свега сувишног и тзв. вишка материјала, Симоновић тежи ка економичности и лапидарности израза, понекад налик репортерском и публицистичком. Брзо, кратко и јасно, а истовремено довољно примамљиво и атрактивно, његово приповедање и те како поседује обилату драматургију и неочекиване преокрете, који нису типизирани и стереотипни. Уместо тога, наилазимо на завидну комуникативност и бритак стил, уз одговоре на нека основна питања: *ко, где, кад, како* и *зашто* учествује у причи, а то показује почетно увођење у радњу, именовање главних актера, одређивање простора и времена (век, година, дан), као и експлицитно указивање на поједине карактеристике и проблематичност описаног света.

Чера је сликовито и убедљиво написана приповетка, компонована од 17 кратких и међусобно повезаних одељака / епизода, са одређеним психолошким, етичким, историјским, па и социолошким елементима, односно својеврсним „маркантним праговима“, који додатно усложњавају и обогаћују биографску димензију главног јунака и пустолова Чере. Симоновић је од оних писаца који умеју и имају шта да кажу и пишу о ономе, како би то рекао Марк Твен, што добро знају. Без обзира на обим и структуру, ове приповести имају свој увод, заплет, сукоб, карактеризацију и разрешење проблема на овај или онај начин.

Скоро сви наслови мање или више проблематизују, углавном, чврсту повезаност Ероса и Танатоса, а поједине ретроспекције и евокације (*Лифт*) делују прилично усклађено и стилски профилисано. Наиме, предочени животни импулси и њихови неочекивани завршеци (пуковник Скарини и његова ћерка) одуширу се клишетизираним сликама и очекиваним срећним крајевима, те својом трагиком, односно етички промишљеном оправданошћу доносе сасвим другачије значење и смисао од оног који бисмо желели и потајно наслућивали.

Сашини ликови су живи и аутентични, а нарочито Лујза, те својом апартношћу обитавају у (не)препознатљивим и стварним друштвеним ситуацијама (први и други светски рат, Тито, Голи оток), чиме нас упућују на историчност и фактографске моменте, а посебно на богату психологијацију, унутрашња емотивна превирања и политичку (идеолошку) конотацију (комунисти, Немци, четници) и сл. Са суверено распоређеним драмским акцентима, аутор не позива на критику и осуду, већ настоји (и у томе зналачки успева) да прикаже интимистичку животну исповест су-

пруге војводе Живојина Мишића, Немице Лујзе Крикнер, чији монолози осветљавају најскривеније и најемоционалније истине о њој и њеним најближима: мужу, синовима, кћерима, пријатељима, суседима...

Сашине приповести су изванредан пример и предложак за веће и комплексније епске (романи) и драмске захвате (монодрама *Лујза*), која је, иначе, адаптирана, незнатно допуњена и извођена. Такође, учестали дијалози и драмска интенција у „Лифту“ по много чему погодују сценском обликовању и евентуалном прилагођавању новој изражајној форми, што указује на ауторово жанровско преплитање и укрштање епског, лирског и драмског.

У *Твистеру* нема пренатрпаних и досадних пасажа, будући да аутор и те како има осећаја за меру и одговарајућу експликацију материјала, те врло луцидно и одмерено ствара несвакидашњу, али довољно упечатљиву слику оног и овог времена (прошлог и садашњег). Са врло високом и култивисаном белетристичком вештином, као јединственим списатељским занатом, Симоновић не пада у замке тривијалности и просторе већ виђеног, већ својом оригиналношћу и маштовитошћу креира прозу истанчане осећајности, финих прустовских интроспекција и трилерских комбинација, једноставно и методолошки оправдано саопштених.

Приповести *Лифт* и *Твистер* имају реченичну структуру која је готово аскетски сведена на оно најнужније, дијалози су поједностављени и ефикасни, а при том прецизни и животно убедљиви, без сувишних описа или некаквог мудровања. Бројне и разноврсне судбине (индивидуалне и колективне) приказане су својеврсном синтезом жанровских конвенција, које сведоче о ауоровој стваралачкој поливалентности и изражајној снази.

Уводећи особена начела жанровске обликовности, Симоновић успоставља нове и другачије приповедачке моделе који су квалитативно инвентивнији и функционалнији од стереотипних, постојећих, нарочито од оних у његовим досадашњим романима. Сваки од заступљених наслова у овој књизи је својеврсна творевина, довољно осамостаљена и естетски релевантна, која доживљава бројне промене у жанровском и типолошком статусу, еволуирајући при том од једноставних ка сложенијим и комплекснијим облицима. У свим прилозима брзо долази до развоја приче, нема застајкивања, тзв. ретардације или дигресије, тако да се приповедач испољава у различитим формама и са различитих позиција, искуствених и естетичких.

Перманентно усавршавајући свој стваралачки поступак и приповедачку технику, Симоновић негује реалистичку поетику, која ипак не тежи

неком свеобухватном приказивању света, колико сагледавању његових конститутивних елемената и појединих детаља, пуних сугестивности, драматике и психологизације. Поглед на свет овде је условљен разноликим искуствима и сазнањима које носи прошло и данашње време, бременито противуречностима (*Лифт*, *Лујза*) и свеколиким непредвидивим променама. Обједињавајући елементи епске форме (лик, простор и збивање), како би то рекао Кајзер, чине интегрални део ове прозне, али и драмске структуре, условно речено, у којој се писац појављује у неколико улога и позиција, као свезнајући приповедач, приповедач са привидно ограниченим знањем о представљеној стварности и приповедач као посматрач који интерпретира и оцењује.

У причи *Лифт* налазимо окретање ка савремености и проблемима урбаног живота и отуђења, чиме се остварује модернија варијанта западњачке културе и пословне цивилизације. За разлику од *Чере*, где има утицаја фолклора и народне традиције, овде је тематика и семантика знатно другачија, односно ововремена.

Узев у целини, *Твистер* Саше Симоновића илуструје / показује сву приповедачку снагу и умеће овог све запаженијег и значајнијег писца, чији је литерарни свет по много чему специфичан и оригиналан - како у тематском тако и у идејном, стилском и језичком смислу.

Милутин Ђуричковић

МАГИЈА ПРИПОВЕДАЊА

(Милан Јовановић, *Гласови прошлости*, Београд: СКЗ, 2016)

Иако је објавио неколико романа и једну књигу прича, Милан Јанковић (1967) није у довољној мери познат нашим читаоцима, иако то много чему заслужује. За мене, лично, он је право откриће! Оригиналан, маштовит и расан приповедач, коме је књижевна критика остала дужна и чије дело свакако заслужује неку од награда и признања, која се традиционално додељују за најбоље приповедачко дело („Иво Андрић“, „Бранко Ћопић“, „Исидора Секулић“).

Књига *Гласови прошлости* обједињава девет разноврсних и прилично уједначених приповедака. Измештањем временских планова, ретроспективним евокацијама, филмском техником, динамичном радњом и бриљантним стилем, овај писац ствара изузетно заводљиву и квалитетну прозу, чија имагинативност по неким сегментима подсећа на Мопасана, а у нашим оквирима на Милорада Павића.

Уклета кућа, *Пегава* и *Матија из Жрнова* су приповетке изузетне естетске и уметничке вредности, без којих не би смела да прође ниједна антологија савремене српске приповетке!

Не само у романима већ и у најновијим приповеткама, Јовановић потврђује луцидно превладавање традиционалних облика приповедања, при чему повремено поистовећивање аутора, читалаца и јунака није само питање креативног привида и демистификације, већ и покушај да се ионако сложена структура учини још интригантнијом и маштовитијом.

Гласови прошлости показују снажну стваралачку изворност и Јовановићеву индивидуалност, у великој мери препознатљиву по језику и стилу, темама и мотивима, идејама и поступцима. Доброно инсистирање на креативном и интерактивном читању подразумева, пре свега, различиту врсту мистификације и ефикасног засвођења фабуне у неколико смерова, а све то кроз форму евокације, сећања, ретроспекције и сл. Борхесовски, односно постмодернистички контрапункт реалног (савременог, етичког) и надреалног (подсвесног, зачудног) представља снажну поетичко-стилску

окосницу већине приповедака, у којима се сусрећу протагонисти и сценографија из дијаметрално супротних, али и међусобно сродних светова (уметност, духовност, историја, археологија, медицина).

Правећи велике метанаративне искорак од једног до другог хронотопа (Србија, Словенија, Немачка, Грчка, Кипар), аутор вешто ствара заводљиву космологију и чаролију приповедања, чија је типологија хибридна и разноврсна. У том смислу треба разумети и својеврсно померање миметичке слике света, као и учестало понирање у сомнабулно и подсвесно (*Аста, Нешто си заборавио код мене*), које се умногоме поклапа са Јунговом одредницом снова да они, поред осталог, могу бити: *немилосрдне истине, филозофске сентенце, илузије, дивне фантазије, сећања, антиципације и ирационални доживљаји*.

На размеђи сна и јаве, аутор се, у приповеци *Аста*, загонетно пита: „У том периоду сам често тражио одговор на питање да ли се тај сусрет заиста одиграо или је цео догађај само плод моје маште. Чинило ми се да сам на тренутак изгубио контролу над собом. По ономе што сам проналазио у литератури, халуцинација ми се чинила као најлогичније објашњење за оно што ми се догодило“ (стр. 12).

Узев у целини, скоро све приповетке Милана Јовановића карактерише јединствен поступак очућавања и онеобичавања (најизразитији примери су наслови: *Уклета кућа, Глас из Брежица*), који поседују динамичку структуру, трилерску узбудљивост, психолошку тензију и неочекиване обрте. На тај начин посебно се обликује узрочно-последична пројекција, чија догађајност поприма другачија значења, мотивацију и виртуелне токове.

Ово комплексно и драгоцено издање омогућиће читаоцима и критичарима да се коначно и озбиљно осврну на Јовановићеве приповетке, које несумњиво означавају крупне тренутке у нашој савременој приповедној прози. Истовремено, *Гласови прошлости* указују на необичну тематику, генезу и метаморфозу приповедне прозе Милана Јовановића, која није остала у другом плану његовог стваралаштва и перцепције, без обзира на извесну афирмацију постигнуту романима: *Монах* (2002), *Ратник* (2010), *Зимовање на приморју* (2004), *Теодора* (2005, 2013), *Господар* (2007), *Несаница* (2011), *Мало двориште* (2012) и *Стаклена мастионица* (2015).

Милица Јефtimiјевић Лилић

ПОУЗДАНИ ЗАВОДЉИВИ ПРИПОВЕДАЧ

(Невенка Бошњак-Чолић, *Човек који је двапут живео и друге приче*,
Београд: Алма, 2016)

Кратка прича је врло захвалан и популаран књижевни жанр погодан савременом начину живљења и динамици која иде наруку концизности и лапидарности књижевног исказа. Теоријски одређена кратка прича има, пре свега, добро организовану радњу која је усмерена ка неумитном циљу. Могући су обрти, који делују неочекивано и снажно. Кратка прича одликује се јединством радње, тона, расположења и утиска... Чини се да су приче Невенке Бошњак-Чолић, које својски препоручујемо, стваране баш на овакав начин (прича *Score...*).

Ново литерарно остварење Невенке Бошњак-Чолић *Човек који је двапут живео*, доноси аутентичан модел кратке приче која се жудно чита јер ауторка сваком причом аналитички понире у савремену стварност осветљавајући превасходно тамни свет душе човека модерног доба. Она креира ликове оних који су неповољним околностима приморани да се прилагођавају новим токовима капиталистичког система који је поништио дуготрајни поредак са свим вредностима на којима је почивао (Мајор који је отпуштен с посла као непотребан). Стога је свака њена пажљиво грађена прича, кратка драма са свим ломовима у психи ликова примораних да мењају или становиште, или животну позицију или да се поражени повлаче у себе бирајући најгора решења. Има се утисак да је ауторка цело своје биће пренела у биће текста и да су ове приче настајале као насушни смисао њеног живота баш онако како је о тој нужности Маркес говорио у својој аутобиографији *Живјети да би се приповијдало*, али и да би се на атрактиван начин проговорило о актуелним проблемима, као што су: злостављање и запостављање деце, питање ауторских права, тражење идентитета, међугенерациски сукоби, тражење и губљење животног смисла...

Мада су протагонисти прича врло различити, остаје утисак да је ауторски печат, као израз снаге дара и дубоког понирања у написано, видан на сваком од њих као да се заиста ради о исповедној прози (прича

Свлак). А, заправо само је индикатор човекове непресушне жудње за древном причом и чином приповедања утканом у човекову меморију из времена када је приповедање било насушна потреба за екстеризацијом унутрашњег света, душевне тескобе или потребе за естетизацијом света.

Наслов књиге *Човек који је двапут живео* индикативан је за већину ликова јер се њихов живот дели на оно пре и после изложене приповедне ситуације.

Особеност рукописа је приповедање у првом лицу, што је препознатљиво као нека врста исповести и снажне сугестивности приповедања. Теоретичари сматрају да је тај поступак помало и изневеравање очекиваног јер се у исповедању увек рачуна на прихватање, или макар као олакшавање савести онога ко прича, те се најчешће за ову врсту приповедача, који се, углавном, ослања на сећање у приповедању, каже да је непоуздани приповедач. Насупрот томе, након читања рукописа *Човек који је двапут живео*, подвлачимо да је реч надасве о поузданом приповедачу који зна шта је циљ његовог приповедања и које идејне домете њиме постиже: „Као носилац нарације, приповедач се разоткрива не само оним што говори већ и оним што прећуткује, а што се да наслутити, из казаног или, порекнутог, али и из распореда изнетих података, што поред сижејне, има и психолошку функцију. Укратко, начин на који говори увек пружа додатну информацију о лицу које говори“ (Јасмина Ахметагић, *Приповедач и прича*, 2014).

Из онога што нам, у полифонији приповедачких гласова, говоре приче Невенке Бошњак-Чолић, видимо један суптилан дух који афирмише духовност, лепоту уметности, моралност, хуманост, поштовање старијих, поштовање права на посебност, а који се гнуша свеколиког зла у људима што их води у деструкцију и отуђење.

Но, ако се има у виду да се у овим причама никако не ради о аутобиографском исповедању већ су наратори најчешће мушкарци, и да њихови животи садрже ону дубоку ноту општости, јасно је да је ауторска интенција била нешто сасвим супротно, исприповедати живот као нешто аутентично и непоновљиво, али на начин личног доживљаја јер се тако испричано снажније прима. Предочити живот који постоји, и догађаје који су ту око нас, и могу се свакоме десити. Стога је поентирање прича врло снажно а самим тим и васпитна димензија доминантна (*Жена са сенком*).

Невенка Бошњак-Чолић пише полетно и лако, ма како били тешки животни садржаји који је инспиришу, указујући на „знаке“ као животне смернице за метафизичко поимање егзистенције и њену моделативну

способност. Чини се да ја свака прича прво одлежала у ауторском субјекту па се цела уобличена пресула из имагинације, што је поступак карактеристичан за поезију, иако и овде у појединим причама има и лирске рефлексије која даје посебну драж испричаном. Прича о Јерини је заправо песма у прози и инспирисана је, у народу омраженом „проклетом Јерином“. Међутим, ауторка је слика као трагичну јунакињу, коју у страху напуштају и најрођенији, те остаје несахрањена, као мајку и супругу трагичне судбине која се у предсмртном часу обраћа изгубљеном супругу Ђурђу Бранковићу.

Радња већине прича максимално је редукована, понегде се сиже развија и наставља у дијалогској форми и тиче се важних животних ситуација у животу ликова који су пажљиво грађени, најчешће индивидуализовани посредством језика. Пред читаочевим очима одвијају се филмични кадрови града у којима они живе (или сеоског амбијента), станови, улица, пијача, паркови, са свим појединостима које дочаравају шири временски контекст и проблеме који су у њему актуелизовани, почев од усамљености, напуштања радног места и суочавања са променом важећих правила у друштву којем су сада потребни другачији људи, модернијих, смелијих погледа на живот што условљава драматичне обрте у животу појединаца, доживљај изглобљености из простора и времена, губљења тла под ногама.

Невенка Бошњак-Чолић је образовани писац који зна за тајне стваралачког процеса и законе приповедања, те збирку прича структурно раздваја на три дела. Ништа не препушта случају, радња је увек добро вођена и завршава се снажним поентирањем које одјекује мисаоно интригирајући читаоца и тражећи да заузме став, да се сагласи или продуби доживљено. Она је мајстор психолошког портретисања што њеним ликовима обезбеђује трајање. Теме бира из уметничког и књижевног миљеа (*Знакови, Књига...*) иако се сав савремени свет са трагичним збивањима огледа у њеној прози.

Главна карактеристика свих њених прича је приповедање у првом лицу, али њени наратори су врло различити и старосног доба и пола, из градског или сеоског миљеа, образовани и необразовани. Али све неизоставно муче општељудске бриге, несналажења, покушај бекства из животних ступица у које су доведени било због друштвеног устројства, било због карактера који их нагони да поступају на описани начин. Једно је само исто: драматичне ситуације из којих се развија индивидуална драма показују да је човек савремене цивилизације дубоко изглобљен из традиционалног тока ствари који му је давао какву-такву сигурност, што све води

колективној драми човечанства у трагању за новим моделима постојања и опстајања...

Једном речју, књига *Човек који је двапут живео* је лепа допуна постојећим књигама кратких прича, а Невенка Бошњак-Чолић избрусила је свој стил и своја луцидна запажања о времену и људском уму заоденула суптилном и допадљивом нарацијом.

Веселин Мишинић

ЛИЧНИ ДЕМОНИ И МЕТАФОРЕ ПРКОСА

(Родољуб Ђорић, *Приручник самоће*, Београд – Подгорица:
Штампар Макарије – Ободско слово, 2016)

Пажњу књижевне јавности Ђорић је на себе скренуо запаженом књигом песама „Двјери“, која га уз остале две књиге песама одређује првенствено као песника лиричара. Ова нова књига примамљивог наслова „Приручник Самоће“ је прво његово прозно остварење. У некој жанровској одређености ова проза се не може сврстати у роман, а није ни приповетка. По језичкој структури, исказу и значењу, најближа је есејистици, мада има и пасажа поетике у прози, али не и прозних песама. Ова крајње инитимистичка књига је одраз дубљег промишљања аутора о смислу живота, где се њен творац по властитом убеђењу нашао на средокраћи живота, у доби ближеј зрелости него младалачким заносима.

Врло темељан и садржајан поговор овој књизи Родољуба Ђорића дао је књижевни критичар и песник Борислав Јовановић. И доиста, *Приручник самоће* треба посматрати као уметникову потребу за откривањем властитог идентитета, тумачењима сновиђења и виђења иреалног и реалног, потреби фантасте да се ухвати у коштац са оностраним и слућеним, са стварним, могућим, преживљеним, али и оним што лежи у недореченом, што се наслућује и што је део нечега што ће доћи, шта год то било. Наратор нема страха од неизвесности, мада о њој упорно говори, дајући јој разна имена. Некад је назива надом, слутњом, срећом, понајчешће љубављу, добротом, али каткад и смрћу, која се не да превидети. Незаобилазна је суровост реалног света са којом се писац ове књиге стално суочава. Он се труди и проналази излазе тамо где их наизглед нема и где се ти излази само наслућују. У том суочавању са истинама које нису увек жељене и лепе, он ипак више жали за временима која су прошла, којих нема, која су макар у причама и записима била лепша, темељнија, часнија, у којима опет њега није било. Дакле, враћа се оним временима, збиља далеким, у којима се на неки помало астралан начин удева и обитава његов дух, издвојен од путености, јер само снови не маре за границе и ограничења и је-

дино машта поткрепљена бујном снагом фантазије може да завири у сваки кутак бића. Такође машта залази и у оно што је неодређено, онострано, далеко, другачије, што је било а опет остаје на неки начин неистражено и непознато, јер није лично доживљено. Ово путовање у светове недођије, како писац филмским језиком рече *Аватарске*, није нимало угодно, јер како се одвија само у фантазији, његова исходишта се не могу предвидети. Било да припада неким давно минулим, дакле прошлим временима, или нечему што је тренутна датост, по потреби писац уме и успева да се отисне и у неко будуће, долазеће време. Овај његов лични временплов осмишљен је тако да не ограничава никаква кретања, указује на то када се нешто жели из душе, онда је све могуће, и да су сви циљеви којима се искрено стреми досежни и оствариви. Тако плутајући између светова реалног и измаштаног, у својој *песничкој долини*, (за Ћорића друга не постоји) у том кутку личне и јединствене самоће, ослобођен стега које намеће друштво у којем се обитава, *самоволно изолован*, писац трага за одговорима на она питања којима се урбани свет напаја и храни и који се у коначном сажимању у том свету не налазе. Одговори на таква питања су затурени у времену и простору и до њих се не долази брзо и на лагодан начин. Писац зна да нема истинске спознаје без самоодрицања и крволиптања. Па макар оно било метафоричко. Неопходно је „окренути ћурак наопако“ и запутити се у „пјесникову долину“ тамо где је и зачета властита клица постојања и остављен траг да одолева сваком времену и свим променама. Његови излази нису ћорсокаци, јер од слепила, боље рећи заслепљености било које врсте, чува га чиста, неокаљана емоција, и све оно у шта се верује, што се у геному бића носи, бива онострано, а моћно, јер је наследно и поуздано.

Овај помало идеалистички набој у језичком и семантичком исказу наратора, читаоцу даје усмерења и он се тако креће од приче до приче, од записа до записа, који се у коначном збиру претачу у реку која никада не пресушује, у целину, којој се како Јовановић рече „верује“.

Завичајни топоними у којима ови записи не оскудевају, су одреднице уметничког битисања и припадности једној несвакидашњој средини, блиски колико њему, толико његовим суграђанима. Додуше, ови записи се провлаче кроз свеколику причу о сазревању, о неизбежним сукобима и неразумевању средине према онима који су задојени визионарством и који су сањалачки загледани у неко боље сутра које долази. Говоре о потреби моћника којима није стало до напретка и који не виде даље од носа, који су загледани само у себе и властиту духовну празнину, да ретке људе ко-

ји се издвајају особеношћу и квалитетом унизи и маргинализује, да умањи њихов значај и да их на сваки начин и свим средствима изолује. У неку руку, ова књига носи поруку тим људима, или нељудима, свеједно је како их звали, погријешити нећемо. Она је можда донекле и пишчев окаснели обрачун са њима, помало тестаментарни запис упућен празноглавцима и бездушницима. Уколико ови злонамерници неким чудом, или из пуке радозналости буду читали ове редове и поруке њима упућене, које указују на сваки облик аморалности, колико год се трудили да појме, суштину ове садржајности разумети неће. Ови записи, свесно и намерно уденути у срж живота, говоре језиком трајања и историјских чињеница. Говоре о страдањима и идеализму којем се стремило. О крвним и људским везама говоре, које је време испрало и које су неки нови тумачи ових датости избрисали из уџбеника нове реалности, јер прошлост, поготово ако је славна, каква и јесте прошлост Мојковца, зна да опомиње и указује на слабости оних који о таквој прошлости и историјском наслеђу могу само да сањају. Ћорић не улепшава ничију истину, понајмање своју. Његови „записи испод коже“ немају насловну формулацију и нису адресирани конкретно ни на кога, а опет свима ће једном као заветна порука, или писмо судбине закуцати на врата. Јер, бескомпромисно указују на декаденцију и духовну заосталост неких нових поклицара, који зарад личних интереса знају да унизе једину истину и херојство прекрију властитом испразношћу и незнањем, па и наметањем присилног заборава, као да свега што је вредно памћења, по њима и њиховом суду, никада није било. Ћорић развејава ту праšину подлости, указује да су неке вредности непролазне и да има још људи у тим срединама који се не могу поткупити било каквим интересима и обећањима. Ћорић и сам припада том соју часних људи, он чврсто верује у идеале којима су веровали његови преци. Не приклања се политичким и другим сулудим играријама моћника и ствари назива правим именом. Ћорић не жели никоме да повлађује, његови путокази су утемељени на чињеницама и истини и то је њему довољно. Он је сањар без премца, што потврђује и овом књигом, који се не мири са прекрајањем било које истине, ма каква она да је.

Писац не негира постојеће стање, свестан је тежине тренутка у којем се неке друге и другачије истине удевају у његову јаву и прихватају као једине, али оно исконско у њему, трагичко пре свега, и људско, не дозвољава да се заборавају тренуци који су били део неке минувале лепоте и среће. И док су бомбе падале над завичајем свих добрих људи на Балкану, док се кројила нека нова стварност, док су се земље вољом моћника цепа-

ле као труле крпе, у неком свету малих локалних мимикрија, опстајале су нада и вера у неко лепше и боље сутра. „Одисеј“ није само Горњомојковачки кафић, он је парадигма тихог отпора, метафора пркоса сили, отклон који се утемељује у свести оних који сем разума, доброте и љубави, другог оружја у свом поседу немају. Такви на несрећу увек бивају поражени силином која као поама долази са стране, наметнута вољом моћника, тој спреси покварености и моћи нису дорасли, али ипак ти пркоси, окупљања истомишљеника, боље рећи фантаста и сањара, какав је и сам писац ове мемоарске заоставштине, барем у овим записима неће бити заборављени.

Писац свесно лови тренутке, он се не задржава на великим плохама моћних историјских игарија и дешавања изван додира и контроле малог и обичног човјека. Други беспризорно скидају кајмак, фантастама којима припада Ђорић остаје за утјеху нада и голи живот. Писац ове књиге је итекако свестан да свако има неки свој кутак самоће, место где се разрачунава са личним демонима и суочава са истином, где лечи ране задобијене у вечној борби преживљавања, борби опстанка. У том брлогу који је осмишљен за тиховање, каткад и тиху патњу, изгнани ставља на свеже убоје мелеме справљене у завичајним љекарнама, свестан да те поуздане знакове страдања ништа неће уклонити. Оно, постоје и оне невидљиве ране, које не реагују на мелеме и излечење, то су живе ране сећања, нанесене ко зна када и од кога, на ободима некад чисте душе, и које се носе до судњег дана. Као врсни сликар, који на чисто белом платну, брзим замасима боје ствара илузију трајања, тако и Ђорић сажетошћу, кратком формом моћне изражајности говори о томе да и „кратка реч дугим мислима даје повода.“ Писац упорно указује на аномаличне појаве средине у којој живи, али у ширем контексту он се осврће на замке које долазе са стране и које се не могу контролисати. Писца аналитичара боли оно што се не може прећутати и што се голим оком види. Боли га тихо гашење живота тамо гдје би он требало да буја и да се храни новим соковима трајања. Као да се младост, тај вечни пламен живота, лагано гаси у граду наслоњеном на обали и бистрим токовима реке Таре, у подножју вечно младе Бјеласице и временске Сињајевине, планина које ову брдско планинску варош од давнина чувају од јаких ветрова пролазности. Оне тако моћно ушущкавају овај мали град и његове житеље уче спокојству, чувају га од нестајања, од похара које и у овим временима на разне начине пристижу са стране. „Песникова долина“ има у себи оно митско значење, она је колевка у којој се након рођења тело детиње угрејало, из које се отиснуло у свет, да би се, кад год за-

треба и кад је неопходно, зарад душевног мира и неког личног суочавања са самим собом, тој долини која је стварна, увек враћало, као спасењу и последњем прибежишту. Начето тело болештинама савременог света вапи за миром и спокојем. Упрљано болним истинама и погрешним изборима, песникова долина је тада спасоносно уточиште. Кад год се изгуби вера у људе, пријатељство и љубав, враћало се тој колевци и и њеном топлом окриљу, трагало за сажимањем и прикупљањем неке нове моћније енергије, која ће дати снагу бегунцу и трагаоцу да спремније дочекају нове изазове.

За писца ових есејистичких записа, да нема тог завичајног окриља, као да ни живота не би било.

Ђорић се у овој есејистичкој прози не бави великим темама. Не задире у непозната пространства. У нешто што нису преживели сопствени нерви. Такве теме захтевају много више времена и простора да би се њима неко подробније бавио. Оне су оставштина за прошлост. Он се бави садашњим тренутком, онај минути не заборавља, али га не апострофира као битност, он говори о малим људима и њиховим судбинама, слабостима појединаца, који нису одољели притисцима нових времена, не приклања се помодностима и утицајима који пристижу са стране и који не доносе ништа добро.

Конечно и стално, писац се бави се собом, својом самоћом из које црпи инспирацију за своје умне узлете, али истовремено трага за одговорима на питања која су га и натерала на осаму. Зна да без изолованости и самоће нема ни стваралаштва. *Приручник самоће* није књига лаког садржаја, она захтева читаоца који уме да промишља. Ова књига је ипак само приручник, чије изворно значење ове речи указује на нешто што је наизглед узгредно сажимање делова једног комплекснијег мозаика наше стварности. Приручник, какав год био, по сврси постојања треба само да уведе у неку опсежнију причу, он је путоказ за оне који су се нашли у непознатој средини, усмерава трагаоца да циљу лакше дође. Да није тако, ова књига би у наслову носила име *Књига самоће*, што ће можда у неком другом времену и постати.

Овако, остаје то што јесте и то што јој је Ђорић наменио да буде „*Приручник самоће*“. Књига писана за самотњаке којима и сам Ђорић припада. Ова књига има своје узлете, а, као и у свакој другој књизи, могу се пронаћи и мане. Срећом узлети су моћнији, јер се заснивају на ономе што је аутор преживео. Без улепшавања, претеране епике и патетизма, прича, или приповест је сведена на праву меру некога ко исказује другачи-

је стање духа и лови тренутке отргнуте из вечности и уденуте у исту ту вјечност. Коначно, искрено и нескривено емотивно проживљавање је околница садржајности ове књиге. Треба рећи да су се лепотом књиге и њеним ликовним исказом на својствен начин бавили уметници Дарко Дрљевић и Дејан Станић. Велики тираж књиге указује на амбиције издавача и самог аутора.

Истицањем поменутих квалитета ове књиге, треба нагласити да ће она засигурно пронаћи своје читаоце и своје поштоваоце.

$\frac{30}{X1}$ Ceo svet je u drugom stanju,
Porodice se ukleto,
Novorođenče će biti uzurpano
i zdravo, dostojno titule nasljednika.
Draća se ojađeno,
gladno i žedno,
sve dok ne ujede djecu
zbabane porodice,
nerad lepe
koju niko nije hteo.
Fantazija za drkanje
Ostala je u drugom stanju,
Sama sa sobom

$\frac{01}{XII}$

Данко Стојнић: „Друго стање“ (2015)

Жарко Требјешанин

СРБИЈА У СИМИЋЕВОМ САТИРИЧНОМ ОГЛЕДАЛУ

(Слободан Симић, *Приче из кавеза*, Зрењанин: Агора, 2016)

Књига нашег сјајног сатиричара и психијатра Слободана Симића под називом *Приче из кавеза*, склопљена је од одабраних прича из његове четири до сада објављене књиге: *Приче без поуке* (1995), *Брод пацова* (1999), *Незаштићени сведок* (2006) и *Шведски сто* (2011). Она је права посланица за књижевне сладokusце и својеврсна уврнута али истинита историја апсурдних збивања у Србији у последње две деценије (1990–2010).

Прва половина деведесетих 20. века у Србији обележена је ратним хаосом који је захватио бившу Југославију, необузданом провалом деградације, примитивизма, зла, као и уздицањем неприкосновеног Владара. У бројним, упечатљивим причама из књиге *Приче без поуке*, избија хладан задах чистог Зла, моћ разобручене демонске силе, која долази из паклених дубина људске природе. На слободним изборима у Паклу између Бога и Ђавола, људи масовно бирају Ђавола („Избор“)! Тада, почетком деведесетих година 20. века, започиње стрмоглаво рушење свих општељудских вредности. О томе уметнички сјајно сведочи готово надреална, али дубоко истинита прича о мајци која грди сина што студира права, уместо да дилује дрогу, а ћерку бије што је завршила студије медицине уместо да буде добро плаћена певаљка! Симић, сажето и огољено приказује мрачно, наказно лице српског друштва у којем се људи стиде образовања, културе и доброте, а поносе се примитивизмом, некултуром и криминалом стеченим богатством. Систем вредности је окренут наглавачке: зло, деградација, похлепа и лаж су на врху лествице.

По злу чувене деведесете године, посебно оне послератне године (после 1995) у Србији, овековечене су у збирци прича *Брод пацова* (1999). Историја бешчашћа и моралног суноврата се наставља. У овој књизи су саркастично приказани одсуство правне државе, ароганција власти, негативна селекција људи на одговорним државним функцијама („Улазак у владу“,

„Прави пут“), аморалност страначких вођа („Писмо политичком пријатељу“), игнорисање професионалних знања зарад страначке припадности („Партијска држава“).

Симића трећа књига прича *Незаштићени сведок* (2006), настала после демократских промена у Србији 2000. године, бави се „транзицијом“ са почетка трећег миленијума, као и новим друштвеним феноменима који заслужују пажњу сатиричара. Читаоцу је јасно да је ушао у један потпуно шашав свет, да се налази у земљи изопачених, ишчашених вредности, у немогућој држави званој Србија. У овој књизи сусрећемо мноштво чудесних ликова – криминалце, политичаре, судије, професоре, официре, министре, премијера, новобогаташе и тзв. мале људе и велике губитнике транзиције. У Србији поштовање и слава се не стичу ни памећу нити поштењем, већ напротив, непоштењем или лудошћу (као онај стари и јавности непознати академик који је изненада постао популарна и омиљена јавна личност тек онда када су му у ТВ емисији спале панталоне!). У хаотичној земљи каква је Србија ни организовани криминал није ваљано организован, па долази до фаталних грешака и трагикомичних забуна. Ова антологичка прича („Организовани криминал“), завршава се тако што обичан грађанин који је грешком постао жртва лоше организованог криминала, моли полицију да пусти криминалце да се *боље организују* како не би невини људи на правди Бога страдали!

Ова урнебесна књига на духовит начин засеца у саму срж процеса транзиције у Србији, а посебно добро разоткрива њену ружну страну. У времену настанка капиталистичког друштва, када је најважније прихватити „нова правила игре“, сасвим је нормално да је папагај Кића, понављајући неколико чаробних лозинки: „Транзиција!“, „Транзиција!“, „Европа!“, „Европа!“, „Реформе!“, „Реформе!“, догура до – министра у Влади! Процес транзиције многе „неспособне“ је пут у пакао, али је за оне „сналажљиве“, „способне“ прави рај, сјајна прилика да покажу своју довитљивост, машту и прилагодљивост тржишту, стварајући читав низ нових занимања. Тако, рецимо, отпуштени минер из нерентабилног каменолома, започиње и развија нови бизнис: диљем Србије диже у ваздух, по поруцбини, прво комшијски пољски клозет, па онда ауто, најпре празан, а касније пун – са све власником итд. И отпуштени цечак карата у позоришту се успешно снашао: почео је да наплаћује гледаоцима – излаз. Ко хоће да се спасе и побегне пре краја досадне представе, а таквих је много, изволте, може, само прво платите!

Шведски сто (2011) настаје у доба гротескног врхунца процеса српске транзиције у виду отимачине. Ове црнуморне, фантазмагоричне приче о невероватним и монструозним збивањима у једном фиктивном свету, неуморно се такмиче са чудесима у нашем реалном, наказном свету. Само писац такве визије и литерарне снаге као што је Симић може у тој дивовској борби да надмаши актуелну стварност.

Слободан Симић је писац великог дара, снажне и неспутане имагинације, луцидних запажања карактеристичних „детаља“, сјајних идеја и ефектног књижевног израза, крајње сажетог и прецизног. Он је мајстор кратке сатиричне приче, који увек има оригиналну идеју, интригантан заплет и често крајње необично, симићевски луцкасто разрешење, са потпуно неочекиваним, сулудим расплетом. То је сјајно формулисао А. Чотрић, који је написао да је Симић „чудотворац који на апсурдан начин расплиће своје приповести“, тако да читалац његових прича „увек очекује неочекивано“.

У невеселој друштвеној стварности савремене Србије, препуној глупости, наказних појава и ирационалног понашања, расни писац гогољевског карактера, какав је Симић, нашао је инспирацију и богат материјал, који је зналачки књижевно уобличио и тако створио дело изузетног домета, занимљиво и литерарно вредно. Управо зато што његове приче представљају беспопштедну и уметнички врхунску сатиру, Симић је оправдано, по мишљењу критике, заслужио ласкаву титулу „Домановића наших дана“.

Данко Стојнић: „Очи“ (2015)

Милијан Деспотовић

ОСОБЕНИ СВЕМИРИ НЕЖНОСТИ

(Верица Тадић, *Прелудијум зебње*, Чачак: Легенда, 2016)

*У младости се нема времена
за свет око себе,
гледа се само у своје срце.*

Десанка Максимовић

Фикција има смисла тек онда када додирне истину. Једна од остварених фикција је и поглед у срце. Преиспитујући тај поглед, доживљаван као страст, али као страст према страсти, који је у бити љубав, са пуним интензитетом доживљаја, задржао се и у песничкој збирци „Прелудијум зебње“, Верице Тадић. Ако трајање те страсти пратимо код ове песникиње, очигледна је њена страст према поезији.

Рекох да се ради о преиспитујућем погледу, отуда и прелудијум зебње, који баштини одласке и неизвесности, али и то да је остало „име / у јастуку /ушшукано“. У основи ово је љубавна поезија филозофског начина гледања, без имало патетике и сладуњавости. Како то у роману „Ада или страст“, каже Набоков, и код Верице Тадић „деталј је све“, а тај деталј је жива снага љубави. Код Тадићеве многострукост значења појединих детаља, осим естетичког доживљаја, предочава и како одбрањене тако и срушене емоције, чије датуме „на / свадбеном / колачу / млади / Месец“ уписује. У књижевном смислу то су важни детаљи, утицаји како из митолошке тако и биолошке биографије. Отуда, на моменте, уочавамо благу барокност која се просто заклонила у графичком предочавању неких песама. И овде се потврдило а Васко Попа је говорио „да се поезија не објашњава, она се чита“. Читањем поезија се сама објашњава свом читаоцу, али, притом, она тражи упорног читача, повратника који понавља читање све дотле док се и сам не нађе на подочњаку неке песме, одакле се све боље мисаоно дотиче.

Једно такво, и сасвим необично, искуство није ништа друго до оригинално самоспознавање поезије, утапање у њен словоток и речиказ. Запра-

во, ви не морате бити музички инструменталист да бисте створили и до- чули „харфе лахора“ , али у души морате помало бити песник да бисте звуке те харфе регистровали кроз поезију или је препознали у већ затегнутој струни на исповедној емотивној лири. Графички, ова поезија се степенасто узвишује и сваки њен стих, а он је изломљен по замисли поетског архитекте, има степениште и стамениште на које се ослањају импулси зрелих мисли. Стихови су сабијени до значења, у сентенце скоро. Графички след просто мами пажњу читаоца који прво тражи кључ, камо и куда поћи. Откривањем те показане скривалице, у новој датости он више није: „Усамљено / И / мало ЈА“. Песникиња је то показала комбинацијом стихова и сигналистичких средстава у графици:

Твоје ЈА

e

t

c

a

p

*И постаје
веће од тебе,*

записала је Верица Тадић у сликовитој песми „Најсјајнији светио- ник“, славећи љубав уводним стихом-сентенцом: „Када волиш / као век цео / дан ти вреди“. Одбацујући сваку официјелну временску стварност, песникиња свој животни век чини далеко рационалнијим, по замисли створитеља, у односу на стање колико га савремен човек дотакне и бива у њему. Ма колико, а то песникиња ненаметљиво показује, ова збирка била рапсодија страсти, како у телесном, тако и у књижевном сједињавању, она никако није лишена зебње, али ни наде. Наду чине ликовно-поетске перцепције емотивног простора у коме се, под ознаком безречја затеже естетичка струна. Тако овде откривамо хармонично уметничко тројство: слика – поезија – музика. У комбинације тих гласова „умешан“ је пре свега осећај који ствара особен свет поетике. Ту је, може се још казати, дошло до приметног самопроширивања доживљаја песама. Занимљив је начин како Верица исказује своју сумњу а да не помене ту тескобну одредницу: „Бићу увек / топли егзил / За твоје / бездомне истине.“ Бездомност је овде лирски киго, реч која наговештава право значење поруке – сумња. Међутим, љубав је заслужна за понуђени егзил. Исписујући на меридијанима душе

своје промисли, Верица Тадић је у сагласју са декартовском визијом света (Cogito ergo sum – Мислим, дакле постојим), али и са хришћанском истрајношћу у стрпљивости и достојанственим мирењем са сваким губитком.

Без обзира што доста тога противуречи савременој психоанализи, „страсти треба зауздати“¹⁵, а то може само поезија. Јер, и кад страсти сагоре, а оне имају хиљаду живота, и тад „свако сâм / своје победе / и поразе / дочекује“¹⁶. У крајњем пораз је релативан појам, можда заблуда победника, јер нема те победе која није и пораз.

Занимљиво је овде и виђење смрти, оне коначне. У пирамиди живота смрт је, показатељ то поезија, немоћна и добрано грешна:

*Смрт је коначна
када хиљаду мене
умре у хиљаду тебе.*

Ова стиховна сентенца важна је нашој гномастици. Таква посвећеност створила је особене „свемире нежности“, показујући на микроплану свемир два бића од којих је „свет мањи“. Ту је песникиња у филозофском, па и у антрополошком смислу показала један удес данашњег човека и данашњег света, удес који никог од нас није мимоишао. Као и да сама наука одавно више нема времена да се бави позитивним страстима које наша песникиња уграђује у љубав. За науку је научно и мисаоно представљање света ближе теорији хаоса. Свет мора своје огледало ставити пред себе, а не иза себе. Јер, ако је човек празник света, њега треба и славити, а не стварати хаос у коме ће човек нестати. На микроплану, опет, Верица и на то подсећа:

*Ако празник сам
буди моје славље.*

Коначно, опомиње она, треба поставити „светионик на континенту бића“ у коме ће кроз љубав нестати оно егоистично ЈА. Тако ће страст мржње бити замењена страшћу љубави, љубав ствара нове светове. Ипак, мора доћи до обретености, до стварања новог света, у коме ће бити слободан лет за „дасте наших руку“. Сва поетска реторика Верице Тадић своју

¹⁵ Каже Новица Милић.

¹⁶ Нешто слично промишљао је и Гете после једног раскида са вољеном девојком, написао јој је у писму: „Суђено је да своје улоге у животу одиграмо свако за себе, и ми ћемо то без тешкоћа извршити.“

гласност је усмерила на побољшање живота. Место уметности, тако и поезије, у том смислу је веома значајно. Уосталом, „прво сазнање света у основном представља наука, друго – уметност. Уметност не преноси отисак света већ, такорећи, удешава експеримент, ствара ситуацију. То сазнање ствара посебни, други свет“, како је записао Дмитриј С. Лихачов. Ослоњена на тај моменат Верица Тадић често поетски сања и неостварен свет, свет свесадржајне љубави, свесна да „Живот је дневник / у који љубав уписује / своје доласке и одласке.“

Сложићемо се да је само земни боравак изванстан и да је кратак. Онда се питамо, какав то удес тера човека да ту краткоћу учини још мањом, посебно другом? Наносећи жртви штету, зло није свесно да то чини и себи. Природа је учинила све да га у томе освести, нажалост, то се догађа сасвим касно. Читајући овај рукопис и на другачији начин, него што је песникиња замислила, видимо како њена поезија упорно пали „светло наде“ , да би амајлија љубави заблистала у свим очима. Већег стадијума живота који човек може да надвиси, од љубави нема. Љубав можемо наћи, најпре, у себи. Из себе је емитујемо и ширимо у друге људе и друге светове. О повезаности са природом и свеколиким окружењем пева и Верица Тадић. Свепрожимни процвати у „многوليкости живота“ , то је оно што Тадићева флуоресцентно обзнањује, ширећи космос љубави у чијем је средишту посвећеност човеку: „Шта је живот / И чему лепота / Ако се не можеш / целим бићем / Другом бићу дати.“ Живот на земљи не бисмо смели прихватити само као овоземаљску авантуру јер, живот је по себи физика а „најзначајнији хеуристички појам у физици“ (по А. Б. Магдалу), а то је важно и за живот у поезији, јесте лепота. Лепота се и остварује блиским контактом између бића.

Ма колико Верица своју вољу прилагођавала одрицању, она верује у срећу на земљи. Њена свест бира оно што ће бити у сагласности са духовљеним бићем. Често се нечем другачијем опире ћутањем. На њеним уснама „ваздух плеше“ а „васељена пева“. Нико није боље употребио асоцијацију на вечност од Верице. „Ларве / тренутка / У / лептире вечности прелазе.“

Доста тога увечнила је Верица Тадић. У свему, а све је прелудијум, уочљива је њена мудра доброћудност, човечност и искреност. Сва обраћања и све поруке су кристално логичне, са јасним импулсима живота, његовог трајања и настављања: „Две се / половине вековима / траже.“ У том тражењу наша песникиња релативизује димензије неспокоја и смиреним гласом буди ум речи како би решења избегла сваку иронију.

И јесу. Овде нигде нема ироније.

Милутин Ђуричковић

ПЕСНИЧКИ ПУТ ИЗМЕЂУ ПЕВАТИ И БИТИ

(Драгана Ђатић, *Плаветни сневач*, Београд: Алма, 2016)

Збирка песама Драгане Ђатић, иначе, пета по реду, са симболичним и индикативним насловом *Плаветни сневач*, написана је у слободном и везаном стиху, а као песничка врста појављује се и сонет, односно сонетни венац. Тим разноликим формама лирског изражавања песникиња показује своје стваралачко умеће и искуство, као и склоност према свему ономе што је поетско, а што њој није страно, нити непознато.

Компонована од пет разноврсних, а притом прилично уједначених идејно-тематских циклуса, ова књига Драгане Ђатић показује да је реч о зрелом и синтетизованом песничком остварењу, које је, по свој прилици, настајало и таложило се дуго година, а сада се објављује као успешна јединствена мисаона и логичка целина.

Поетеса са подједнаким успехом влада слободним и везаним стихом, а њен сонетни венац, сачињен од петнаест нумерисаних сонета, илуструје право песничко мајсторство и занатско умеће, којем би позавидели и много познатији писци. Без обзира на форму и начин саопштавања, приметно је да песникиња пише, углавном, у првом лицу јединине, што значи да предочава властиту животну причу и драму, саткану од љубави и туге, успона и падова, вере и надања.

Драгана Ђатић пише онако како живи те, отуда, изједначава поезију са животом. Чин писања за њу је истоветан са самим животом, а то, уосталом, недвосмислено показује и песма „Певати = бити“, која је, на неки начин, њен кредо и поетичко програмско начело, довољно препознатљиво за сагледавање уметничке особености и погледа на свет.

„У вртлогу смисла и бесмисла“ песникиња тражи („Тражим свој пут“) и налази смисао свог постојања и певања, који је сврховит и функционалан, а истовремено егзистенцијално и духовно употпуњен. То показују и песме са религиозним елементима, на пример „Молитва“ или „Анђеоски развигор“, које оличавају њен однос према Богу и духовним вредностима овога света.

Нина Живанчевић

ТАЈНА ИЗМЕЂУ СВЕТЛА И МРАКА

(Gžegož Latušinski / Grzegorz Łatuszyński, *Bonžur Madam de Pompadur*, Beograd: Alma, 2016)

Пред собом имам збирку Гжегожа Латушинског „Бонжур Мадам де Помпадур“, ретко смислену целину изабраних песама песника који верује у словенску реч, који је одавно кренуо стопама великог претходника – слависте Адама Мицкијевича, и чије дело обухвата тренутак времена прошлог, али и садашњег. Ова збирка, условно подељена на пет целина (*Светло, Реч, Тај Свет, Мир испод крушке, Зрцало*) почиње антологијском песмом „Светло“, која неодољиво евоцира Мајаковског и његову оду сунцу; песма се пита одакле онтолошки долази извор светлости, *poiesisa*, у њој откривамо да има „сунчаних“ песника и оних неосунчаних. У овој одиста програмској песми осећамо млазове свега онога што „сунчани“ песник појми – „млазове знања“, млазове вести „а ти си, само влат“ (по Витману), „међу вихорове“ (по Његошу), тајна (тј. песник) између светла и мрака.

Целина „Реч“, пре свега, подсећа нас да изнад и испред свега беше „реч“, односно „блесак оживљене материје“, „без прошлости и будућности“, садашњост, тј. чин живљења који траје. Песма „Мариљка 2“ је светлост речи обасјана љубављу – светлост која хода, сама по себи. Онтолошка вредност песме почива у речи, нема песме без речи, као што нема речи без песме, у томе почива суштаство певања. Овде је реч о певању као суштини бића, а мелодија и звук су суштаство речи, биће песме јесте реч, а биће речи је појање. Песник Латушински је у трагању за биолошким и суштинским временом песме, „он је прочишћава до сламања, до испране, поједностављене речи“, тј. до звука тог слова, појања. Ова целина нас упознаје и са песниковим лутањима: „Београд“, „Нови Сад“, местима кроз која песник пролази и у којима налази или не налази уточиште, свој мир.

Јер, мира за духовну особу нигде нема, поготово у новим условима прождирућег технолошког неолиберализма, у шта нас уводи његова следећа целина напосто насловљена „Тај свет“. „Свет који је око нас и свет који је у нама“, као две непомирљиве целине долазе у сукоб интереса, јер

изнад нас јесте небо пуно звезда (Кантов категорички императив), али га ми не видимо, јер је у души мрачно „и мрак у души – у очима“. Судбина песника је, у овој песничкој целини контемплира Латушински, судбина изгнаника (Овидије, Црњански), изгнаника и из домовине мисли, а и домовине срца. Домовину речи, песник ипак дели са сличним изгнаницима, са Чеховим, Толстојем, Бродским и другима, који као и он осете свежину брезе, жалосне врбе, као и тренутак кад „искључиш мисли, затвориш очи, (и) добро је.“

Следећа целина „Мир испод крушке“ је готово епска и витешка, иако у њој обитавају песме попут „Чак не питам“, која духом подсећа на Гинзбергову „Сутру сунцокретима“. Ове песме говоре о протицању времена, о верном псу и о кестеновима, о трачку интимног песниковог универзума који је, метафорично, и даље у стању да се искључи, попут телевизора, да би задобио свој унутрашњи „Мир испод крушке“. Из стања тог ретког тренутка опуштености и дубоке контемплације настаје песникова целина „Зрцало“, у којој песник разматра могућности одређене будућности која ишчекује све нас, будућност „човека од пластелина, човека без особина“, човека без правих вредности (по Музилу), стање у које нас је сместило ново доба, такође, од пластелина и без основних људских права и вредности.

У том смислу треба и читати програмску песникову песму „Бонжур Мадам де Помпадур“, у којој Латушински са циничном дистанцом критикује ово ново, а и свако старо доба, у коме се силни, као и увек домогну власти, владају и тлаче, израбљују оне чији дух им налаже да се, пре свега, окрећу звездама и поезији.

Санда Ристић Стојановић

КОНДОР

(Маријана Јовелић, *Кондор*, Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, 2015)

I

У поезији Маријане Јовелић вибрира један надреалистички импулс, који се надовезује на искуство и поетику песника из прошлости довољно слободних да секу као мачем и ваздух и доживљај својих дана, али секу на делове себе, друге, снове и провоцирају стварност до граница своје ипак велике усамљености у свету равнодушних.

Песме Маријане Јовелић су као скице животне борбе, увек је присутна дијалектика моћног и немоћног, слабог и јаког, као кондор и колибри у песми *Кондор*, који заједно граде дијалектику живота и смрти загладених у саме себе и у песму, која шаље одјеке своје двојакости као игре и као огољеног живота у утробу нашег времена.

Стих за Маријану Јовелић може исказати и ону бриткост смрти и таме, а може бити истовремено и средство можда и једино стицања слободе. Слобода писања мрачна и брза и узрујана, идентична је са страшћу коњаника који слободно јури нашим временом. Песникиња вибрира између својих мисли о телесности и душе, тај ковитлац телесности и душе, опчињава је и појачава страст њеног певања до ивице еротичности песме, до ивице живота еротике. Песникиња је увек у потрази за слободом, можда себи кроз стих задаје нове задатке побуне, побуне у име креативности, писања, живљења пуног уметничког живота. Али зар песник није губитник у свом времену, јер је исувише неуклопљен у времену предатора, свестан да никада неће бити на страни победника за свог живота, да аутентична уметност тражи жртве. Оданост песникиње према поезији заснован је на снажној вери у поезију, због које се страда и пати. Али песма долази и надживљава све поразе, али упија у себе све контрадикције, страсти и крварења свог времена и прошлих времена.

„Није ли песма
песак којим су
некада давно
посипане арене
да би упиле
проливену крв?“

Поезија Маријане Јовелић је и поезија апсурда, спаја немогуће у име поезије, има слојеве историјског и филозофског у себи, поставља нам загонетке на које не морамо одговорити уобичајено, можемо одговорати на њих огољеном светлошћу или тамом, срцем или животом или смрћу. Утисак о збирци „Кондор“ је као утисак о једном бесомучном јурењу коњаника, о једној бесомучној брзини која варнички у живот, у смрт, градећи стих, дижући облаке прашине од несигурности, растрзаности, бацајући своје потковице у апсурд, у поезију, у машту.

II

Занимљиве су песме „Цветајевој“ и „Поводом Аријела“ и „Песникињи“ у којима песникиња успоставља апсурдне и неминовне везе са поезијом коју је читала, на коју одговара. Одговара посматрањем, игром духа, мириса и боја и звукова. Успоставља неки поетско-чулни однос чак и са појавношћу песника из прошлости. Тело Цветајево је креативно и моћно као поетска мисао, оно гради личне сенке, а песникиња одбија да је „гута мрак“.

У тој песми се преплиће чулно-телесни однос саме песникиње према свету, поезији, животу, ишчашен за један доживљај јединствен туђе поезије. У песми „Песникињи“ посматрањем света, повлачи се обарач, поново се јавља дијалектика оригинална смрти и живота својствена овој песникињи, која изражава своје женско биће и кроз апсурдност рађања мртвог стиха, а спојеност смрти и живота изражава на јединствен начин у стиховима:

„Рађаш мртав стих.
Аутопсија открива
грешку у версификацији“

У овим стиховима видимо и песникињино поетско преиспитивање али на нивоу речи, унутар саме песме.

III

Над поезијом Маријане Јовелић сустижу ме Крочеове идеје о поезији: „Поезији, као и лепоти уопште, прописан је карактер тајне. И доиста, она нуди тајну стварности, стварност као тајну, у коју још није продрла она светлост, вечна бегуница од тајне, која јесте критика или мисао.“

А Маријана је у овој песничкој књизи и сродница Рембоа, има своју димензију песничке видовитости, она се препушта снази свих својих чула и има једну димензију развратности и песничке развратности којом досеже и до своје суштине и до дубина данашње стварности. Њен песнички израз је непредвидљив, пун неочекиваних обрта и поређења, лишен испразне сентименталности, енергичност ових песама сведочи и надовезује се на поетску снагу речи, која траје вековима.

Зоран Јеремић

О КРУНАМА СЛОБОДАНА СИМИЋА

(Слободан Симић, *Трновита круна : изабрани афоризми*,
Зрењанин: Агора, 2013)

Има један афоризам Станислава Јежија Леца који гласи: *Кад год помислим да сам на самом дну, / чујем да одоздо неко куца.*

Који други српски афористичар до Слободан Симић познаје боље то дно испод дна, те нијансе и перформансе безнађа, тај весели очај и ту нашу лошу бесконачност о којој тако прецизно сведочи у својим књигама!

Има, наравно, по стилу и оштрини, у Београдском афористичарском кругу писаца равних Симићу, али по дубини, по моћи да у свакодневици открије златну нит хуморног апсурда, која напречац осветљава глупости, лажи и кукавичлук; по томе да готово непогрешиво препознаје учинак паланачког духа на наше животе, он је писац чије књиге представљају тешко достижан врхунац српске афористике.

Шта је то што Слободана Симића чини јединственим писцем на сатиричној сцени већ више од двадесет година?

Пре свега, он непогрешиво открива, и разуме, границе апсурда, тачније, у третирању апсурда иде корак даље од већине наших сатиричара. Јунаци његових прича често разговарају као да су управо изашли из филма Џима Цармуша за који је сценарио написао Ежен Јонеско. Наизглед тривијална конверзација за читаоца одједном прераста у нешто запањујуће важно, у мучно сазнање о друштвеном контексту у коме се дијалог одвија, у свест о лудостима и залуђеностима прикривеним фразеологијом политичких и других ниских страсти.

Симић не тражи да се после читања афоризма или сатиричне приче смејемо као после добро исприповеданог вица. У његовим афоризмима нема олаког поентирања. Он драмску грађу препознаје и онде где други виде бесмислице. Његова бритка иронија, и продужено дејство те ироније, тера нас да добро размислимо о времену и невремену у коме живимо, и које трпимо, дакако. Грохот и кикот ту су сувишни.

Можемо на књижевни опус Слободана Симића гледати и као на неку врсту болесничког картона државе. Дијагноза, на латинском, гласи – Србија.

У Симићевим књигама ређају се и огледају око нас (и у нама!) сва лица и наличја вишедеценијског трпног стања, никад завршена тиранија ситних душа са наполеонским амбицијама. Професионални родољупци, аутократе, диктатори из кућне радиности, партијске сакалуде, несхваћени реформатори, пинкзоидне хероине, проналазачи соланика и топле воде, медијска заморчад, једном речју, сви целати и све жртве станују у Симиној улици и гаје добросуседске односе. То је најсмешнија и најтужнија чињеница наше стварности о којој наш сатиричар сведочи.

У свет сатире Симић је ушао готово програмским афоризмом – НАЈЦРЊЕ ЈЕ ЦРВЕНО. Данас би, после утицаја и других боја из политичког спектра на наше животе, праведније било рећи – НАЈЦРВЕНИЈЕ ЈЕ ЦРНО, јер наши политичари никако да се договоре чија црна је црња од најцрње црвене. Разуме се, то не умањује актуелност Симићевог запажања.

Савремени српски афоризам је ратно дете, бар онај његов понајбољи и најпревођенији део, незамислив без Симићевог удела. Његови антиратни афоризми и данас се читају као књижевно штиво од најбоље врсте. И нису они само плод једног вансеријског сатиричног талента, већ и храбрости да се у право време каже да је цар го. Та одважност обавезује, јер сва је прилика да и данас нема међу нама много оних који имају храбрости за суочавање са истином да и наш нови цар, ето, може бити го.

Ако на политику у Србији гледамо као на судбину, онда је политички афоризам још једна од круна Симићевог стваралаштва, јер шта је друго та и таква судбина него комедија апсурда у којој се Симић осећа као свој на своме. Из Симићеве визуре, комедија апсурда није довољна сама себи. Она је оно дно испод којег више нема ко да куца. То је знак за узбуну. И све док тај знак неко уме да прочита и пренесе другом, има наде, има смисла бити хроничар бесмисла.

Рецимо још и то да је, поред Рада Јовановића, Слободан Симић најизразитији представник савременог ерског хумора. Шта то беше ерски хумор, запитаће се неко. То је хумор настао из трпног стања историје, врцави, луцидни дух испод бремена тешких невоља под којима је живео наш митски предак. Стваралачки напор Рада Јовановића и Слободана Симића на најбољи могући начин доказује да је тај мит данас и те како жив. Транзиционе невоље да и не спомињемо.

Ако дозволите, на основу стилских особина можемо их разликовати као што разликујемо Чарлија Чаплина и Бастера Китона. Јовановић је распричан у широком тематском луку, мајстор за језички каламбур и експлозивну поенту; Симић је сведен, економичнији у изразу, хладан као гримаса Бастера Китона иза које се назире велика туга пред лицем апсурда; хуморно дејство његовог геста је споро, али где прође ту трава више не расте.

Нема сумње да дело писца „Трновите круне“ припада једној од родословних грана српске књижевности која је пре појаве Београдског афористичарског круга имала своје звездане изданке у делима Душка Радовића, Владимира Булатовића Виба и других. Можемо откривати и дубље слојеве књижевне историје, али нема потребе... Да је Радоје Домановић живео у време „Секс пистолса“, засигурно би се звао – Слободан Симић.

МАЛИ ЛИВЉИ СЛУЖБЕНИК. УГРОЖЕНА ВРСТА.
ЗА РАЗЛИКУ ОД ДОМАЋЕГ, ПИТОМОГ СЛУЖБЕНИКА,
ПЛАШЉИВ ЈЕ И НЕПРЕДВИДИВ, ТЕ СКЛОН ДА
ОСТАНЕ БЕЗ ПОСЛА.

Данко Стојнић: „Службеник“ (2016)

Јован Н. Стриковић

СПРЕМАН ЗА УДАРЦЕ

(Перица Јокић, *Строго за јавност : афоризми и закони*, Београд: Алма, 2016)

Ко се гласка на било који начин, неће бити поштеђен! Ко улази у ринг, мора рачунати на ударце, било које врсте! Не знам да ли је ово афоризам, или парафраза афоризма који није мој, али ми је дао шлагворт да речем неколико ријечи о афористичару и професору Перици Јокићу.

Афоризми су и оне кондензоване мисли Хераклитових Фрагмената. Дакле у афоризмима несумњиво је да постоји филозофска основа која букне на спољашњи утисак и отисак, и том истом брзином се угаси та мисао. И Хераклитови Фрагменти носе у себи високи степен неразумљивости у првом сусрету са њима. То исто дешава се и са афоризмима које пише Перица Јокић и које објављује већ тридесет година, почев од августа 1986. када му је објављен први афоризам, најприје на таласима *Радио Београда*, а онда и у *Експрес Политици*. У том ходу он показује своју вишезначност, и своју оригиналност.

Код првог сусрета и читања његових афоризама осјетио сам високи степен амбиваленције, као да и за њихово превођење до степена јасности постоји неколико путева. То је добра страна његових афоризама тако да се читалац мора зауставити на сваком од њих јер не може тако лако да се определијели, којим путем више и краће стиже до онога што наводно афористичар жели да каже! Дакле, та амбивалентност код читалаца није исто-вјетна са такозваном његовом неодлучношћу, које он није свјестан јер је дјело створено по принципу кратког споја између његових чула и онога што перципира и осјећа, и мисли која му сине као муња у датом тренутку јер није било мјеста за размишљање како ће афоризам бити изговорен, односно написан и по свој прилици он га није дотјеривао. Филозоф је таква стања забиљежио обраћајући се мислима овако: „...*Електризма пламом ти параш човјека!*” Ова мисао нашла је своје мјесто и код Хераклито-

вих фрагмената који су настали у складу са теоријом њиховог творца, таквом брзином, којом се и разумију!

Јокићеви афоризми, за разлику од неких афористичара у које убрајам и Хераклита, имају једну димензију више. Имају моралну особеност. Хераклит је саопштавао на тај начин антрополошке истине, као афоризме, које чине темеље ове цивилизације, на којима се она одржава, и живот у њој! Хераклитови афоризми су научне истине вјечности, и њене претече и филозофске потврде саопштени у императивној форми: то је тако и другачије не може бити! У том погледу је он и пророк на нивоу бесконачности!

Морални дискурс који се провлачи кроз Јокићеве афоризме више је него уочљив, поучан, тачан, односно истинит у свим сазнањима која носе са собом. Као на примјер: *Нећу да изађем на изборе. Могао би неко због мене и да победи.*

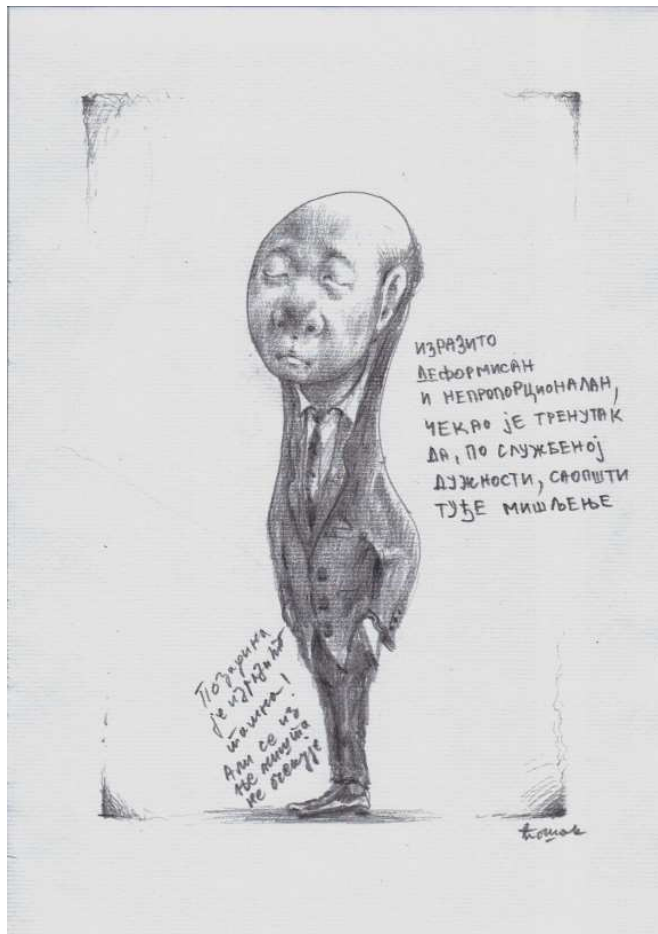
Иако он има сатиричну арому, он је више морална препрека садржана у одговорности, и страху да он не буде неки окидач који ће одлучити ко ће побједити. Он за себе чува терен ко год побједи, јер та побједа никада не може бити ни индиферентна нити стерилна у смислу савршенства! Вјероватно да негде у дубини или близини свог генетског кода неки од чувара његовог хода контролишу изговорену ријеч, некад и у сну, а неколико на јави. Обично се мисли да су афористичари људи који добро функционишу са цинизмом као степеном интелектуалног и духовног нивоа, али афоризми Перице Јокића више су утемељени у морални догматизам који има своју одређеност. То, наравно, не иде на уштрб квалитета његовог афоризма, напротив, он афоризмом носи и неку научну истину за коју би многи могли ставити потпис, како они у којима ова ријеч пребива, тако и они којима је ријеч упућена.

Тако у афоризму *Та политичка дискусија је изазвала праву револуцију у развоју психијатрије* Јокић говори о непревазиђеној истини које није морао да буде свјестан док је писао, али знамо да и несвјесни садржаји као и лапсуси, па и неке грешке, носе са собом истину. Овај афоризам би му без икакве запреке потписао и сам владика Раде његовим афоризмом *...и плетење безумне скупштине...* Безумност је психијатријска ознака! А афоризам: *Сав свијет је против нас, само се ми нешто двоумимо!* Пун погодак! Овом афоризму непогрјешив је његов власник! Тумачење, може бити домаћа сатира која двојако уједа, оба уједа су отровна! Питаћете се који ујед? Па оба са могућом грешком; како год било! Овај афоризам је најрјечитији кад ћути? Зауоставите своју пажњу на њему, провјеравајући своје одговоре

у себи, за себе, у тишини срца, чекајући да се оно пробуди, јер истина је већа у логици срца него у логици мозга!

Кад смо већ код срца, посебну пажњу привлачи сједећи афоризам: *Потпуно сам се прилагодио средини. Срце ми је у пети, а глава у торби.* Наш добри војвода Драшко из Млетака није ни слутио да ће га наслиједити један афористичар из Берана који није ишао у Млетке, он обзнањује готов, домаћи производ, додуше увезен, зна се одакле! Драшка су једном опоменули да то није баш тако, прећута и прогута поруку: Виђећете!

Моја намјера није да тумачим све оно што је писац рекао или недо-рекао, односно слутио у овом свом обимном и садржајном дјелу у коме сам несумњиво уживао у стилу казаних мисли, и богатих асоцијација!

Данко Стојнић: „Persona publica” (2016)

ИЗ НОВИХ КЊИГА

Мирољуб Тодоровић: Из вербално-визуелног романа „Апејрон“
(1972–1975)

Дејан Ајдачић (ур.)

ЈУДА ИСКАРИОТСКИ У СЛОВЕНСКИМ КУЛТУРАМА : ЗБОРНИК РАДОВА

(„Алма“, Београд, 2016)

Тетјана Бовсунивска (Кијев)

ПРЕОСМИШЉАВАЊЕ ЛИКА ЈУДЕ У САВРЕМЕНОЈ ПРОЗИ

(одломак)

У тексту се разматрају књижевне обраде лика Јуде у савременој књижевности, у прози Ерика-Емануела Шмита (*Јеванђеље по Пилату*) и Жозе Сарамага (*Јеванђеље по Исусу*). Савремена књижевност показује тенденцију рехабилитовања Јуде, што се огледа у Шмитовом коришћењу гностичких јеванђеља и Сарамаговом уношењу апокрифног виђења Јудиног саможртвовања по молби Христа. У украјинској књижевности се не опажа преосмишљавање канонске концепције Јудиног лика, а плодно се користе фигуративне и алузивне форме повезане са Јудом.

У христолошкој теми у књижевности Јуда из Кариота је постао вечан сапутник, који отелотворује лабилност људских уверења и нестабилност религиозног и социјалног балансирања. Имаголошка суштина Јуде у светској књижевности уобичајено се повезује са аксиологијом и типологијом издаје, која има бројне варијације. Али савремену књижевност одликују особени приступи представљању Јуде: у њему нарастају црте аксиолошке неизбежности и усложњава се схема богоизабраности. Он све чешће постаје жртва, изазивајући саосећање и подражавање.

Ерик Емануел Шмит је у роману *Јеванђеље по Пилату* тежио да узнесе лик Исуса Христа, али Јуда као његов пратилац и апостол, који је принео свесну жртву ради ширења учења свог учитеља, заузима челно месту у систему ликова романа. Особеност Шмитовог осмишљавања Јуде заснива се на ослонцу на гностичке изворе, пре свега на *Јеванђеље по Јуди*, нађеном,

преведеном и објављеном тек крајем 20. века. Појава таквог текста је за собом повукла значајно преосмишљавање историје раног хришћанства, пре свега у светлу Јудине улоге, што битно мења претходне представе о њему као издајнику. У *Јеванђељу по Јуди* је речено да није било никакве издаје, да је постојао договор са Исусом. Исус буквално каже: „Јер ћеш ти принети на жртву човека чије тело ја користим“ [Евангелие от Иуды: 45].

Гностички текст хришћанског доба *Јеванђеље по Јуди* Ерик Емануел Шмит је искористио ради рехабилитације Јуде. Из њега је писац преузео идеју велике Јудине мисије остварења пророчки предсказане Христове судбине, уместо традиционалног тумачења Јуде као издајника. Библија чува сведочења о Јуди као омиљеном Исусовом ученику, који је на крају издао свог учитеља, обавештењем о месту на коме се он налази. Е. Е. Шмит третира Јудин поступак као унапред испланирану акцију са Исусом, усмерену на остварење његовог послања:

Схватио је величину жртве коју сам од њега тражио. Морао је да ме прода. Издржао сам његов поглед, како би он схватио да сам само од њега, најомиљенијег ученика, могао тражити ту жртву коју ће поднети пре него ја своју [Šmit: 63].

Поступак Јуде Е. Е. Шмит је представио као изнуђен чин, као својеврсну жртву сакралног призивања, пре него што је пошао да „прода“ свог учитеља. Исус каже: „Он ми се онда баци у загрљај, савладан осећањима, стискао се уза ме као да неко хоће да нас растави. Осећао сам како му сузе тихо теку на мој врат“ [ŠMIT: 63]. Та сцена је сличнија растанку искрених другова, она никако не сведочи о нискости Јудиног поступка, управо, у роману *Јеванђеље по Пилату* Јуда постаје жртва околности божанског служења, а не издајник. Међутим, Шмит није био аутор таквог тумачења Јудиног лика, већ га је преузео из *Јеванђеља по Јуди*. У овом гностичком тексту Јуда се такође опрашта са Исусом, јер он треба да испуни своју страшну мисију упркос сопственој жељи.

На крају, ваља се подсетити и спомена о Исусу у историјским изворима, посебно у *Јудејским старинама* Јосифа Флавија. Неки ауторитетни писци и истраживачи случајно или намерно, наводили су своје читаоце у заблуду када је реч о ставовима Флавија о Христу, на пример, Михаил Булгаков је сматрао да историчар о њему уопште није писао, а да је касније направљен плагијат путем додатака, уметака у стари текст. То нико не може ни да докаже, ни да оспори. Вреди обратити се самом тексту:

Јелена Марићевић

ЛЕГИТИМАЦИЈА ЗА СИГНАЛИЗАМ : ПУЛСИРАЊЕ СИГНАЛИЗМА

(Београд: Everest-media, 2016)

ЧАК И СФИНГА ИМА ОЧИ

Пишући о „Сентенцијама и примерима“ у свом капиталном делу *Европска књижевност и латински средњи век* (прев. Јосип Бабић, СКЗ, Београд 1996), Ернст Роберт Курцијус за класичне ауторе напомиње да нису само извор знања, већ и ризнице животне и светске мудрости. У античким песницима нашле су се стотине и хиљаде стихова који су неко психолошко искуство или неко животно правило изразили у најсажетијем облику. Аристотел је овакве „изреке“ обрадио у својој *Реторици*, а Квинтилијан их је називао сентенције („судови“), јер су слични закључцима јавних тела. И књига Мирољуба Тодоровића — *Стварност и утопија* (Алтера, Београд 2013), може се унеколико посматрати као збирка изрека, такозваних „извора знања“, одакле је аутор црпео своје знање и током вишедеценијског стваралачког рада сажимао своје искуство у зрнца мудрости. Може се чинити да је ова књига својеврсни наставак књиге *Језик и неизрециво* (Алтера, Београд 2011) и то би донекле могло да буде исправно запажање. Међутим, у напомени на крају ове књиге стоји како је она саткана од „есејистичких муњограма“, што у књизи *Стварност и утопија* не стоји, а то би онда могло да сигнализује и упућује на нове аспекте сигналистичке „есејистичке“.

Ернст Роберт Курцијус имао је намеру да својом књигом покуша да новим методима осветли јединство западноевропске традиције у простору и времену, а на основу универзалног становишта које је омогућавао латинитет, будући да је латински био образовни језик оних тринаест векова што се простиру између Вергилија и Дантеа. Једном, може се рећи — новом методом, на крајње необичан и радикално другачији начин, Мирољуб Тодоровић својим „муњограмима“ покушава да осветли апсолут плане-

тарне уметности; њених песничких, прозних, филозофских, културолошких тековина, ма колико био свестан да се такав покушај може именовасти као утопистички. Да наведемо нека имена која чине тековину традиције која је обликовала свест и уметност овог аутора: Маркузе, Сретен Петровић, Ихаб Хасан, Тејар де Шарден, Шкловски, Гадамер, Фуко, Новалис, Виготски, Акселос, Винавер, Песоа, Ками, Драшко Ређеп, Еко, Валери, Езра Паунд, Платон, Аристотел, Сосир, Јакобсон, Лотман, Јејтс, Борхес, Лоран Жени, Дерида, Спиноза, Александар Вучо, Душан Матић, Адорно, Стефан Моравски, Сиоран, Фридрих Ниче, Миодраг Павловић, Дилен Томас, Хајдегер, Бекон, Тристан Цара, Бензе, Хусерл, Ингарден, Слотердијк, Јунг, Штајгер, Маларме, Јосип Бркић, Јулија Кристева, Абрахам Мол, Витгенштајн, Збигњев Бјењковски, Ноам Чомски... Ипак, Тодоровић истрајава у покушајима, свестан јаза који постоји између стварности и утопије своје замисли и циља. Зато треба размислити о томе, шта би било оно што осмишљава овакав подухват и повезује „распоне неоавангарде“.

Одговор свакако треба тражити међу нанизаним одломцима реченица, различитих мисаоних фрагмената и проблемима пред којима се налази уметник, те небројаним цитатима из дела одвећ поменутих уметника и мислилаца. За поједине одељке, који некад личе на наслове ненаписаних есеја, чини се као да су подвучени из неке књиге или пренети на хартију у виду језгра или атома најблиставијих мисли или стваралачких епифанија, али и критичких промишљања прочитаног: „Критика као текстуална пракса“; „Мењати свест — мењати свет“; „Понорно биће речи“; „Где је станиште песме?“; „Биће песме — зорна визија песникове духовности“; „Писати — препустити се жрвњу језика“; „Шта би могло да буде предразумевање разумевања?“; „Каква је то реч која, према Бахтину, блокира и замрзава мисао?“; „Да ли је наш основни свет стварности само вербални свет, како то тврди Сузана Лингер?“ и сл. Можда је овако конципираном књигом посредован и проблем пред којим је немоћан сваки човек / читалац — крхкост и фантом памћења, немогућност поседовања апсолутног знања. Заправо, након читања одређене књиге, остане нам само неколицина важних мисли и идеја или, пак, оних који нас се лично тичу; а остало се напросто заборавља. И то је стварност! Оно што је утешно, јесте да се целина (или Једно) може дотаћи и фрагментима, наравно, уколико су они блистави као муња, тј. уколико их посматрамо у овом случају као „муњограме“ или „изреке“, ма колико биле синтаксички окрњене.

На ову идеју навели су нас Тодоровићеви бројни фрагменти–цитати из дела Фридриха Ничеа. У овом контексту пре свега треба рачунати са

идејом натчовека, који ће завладати када човек довољно „порасте“ (до ледених висина сазнања), да га муња (или „муњограм“) може погодити и „преобратити“ у натчовека. С тим у вези, неопходно је указати на одломак из књиге *Тако је говорио Заратустра*, где се говори о томе како је у планинама најкраћи пут од врха до врха: али зато мораш имати дуге ноге. Изреке треба да су врхови, а они којима су речене — велики и израсли. Можда су тако и „есејистички муњограми“ из 2011. године, били припрема читаоца за нове планинске врхове које треба прећи читањем књиге *Стварност и утопија*.

Сигналистички врхови могу се савладати на различите начине, од којих бисмо предложили два. Први начин могао би да буде савладати најближе врхове и као целине читати по неколико суседних „изрека“, који се онда понекад могу посматрати и као вид стохастичке аутопоетичке песме–есеја: „Из жарних чворишта језика * Речи — обремене у песми * Између чина и израза. * Звук речи * Читање дела, тврди Барт, задовољство је потрошње. * Чаролија речи * Вербо–воко–визуелни динамизам сигналистичког дела * Нема песма, неприметна у ћутњи, готово непостојећа“. Други начин односио би се на „веће скокове“, тј. удаљеније „муњограме“, који се прате на основу неког заједничког садржитеља, какав је у књизи *Стварност и утопија*, примера ради – загонетка: „Из решења једне загонетке нова загонетка (...) Постоје разне врсте очију. Чак и Сфинга има очи: према томе, има разних врста 'истине': према томе не постоји истина (Ниче) (...) Аристотел метафору повезује са загонетком (...) Да ли песник своју загонетку тражи, или се кроз њега језик сам поиграва и гради архитектуру свог лавиринта, свеједно је (Миодраг Павловић)“.

Тако и вредност ове књиге зависи од очију које је читају и целине погледа које су те очи кадре да обухвате. За неке очи, неминовно, ова књига представљала би само свеску са исписима из књига, идејама, мислима; за нешто више, међутим, потребно је макар се запитати зашто је аутор мислио да вреди објавити ову „радну свеску“ и да ли то нешто значи. Довољно је само „имати очи“ (а „чак и Сфинга има очи“) и прочитати бар „муњограм“: „Херменеутика — од грчке речи *hermeneúein* (*hermeneús*, *hermeneia*) изрећи, изразити, објаснити, тумачити“!

Веселин Мишинић

ПЉУВАЊЕ ПО БОНТОНУ : САТИРИЧНИ РОМАН

(„Алма“, Београд, 2016)

Дан...

Ја сам подвојена, дакле двострука личност. Наравно, није реч о психијатријској дијагнози. На нека питања која се нас лично тичу, одговори се наметну сами од себе и није потребно тумачење са стране. Ничије. Понајмање оних чија је професија да вршљају по туђој глави и памети. Свима нам је јасно колико су таква тумачења произвољна и непоуздана. Признајем, ја никада нисам посетио неког психолога, или психијатра. Можда би било по мене боље да јесам, али, ето, нисам. За додатну дијагнозу није било места јер се у овом мом случају не ради о болести. Ни о умишљају.

Једноставно је моје природно стање на такав начин и мимо моје воље укалупљено. Није у питању саможивост, па ни страх од нечега што би ми том приликом било речено. Искрен да будем, ја верујем да су и страхови ствар личног избора. Нема у том пориву ништа урођено. Неко их прихвати као нешто што је напросто предодређено и са њима живи а некога не додирују. Ја спадам у ову другу групацију. Свакако, људи су далеко од савршенства. Ја нарочито. Као и многи други и сам робујем неким зависностима. Да поменем цигарете, на пример. Па донекле и алкохол, мада без стимуланса такве врсте, могу да живим. Не бежим од чашице, али могу да одолим овом изазову када је то неопходно.

Нема људи без порока, или неке слабости. Уосталом, сличне појаве су неминовност. И нико није поштеђен њиховог деловања. Ова моја лична подвојеност је нешто што се догодило и са чиме морам да живим.

Нема потребе да ову информацију од било кога скривам. Ово тело је напросто кажњено и осуђено да носи у себи двојицу и да живи и животири са овим заморним обликом подвајања. У ствари, ни сам не знам ко сам и коме више припадам од ове двојице, који ме деле као два самца исту гарсоњеру. Како год било, скучено је за обојицу. Ноћу, када све утихне а сви нормални људи оду на починак и спавање у мени се буди онај који је

дању глумарио градом, обилазио нека јавна места, махом библиотеке, читалишта, трибине где су се одигравали којекакви књижевни програми. Понекад тако тај који ја нисам, ноћу залута у неко мање извикано позориште, ако финансијска ситуација то дозвољава. Јер, да се не лажемо: излазак у позориште за обичног човека је приличан луксуз. И једино где смо нас двојица слични јесте немаштина и сиромаштво. Свакако, кријемо пред светом колико можемо ове непријатне чињенице. Нема у томе наше кривице, па нам је обојици лакше да живимо са тим сазнањем. Подједнако трпимо и на сличан начин се фолирамо пред другим људима, нарочито онима на којима се види да имају и више него што им је потребно.

Читав свет који нас двојица делимо и који познајемо на такав начин функционише. А ја сам, односно било који од нас двојице (понекад из навике говорим и у своје а и у његово име, што знам да није коректно са моје стране, али ето, дешава се), ми смо по свему обични људи са необичним навикама, ако разумете шта желим да кажем. Верујем да то није само мој проблем и проблем овога другог, чије ми је име мрско да помињем. Знам само да са тим уљезом у мени, подстанаром коме спремам опело, са њиме делим исту кожу, све друге покретне и непокретне органе, и што је најгоре по обојицу делимо сва чула која имамо, и највише од свега ме боли што морам и мозак са њиме делим на равне части.

За обојицу у овом времену свакојаким лудорија и изазова, одлазак у позориште, на неки концерт било какве музике, локални дерби завађених идиота, све је то недовољно примањиво.

Нема адреналина тамо где није глава на пању.

Као сијамски близанци нас двојица сањамо исти сан о раздвајању, о распоућивању на два дела, као оно када свињу, или вола, касапи расеку по дужини, окаче на клин да се крв оцеди, и онда на радост вребајућих гурмана крене фина обрада.

Етика и савест немају додирних тачака са занатом касапина. За касапина и стрводера кајање је последња брига на свету. Људи који у кланици испуњавају радну норму немају моралних дилема. Кога је брига што је тај распоућени створ пре само пар сати био жив, трчкарао ливадам, или јео у сласт помије.

Alma Mladenović

ANĐEO VARDARIS

(„Alma“, Beograd, 2016)

Nije mi ni bitno da se vratim u život, ali opet, kada je mogao da bude kraj, ja sam želeo Još. Telo je odreagovalo kada sam mislima završio, sahranio um, zatrpao razum. Očigledno ne dovoljno odlučno. Moje – „Dosta je!“ nije imalo efekta. Da je bar bilo obrnuto, da postoji želja, ali da Telo više ne može... Ali nije. Eto mi ga sada. Život mi nije više izazov. Bar neki nesiguran vulkan da je u blizini. Da je počeo da hukće. Da nas gleda a mi kao ne znamo šta će da nam radi. Puh!... Pa malo zadrma tlo. Vulkan jebeni da proradi. Pa opet *Puh*... Pa malo lava. A onda mi bežimo, jer volimo da živimo i onda bežimo da spasimo jad i bedu. Sebe. Ja. Moje. Ne dam, ne prilazi. Mrš od mene! Šta će meni tvoje izvini, tvoja savest, ljubav? Povraćacu. Nego, šta ćeš ti meni da daš? Nešto. Bilo šta, samo da ima vrednost? Kao znak dobre volje. Indijancu!! Pokaži koliko ti vredim. A ja ću da čekam i da se naslađujem. Nečim. Da se molim đavolu, Bog će ionako oprostiti, pristati. Idem lakšim putem. Teži je za budale. A ja sam već budala, ne moram dodatno da se mučim. Ne moram da pazim. Ne moram da se ozarim srećom, ona ionako prođe. Stvari ostaju. Sa mnom! A šta je uz mene, nije protiv mene. Nesvest im rukovodi putanju do života, iskrivila im razum i srce. Kada ti se zatraži, kao da se otima iz svinjskih čeljusti. Ne d’o Bog! Uvrediš se. Pa počneš da psuješ i kuneš „Evo ti, evo ti, sve uzmi...“ A u stvari to ti je isprobani recept da ne daš ništa. Šta ti je ostalo? Na svu sreću – sve. Imaš sve što možeš staviti na kantar i sve što se može nabiti u dupe tvoje najjedeno, sve što ima vrednost, da držiš čvrsto u rukama i čuvaš da se ne izgubi. Čuvaj te stvari da ti što duže potraju, jer dok imaš njih, imaš i sebe. To si ti! Stvar. Jeste, popizdeo sam. Jer nalećem redovno na džukce, na džukele od ljudi. Nepopravljive hijene. Koje vrebaju, čekaju u zasedi tuđu slabost, pa da raskomadaju svojim smrdljivim zubima. A šta sam ja pa smem o tome da govorim!? Nisam iz tog sveta, sigurno nisam! Danas je sramota ne biti džukela. Sramota je znati za sebe da nisi džukela. Sramota je reći to naglas. Ali jedno treba znati, od džukele do anđela je veliki put i ne biti džukela samo znači da si tek na početku puta.

Uzmi jedan ogrtač, malo veći, da obuhvati siročad tvoju napuštenu, pse izgladnele, ugrej ih da im prostruji krv ledena, još jedno srce da kuca pored tebe, napuni im oči nadom. Ovce jedne mile. Bože?!

Dobro za tebe ne postoji, precenjena „stvar“. Zlo ti oči popilo, mrtvački pogled ti izrodio. Prazan. Bedan. Žedan pogled, da sija i da šljašti u bulji tvojoj. Ja sam, bre, bio dete tada, kad sam sve zlo ovog sveta shvatio. Gledam oči odraslih i ne verujem koliko pakosti može rasti u jednoj razumnoj osobi? Šta ste vi uradili sa tom činjenicom? Bili odsutni a brinuli? Brinuli na daljinu. Iz daljine učestvovali, a kritikovali. Nikada prisutni, ali odlučivali... Koja je vaša svest? Svest ne odrasta, ja se toga sećam, svest je uvek ista, tu je, stoji, samo ne može da upravlja, a dok dođe do toga da nauči kako da se pokrene, vreme preгази i zaboravi na gluposti. Svest ne odrasta! Najbolje je da boli, jer tada ima leka, a kada prestane i da boli, onda izjeda i radi, odvede te iz života i krene po spisku da ti kači činove, profesije, znanja i umeća, odlikovanja... Tvoja svest se pretvara u Sujetu. Čovek da čoveku diplomu i onda je on srećan? Što može da se ponese, sve dobijaš, jer ništa drugo ti i nije bitno. Nahrani te veličinom. Nekom. Nebitnom. Kada nemaš više ništa, novac ti je dovoljan. A ja, nedovoljno ambiciozan, nedovoljno srećan... Moram da se zalečim paganijom od četrdeset dana. Vreme koje je potrebno da se pribereš, da bol ode. Da preboliš. Toliko je potrebno. Posle tog perioda, kakav god događaj prethodio, napušta i srce i tuga. Obriše svoje rane, zaceli se, pa krene ispočetka. Daje prostor drugim sranjima da prave nove ogrebotine. Grebe po rani. To i ne boli baš, samo je greota kako zvuči, odzvanja. Rascepa grudi da zlo lakše prodre do cilja.

Kome se obraćam? Ne znam ni ja, verovatno pre svega đavolu, posle toga detetu, da shvati u kakvom svetu raste, Bogu, ljubavi. Ljubavi, koja se pokorava bogatstvu i modi, standardu koji je trenutno, koji će zameniti neki novi standard. Ljubavi, koja priznaje poraz. Toličke godine se umiljavala i čekala svoj trenutak, da zasija... Nije dočekala jer se nije vodila snagom, nije ulazila u borbu, nije htela da izigrava bika... Povlačila se, nadajući se da će je obgrliti neko kome je potrebna. Bila je uvek tu. Na prašnjavoj polici u nekoj juvelirnici, pustila nakit, zlato, da je nadvladaju i izguraju je u pozadinu. Nije vodila borbu. Bila je nežna. Bila je onakva kakva ljubav i treba da bude. Potčinjena, lakoverna, strpljiva. Pregažena. Poražena. Pustila je život da ide dalje i da nastavi bez nje. Napustila je majka svoje dete...

Nevenka Bošnjak-Čolić

ČOVEK KOJI JE DVAPUT ŽIVEO I DRUGE PRIČE

(„Alma“, Beograd, 2016)

KNJIGA

Volim da obilazim knjižare u centru grada, ne samo zato što im je izbor knjiga bolji i bogatiji, nego i zato što su posećenije od onih u udaljenim delovima grada. Svakog časa neko uđe ili neko izađe iz prodavnice. I tako, među brojnim potencijalnim kupcima, dok osluškujem njihove korake i komentare o knjigama koje međusobno razmenjuju, stičem osećaj da nisam sama, ni usamljena.

Sada, kad je napolju hladno jesenje vreme, kad se neprijatan vetar zaleće u lice, toplota knjižare postaje još primamljivija, gotovo kao roditeljski dom od koga sam već desetak godina odvojena.

Volim da dugo i polako razgledam knjige, da bez žurbe otvaram njihove korice, lepo ispisane ili živo oslikane, da zaranjam u njih kao u nedra barke i da tako uplovljavam u jedan poseban svet, pun neke osobite tišine, u čijim rasukošnim sazvučjima nema zveketa i šuštanja novca, niti reskog zvuka kase, ni šuškanja plastičnih kesica u koje prodavci „umotavaju“ knjige, ni škripanja nepodmazanih vrata prodavnice...

Dok sam jednom prilikom, u mojoj omiljenoj knjižari, u koju često vraćam posle posla u institutu, bez ikakve određene namere, razgledala knjige, pažnju mi je privukla jedna za koju sam mislila da je rasprodana i da se više nigde ne može kupiti. Pohrlila sam rukom ka njoj. Ali, u istom trenutku, „mojoj“ knjizi prilazila je još jedna ruka, krupnija, grublja, muška, i sudarila se sa mojom iznad samih korica knjige.

– Izvinite – rekoh.

– Izvinite – začuh.

Pogledah vlasnika ruke i on mi ljubazno ustupi knjigu.

– Samo izvolite, ja ću posle Vas.

Knjiga vredna pažnje, dugo tražena, poslednji primerak u knjižari, kako reče iza mojih leđa uslužna prodavačica, mogla je najzad da bude moja, ali ja, nažalost, u novčaniku nisam imala ni pola sume potrebne za njenu kupovinu. Prelistala sam je polako, jedva joj dodirujući listove, kao nešto nedostižno, sveto, a zatim je pažljivo i nežno vratila na mesto na kome je stajala. Krupna muška ruka prišla joj je brzo, uzela je, malo prelistala, a zatim posegnula u džep za novcem.

Ode „moja“ knjiga, pomislih. Videvši da je pratim pogledom, kupac „moje“ knjige ljubazno reče:

– Mislio sam da ste odustali od ove knjige, ali ako želite da je kupite, evo, ustupam Vam je.

– Ne, hvala, Vaša je, ja sada... ne mogu da je kupim.

Osećala sam se neprijatno što sam morala to da kažem, srce je počelo da mi burno udara u grudima i odmah sam se okrenula ka gomili knjiga koja je stajala na susednom stolu.

Ispod oka videla sam: „moja“ knjiga bila je brzo upakovana, plaćena i izneta iz knjižare.

Više nisam imala volje da razgledam knjige. Površno sam prelistala prvu koja mi je došla do ruke, ne videvši ni čija je, ne shvativši ni njen naslov, spustila je na sto i izašla napolje.

Kao da sam doživela veliki gubitak, zastala sam nedaleko od izloga da se priberem i razmislim kuda ću. Tada mi je prišao vlasnik „moje“ knjige. Držao ju je u rukama, raspakovanu.

– Čini mi se da Vam je vrlo stalo do ove knjige i da Vam je teško palo što sam je ja kupio. Dozvolite mi, molim Vas, da Vam je ustupim.

Zapanjile su me ove reči, ali, naravno, ponudu sam odbila.

– Molim Vas, uzmite je, shvatite ovo kao pozajmicu, pročitajte knjigu i za nedelju dana vratite mi je ovde ispred ove knjižare, u ovo vreme. Na poslednjoj strani je broj telefona pa javite ako ne možete da dođete u dogovoreno vreme.

Još uvek iznenađena, zahvalila sam se i pošla kući da čitam „moju“ knjigu. Ali, i tog dana i narednih moju pažnju više su okupirale okolnosti pod kojima sam do knjige došla nego ona sama.

Dok sam je čitala, povremeno mi je u sećanju iskrsavao lik njenog vlasnika, ponovo sam čula njegove reči. Obične reči? Reči razumevanja? Reči sušretljivosti? Reči ljubaznosti? Ili je u njima bilo nečeg drugog? Nečeg što nisam razumela? Nastavljala sam da čitam, a zatim opet prekidala, postavljala već postavljena pitanja i opet nastavljala da čitam. Okretala sam povremeno po-

slednju stranu knjige da bih videla zapisani broj. Samo broj. Ništa više. Ni ime. Ni slova. Ni nekog znaka.

Kad sam najzad knjigu pročitala, shvatila sam da mi nije pružila ono što sam očekivala.

Usredsredila sam se opet na vlasnika knjige. Setila sam se njegove dopadljive pojave u elegantnoj jakni, njegovog dubokog ali prijatnog glasa. A pogled mu je bio nekako neobičan, daleko od ravnodušnog, kao da je u njemu bilo sjaja i topline... Šta ja to pričam, kakav sjaj, kakva toplina...? To su samo moje somnambulne vizije! Ali ostavio je broj. Možda je ovo ipak bio pokušaj da mi se približi, da se upozna sa mnom, možda sam mu se dopala... Opet govorim koješta! Kako bih ja mogla da se dopadnem nekom tako odjednom? Ja ne spadam u takve devojke, atraktivne, zanosne... Ja sam njihova suprotnost. Ništa na meni nije privlačno, ni kosa, ni lice, ni odeća... Na šta liči moj demodirani kaput? A tek moja povučенost i sramežljivost... Sigurno sam pocrvenela kad mi se obratio u knjižari... a i posle ispred izloga... Uostalom, koga zanimaju devojke u knjižarama? Zar one mogu da budu interesantne?

Ipak, ima tu nečega. Dao mi je knjigu, ostavio broj, zakazao susret... A nije morao...

Nije morao...

Kad se budemo videli, pozvaću ga u znak zahvalnosti na kafu, a posle ako bude imao vremena, možemo i u pozorište. Dobro je što sam uspela da kupim dve karte za pozorište. A ako me odbije? Ne verujem. Pa zašto je onda sve ovo uradio?

Nije morao...

Ponovo sam čula njegove reči. Nisu to bile obične reči, ni reči razumevanja, ni susretljivosti... U tim rečima osećao se neki poseban naboj, naboj koji je nagoveštavao toliko toga...

Određenog dana u određeno vreme našla sam se pred knjižarom sa knjigom u ruci. Na poslednjoj strani, ispod vlasnikovog broja telefona, bio je sada i moj broj.

Nisam dugo čekala. Vlasnik knjige odjednom se stvorio preda mnom. S mladom, lepom devojkom, u atraktivnom crvenom kompletu, koja mu se prisno oslanjala o ruku. Plava kosa, u velikim uvojcima, spuštala joj se niz leđa. Barbika! – pomislih.

– Evo privremene vlasnice tvoje knjige – rekao je svojoj lepotici – znao sam da će doći.

A onda se obratio meni:

– Dobro veče! Da li Vam se dopala knjiga?

– O da, svakako, svakako – odgovorila sam neprijatno zatečena.– Svakako, knjiga je dobra, svakako... Mora se dopasti svakoj ženi. „Znači, za nju je bila knjiga!“, pomislih. „Njoj će se sigurno dopasti...“ Evo, mnogo Vam hvala! Mnogo ste mi učinili!

I već sam mu pružala knjigu. A broj telefona!? Šta da radim, ne mogu sada da ga obrišem! Šta će da kažu kad ga budu videli?! Smejaće mi se! Bože, šta mi bi? Bože, šta mi bi?

Hvala! Doviđenja! Još jednom hvala! Prijatno! – odzvanjalo mi je u glavi, mešale su se moje i njihove reči, i jedva sam čekala da svemu tome dođe kraj.

Najzad se kupac „moje“ knjige i zanosna Barbika udaljiše smejući se i pominjući neku opkladu i neke recke.

– Nisam očekivala...

– Zar ti nisam rekao? Sigurno je pomislila...

Neko je dobio opkladu?

Ko?

Kakvu opkladu?

Kakve recke?

Počelo je da mi bubnja u ušima, nisam mogla da mislim, pošla sam nekoliko koraka i okrenula se ka prvom izlogu. Čiji je to izlog bio, ne znam, kakva je roba bila u njemu, ne znam. Ljudi su mu prilazili, zavirivali u njega, nešto govorili, i odlazili. Ja sam i dalje stajala i zurila u jedan ugao ne videvši ništa pred sobom.

Bože, šta mi bi? Bože, šta mi bi?

Nenad Glišić

EZOPIDE

(„Alma“, Beograd, 2016)

SNOVI

Pepeljuga je stigla kući pre ponoći, taksijem koji se nije pretvorio u bundevu, koji je vozio taksista koji se nije pretvorio u miša.

Njen život nije bajka, srećom. To znači da nema zlu maćehu, niti zle sestre. Uprkos tome, kući dolazi uvek pre ponoći. Nema balova, nema prinčeva. Cipele se ne prave od stakla.

Uvek ima istu moru: da se probudi u bajci.

BAJKA

Iza sedam semafora i sedam tržnih centara, ima jedna raskrsnica na kojoj devojčica od metar i 10 kila pere vetrobrane. Tu se nalazi i jedan bilbord. Ponekad su na njemu reklame za čokoladu. Ponekad najave za bioskop.

Automobili prolaze. Devojčica ide od jednog do drugog dok čekaju žuto pa zeleno. Smeška se.

Volela bi da gleda film i jede čokoladicu. Pošto joj niko ne čita bajke pred spavanje, ona je svoju upravo napisala.

MALTUSOV POPULACIONI MARATON

Pucanj za start odjeknuo je odavno, a vi kad hoćete. Ovo je trka izdržljivosti, a trka zadovoljstva za merioce vremena, medijsku mašinu i brojače tela.

Učesnici nisu zvezde, nego statisti u statistici. Onoliko je krenulo. Ovoliko stiglo. Istorijska razlika bezimernih. Trčanje, plivanje, gušenje i preskakanje prepreka; birokratskih brda papira i bodljikavih žica.

Pobednici dobijaju drugu stranu medalje. Poraženi imaju pravo na drugi pokušaj, ako ih ne diskvalifikuje smrt. Slava pripada sudijama.

JEZIK

Izašao jednom jedan jezik da prošeta. Sve vreme prolaznici su se čudili:
„Jebote, koliki jezik!“

Jezik je malo šetao, malo padao koliko je dug.
Kažu da je to otkako se otkao od mozga.

DUBINA PRIČE

Plitki čitaoci se dave u dubokim pričama.
Duboki čitaoci razbijaju čelenke i lome vratove u plitkim pričama.
Mnogo je žrtava.

SMISAO PRIČE

Ovo je priča o buržuju aristokratskih manira i seljačkog porekla. On je bio oženjen pokondirenom tikvom.

Kada pogledam bolje, tu se svaka smisljena priča i završava.

Данко Стојнић: „Уши“ (2015)

Ratko Dangubić

TOLIKO TOGA JE VEĆ TAMO

(„Arhipelag“, Beograd, 2016)

HARMONIKA

Tih dana obradovalo ga je sunce, pa je bio uz reku govorniji. Ne sećam se koje je sve stvari radio ali je ponavljao da svoju volju sam ispunjava. „Ništa ovo nije Kosta“, rekao bi sebi u bradu, „događa se da i đavo promeni snove.“ Postojale su bolesti koje nije hteo da prizna da ima. „Takva mi je narav“, uzdahnuo je. U korpi od vrbovog pruća nosi na pecanje Marksov i Engelsov *Kapital*, flašu piva *Jelen*, varalice, nož sa otvaračem za pivo, malo soli u metalnoj kutiji od groždane masti, upaljač na gas, komad lanene krpe za brisanje ruku, kutiju sa živim glistama, pokupljenim ispod kakvog komada crepa, rezervne udice, aluminijski češalj i usnu harmoniku. Tu su i druge sitnice, ne fali ni termos s kafom, ali nema potrebe sve ni nabrajati. Hranu nikada ne nosi, pojede koji zalogaj pre nego krene, a ako ogladni i ulov je dobar, kakav manji komad spremi na licu mesta.

Kila mu ne fali, vaga devedeset i koje. Na pecanje dolazi sam. Danas je s desnom rukom u zavoju, ujeo ga je pas Marinkova u petak, morao je i injekciju protiv tetanusa da primi. Na njegovom ramenu su dva štapa od najbolje vrste, kupljena u Mađarskoj, mora da prizna, ispod ruke, od Šandora koji muva s rezima. I on će, kao svaki dan, od pet do devet, provesti uz mutni Dunav.

Kada zabaci udice u vodu, sedne na ribarsku stolicu, s kožnim sedištem, i lista *Kapital*, zatvara ga i otvara bez nervoze, u zavisnosti od toga da li riba radi ili plovak miruje. Ume da pravi i dobre mamce od hleba.

Od kada je komunizam odapeo papke, i sjeban onaj šareni Berlinski zid, uporno arči sate da vidi gde su se Marks i Engels zajebali, gde je on zajebao sebe. Ne svira na usnu harmoniku. Od kada su pljunuli na Broza, nije je prevukao preko usta: neće dok ne sazna gde su Marks i Engels krenuli u stranu. Nada se, poverila se njegova Spasenija Jeli koja ima radnju za prodaju brushaltera, da je blizu saznanja i sprema se da svira: *Ti si, Milka, moja, moja*. I pored njega uvek trči tuđi pas, a iza psa manji pas.

KUVANA JELA

Nije mogla da dođe u sredu, meko se izvinila, imala je obavezu oko majke. Nije je ni sada pitao kakvu. Stavio je novine na sto, shvatila je da je u njima njegovo pismo u vezi kastriranja pasa lotalica, u rubrici čitalaca „Među nama“. Odgurnuo ih je prema njoj. Nije posegnula. Pauza je trajala. Ostao je nekako zbunjen. Njegovo udvaranje joj nije bilo po volji. Opisivao je kako je u nedelju bio na pikniku koji mu se nije dopao, jer nije bilo sveta koji poznaje i vrvelo je od ofucane gospode. Išli su na sever, u neki obnovljeni grofovski dvorac blizu Sombora. Zaboravio je kako se zovu imanje i selo pored koga su skrenuli u polje, na put od tucanika. „Čestitam“, rekla je podrugljivo, ali ga to nije dirnulo. Navodio je latinska imena biljaka koje su oko dvorca ponovo posađene, koliko je starih stabala bagrema i platana preostalo. Uzvikivao je, pomalo starinski: „To je krasno!“

Sumnjala je da on i nije dobar kompozitor. Kapci njenih snenih očiju povremeno su se sklapali, kao da drema. Nije shvatala kako je pristala da se po drugi put proletoš sretnu u kafeu. Nekako je posebno onda coktao jezikom, kao da je progutao bombonu. U celom njegovom biću se vrpeljilo nešto što je bilo do bola perverzno. Ona postade bestidno koketna, i sada mu se otvoreno rugala, i on nije shvatao kuda razgovor vodi.

Na neki poseban način se žalio kako od komponovanja ne može da se živi, ali on ume da čuva integritet, jer nije spreman da živi od milostinje. Pomalo joj je ličio na pacova ili rakuna. Osećala je taj slatki prezir prema njemu koji se gnezdio i u njenom stomaku. Sumnjala je da ima hrabrosti da komponuje srcem, da je samo ženskaroš. Navodno, sprema se da *stvara* pod svojim imenom, da ne radi samo muziku za tuđe filmove, pod tuđim imenima, da objavi i *himnu ljubavi*.

Ono što joj je smetalo bila je njegova drskost da joj se otvoreno udvara, kao da silazi prema njoj stepenicama ruku punih svojih remek-dela. Ona se zanosila idejom da ga provocira do kraja, pa mu je rekla: „Danas si gotovo neobičan.“ Tražila je da joj objasni kakvu muziku pravi, i o kakvoj ljubavi. On je rekao da postoje stvari koje zna da radi dovoljno dobro i nema sumnje da je bio dvosmi-slen.

Ponovio joj je da ne živi od milosrđa, da ima kiosk-restoran i ponudio joj da odu do tamo. Krenula je iz radoznalosti. Vukli su se preko trga, dok se asfalt ugibao, pa su skrenuli u malu ulicu. Buljila je u natpis nad drečavo plavim vratima kiosk-restorana s blagim čuđenjem; pisalo je: *Domaća kuvana jela*. Okolo je bilo beskućnika i pijanica koji su mrmljali sebi u bradu i ispijali pivo.

Milica Mijajlović

NA PUTU DO SVEMIRA

(„Alma“, Beograd, 2016)

JEDNE ZIMSKE, HLADNE VEČERI

Jedne zimske, hladne večeri, negde oko 20:00h vidim svetlost. Jaku svetlost i nepoznate ljude oko sebe. Dosta njih, užurbano trče, šapuću, razgovaraju o nečemu. Čujem ih, ali ih ne razumem. Imam utisak kao da pričaju nekim stranim jezikom. Deluju mi u isto vreme da su srećni, ali, zabrinuti, zbunjeni. Ne znam gde se nalazim i ne znam otkud sva ta nepoznata lica oko mene. Plašim se. Međutim, tada, odjednom, nastupa hladnoća. Veoma mi je hladno i u tom trenutku, shvatam šta se dešava. Pa ja sam gola! Shvatam u tom trenutku da sam maleno biće, koje je tek došlo na ovaj svet. Nekako mi se sada već čini da su svi ti ljudi zabrinuti zbog mene. Sada, dvadeset godina nakon toga, saznala sam da su s pravom bili zabrinuti. Bilo je pitanje da li ću preživeti. Neki su kazali da neću živeti ni 24 časa. Demantovala sam ih. Iako mi je ustanovljena bolest po imenu Osteogenesis Imperfecta, ja sam bila borac. Bila sam beba puna volje za životom. Svi oni prelomi sa kojima sam rođena su me ustvari činili jakom. Negde duboko u sebi sam znala da moram da izdržim. Prvenstveno zbog ljudi koji su čekali da se vratim iz bolnice. Zbog brata, koji je svakoga dana pitao gde mu je sestra, zbog majke, koja se nadala da ću uspeti, zbog tate koji se 31. januara napio, jer je slavio rođenje svoje princeze, zbog dede, koji je svakoga dana mislio na mene i molio se da me upozna. Nisam ih izneverila. Otišla sam preslaba, a vratila se jača nego ikada, spremna da se borim sa svim problemima koji će me čekati u budućnosti, za koju sam već tada znala da ću imati, iako prognoze nisu govorile tako. Danas, dvadeset godina kasnije, ponosim se sobom. Ponosna sam što sam uspela zadržati optimizam, volju za borbu i životom. Ponosna sam što nisam razočarala one koji su tada verovali u mene. Možda moje kosti nisu čvrste, ali moje odluke da ne odustajem, da se uvek zauzimam za sebe i da od sebe napravim dobrog čoveka, itekako jesu.

SAVRŠENOST JESTE U STVARI U NESAVRŠENOSTI

„Vidi! Pogledaj onog šarenog leptira, na divnoj, crvenoj ruži. Tako je graciozan!“, govorila mi je devojčica od četiri godine.

Smešila sam se, gledajući u prizor o kom mi je govorila. Zaista, bio je divan. Za nekoga tako malenog, kao što je ona. Mi odrasli, kada shvatimo da život nekada nije onakav kakvim ga mi zamišljamo, prestanemo da gledamo te sitnice, koje ga ustvari i sačinjavaju. Krivimo osobe koje su nas razočarale, nalazimo manu u svemu.

„Vidiš, srećo, šara na jednom krilu je veća od druge, što bi značilo da to kvari savršenstvo ovog leptira.“, kazala sam joj.

Nisam tada shvatila šta sam uradila. Pokušala sam devojčici od četiri godine da uništim jedan lepi trenutak.

„Nee, grešiš! Stvar i jeste u nesavršenosti. Lepota i jeste u svemu tome. Vidiš, ti si na njemu videla manu, a ja sam videla jedinstvenost. Taj leptir se razlikuje od ostalih, što ga ustvari i čini savršenim. On je drugačiji od drugih leptira i u tome je njegova lepota.“, odgovorila mi je nasmejana.

U tom trenutku, prekoravala sam samu sebe. To dete me je nateralo da razmislim. Odjednom, shvatila sam veoma važnu lekciju.

Dokle god mi pokušavamo pronaći našu savršenu, drugu polovinu, tako što ćemo gledati da se ne razlikuje, da nema mane, radimo pogrešno. Dokle god kroz savršenu lepotu, pokušavamo pronaći savršenstvo, ostaćemo sami. Ja sam pokušala nesvesno njoj srušiti snove, a ona je uspela mene naučiti životnu lekciju.

Savršenost, u stvari, i jeste u nesavršenosti.

Бојана Николетић

ПОЗА, ПРЕСЕК И СТАВ : КРАТКЕ ПРИЧЕ

(„Privaut“, Београд, 2016)

НИКО ЈОШ НИЈЕ БОГА ЗА БРАДУ УХВАТИО

У свачијем животу постоји нешто, неки детаљ, догађај или сусрет за који се не зна. Не зна се, у оваквој средини, у којој се о свакоме све зна, зато што – није тајна! Зато тај може, уз сав наук који је од својих примио, захваљујући том неочекиваном догађају или случајном сусрету, одједном да стекне неки други увид, да сагледа ствари из другог угла, да „пресложи“ сва своја дотадашња сазнања на такав начин да то од њега направи другу особу, својима непознату. То чак ни он сам не мора схватити – дуго.

Крепимир Касалов је био изнервиран мали човек, мали растом, али не без вере у себе. Радио је на Тргу Отвореног срца, продавао палачинке. Иначе је имао друге ангажмане. Писао је песме, понекад и кратку прозу, узимајући за полазну тачку нешто што воли.

– Само отварамо и затварамо – прозоре, врата, фиоке и поклопце, – знао је да каже у друштву кад дође тренутак за филозофску изјаву.

Спремао се да напише кратку причу о једном мушкарцу и једној жени: живети значи осећати – Он зато одлаже живот. Женска авантура... подразумева искрен љубавни однос, што је незгодно. То је друго. Треће, треба да будемо „на Старом граду“, и то, не било где, него на Дунавској падини. Мораћемо, значи, да седнемо на двојку и да се пребацимо до тамо, закључи и не мислећи.

Сан, можда око три или четири ујутро: ушао је у двојку на станици код Моста, преко пута једне прашином прекривене адвокатске канцеларије. Поред је био још један локал. У трамвају, у реду на супротној страни окренути уназад седе двоје збијени сасвим једно уз друго. Јавне личности, изненада је јасно да су постали пар! Гледају око себе, не знају каква ће бити реакција, како ће таква вест бити примљена. Крепимир не зна да ли

треба да буде љубоморан, само није знао за ту везу, то је све. (Ствари постају компликованије с годинама!)

– Он је повукао своје атеистичко звоно! – узвикну једна од путница.

– Хоћете да кажете, он је *повукао* своје атеистичко звоно, – умеша се старији путник, добро одевен и округласт.

Белешка о сну: „Сан у трамвају, један неочекивани пар – један филозоф (?) и једна жена – филозоф (?)“

„Нешто хуји. Иде врућина,“ помисли он, опет у сну.

– Хуји... Иде врућина! – рече онај старац.

Исте ноћи, или јутра, опет кроз полусан: два љубитеља Луиса Керола, Рус и Американац, један на крајњем истоку Русије, у Владивостоку, други на крајњем западу САД, у Сан Франциску, прелазе границу временских зона тамо и овамо.

– Богу иза леђа, – узвикну Касалов.

– Сан Франциско није на граници временских зона, – убаци се један глас без лица.

– Да, али то је сан... то је сан.

Посматрао је кафу која се окретала у цезви, у правцу кретања ка заљке на часовнику, а затим је стала пре него што почне да се пење. Била је тамна и располућена, као зрно кафе. Сачекао је да се попне до саме ивице а затим је склонио пре него што се прелије.

Zorica Paunović

UBITI ZVEZDU PADALICU

(„Alma“, Beograd, 2016)

STRAH OD DOSADE

Večeras su nas napali Pundravci.

U našoj kući postoje tri vrste tih dlakavih, čupavih, golim okom nevidljivih bubogmizavaca.

Prvi napadaju kad dobiješ (to su pubertetski Pundravci), drugi kad je trebalo da dobiješ (menopauzasti iliti klimakterični), i treći kad ne dobiješ, poznatiji kao muško sredovečni, ili jednostavno muški Pundravci.

Sve u svemu, stvar je u dobijanju.

Kad je davanje u pitanju, onda ne napadaju Pundravci. Tu su nadležni Drekavci. Drekavaca ima u svakoj kući, a naši Pundravci su samo naši.

Daj Bože!

Ne daj Bože! i

Daj šta daš.

To su Drekavci.

Ove poslednje ne voli niko, ali su uporni, otporni na spoljašnje uslove i nekako se nameću sami kad doteraš cara do duvara.

Daj Bože su lepi, nežni, romantični, a oni Ne daj Bože se šire u nepojmljivom rasponu. Ima ih totalno banalnih, smešnih, pa sve do onih od kojih se prosto diže kosa na glavi, i to sve u zavisnosti od toga koga i u kom dobu napadaju. Sazrevaju i oni, i ti što sazru su najgori.

Ne treba ignorisati ni prve, ni druge, ni treće. Preterano ignorisanje onih Daj Bože dovodi do napada onih Daj šta daš.

O Ne daj Bože neću ni da pričam. Njih konstantno treba izbacivati iz glave, tako je najsigurnije.

Doduše, ne treba previše tretirati ni one Daj Bože, postoji opasnost da opkole i da ti život prođe mimo njih.

Prođe pa prođe.

Dobro, prođe.

A kako?

Nije život goveče pa da ga držiš za rep da ne prođe, nije život goveče pa da ga teraš, ni da ga jašeš. Život se ne jaše. Život se živi.

I troši. SADA.

Sve što je bilo dok je bilo, bilo je SADA. Sve što će biti, kad bude bilo, biće SADA.

E sada...

Šta da joj kažem?

Uči, sine SADA, mučila si se SADA, pomučićeš se i SADA, da ti bolje bude SADA. DA uživaš SADA.

Ili da kažem napući usne i uživaj SADA?

U koju se školu ide za starlete, zapita se neko.

J*beš j*bačinu za koju niko ne zna, govorio je jedan moj drug vizionar. Pa SADA:

Javni su časovi, javni servisi, javni konkursi, javne licitacije skupština je javna, WC-i su javni, svi hoće u javna preduzeća da se svaka j*bačina vidi, javni su drumovi, javni su umovi, javni su drugovi, javni su dugovi... pa zašto su zabranjene javne kuće?

Zbog poreza na dodatu vrednost, zbog neizdavanja fiskalnih računa?

Zbog j*bačine sigurno nisu, za to više nisu ni potrebne.

A njemu šta da kažem?

Zaboravi sve što si naučio, džabe si se mučio (džabe ste krečili), upiši večernju školu za tajkuna.

Ili ne, preskoči školu, idi odmah na gajbe, raznesi pet, šest dok još možeš. I volontiraj ako treba dok te ne prime kao pripravnika-tajkuna.

Sebi ne moram onda ništa da kažem, prebrinula sam brigu. Biću i dalje Izdržavano lice, samo mnogo, mnogo, mnogo bolje izdržavano. Kad te izdržavaju starleta bez osnovne i tajkun bez večernje škole, onda si izdržavan na relaciji Sejšeli, Monaco, Dubai.

Uhvatili me Pundravci, ni destinacije da sagledam! Na Ibicu sigurno neću, pa ne idem ja tamo da snimam spotove, da se samoizdržavam, ne...

Samoizdržavanje je sasvim, sasvim, sasvim druga kategorija. O tome ću drugi put.

Ide Nova godina.

Nekome ide, nekome dođe. A meni dođe da me zaobiđe. Rešila sam da ne rešavam više.

Rešim svake da mi ta Nova bude moja, ona posebna, ona što se samo jednom rađa. Pa ja ću ovo, ja ću ono.

Neću ja ništa. Dosta sam ja.

Ali šta ću?

Pukovniku i dalje nema tko da piše.

Nema veze. Nikada nije ni imalo.

Pukovnik će sebi da piše sam.

Svake Nove godine moj muž kupi sebi nešto novo. Kaže, valja se. Makar to bile gaće. Obično gaće. I uvek usere! Il' su mu kratke, il' su mu tesne... Potceni čovek sebe. I baci. Prvo baci pare, a onda baci gaće.

I svake godine mu kažem, čoveče, bolje čekaj Novu godinu bez gaća!

Evo, dođe i to vreme.

Jednom sam mu čak i ja kupila, dok se moglo. Preterala. Veeeeeeelike!

Sad možemo da ih nosimo zajedno (istovremeno, mislim)... Zanela se valjda, šta zna dete.

A dete, naše dete, odavno ne čeka Novu sa nama. Negde sa tri se osamostalila, videla s kim ima posla.

Nema posla, sine! Ni za budale. Nego, gledaj šta ćeš...

Njoj gaće još uvek stižu iz inostranstva, poručimo i po tri broja veće, da se nađe kad je džabe, i teta Veca šalje pakete.

Nekad je teta Veca slala haljinice, balske, ali od kad su balovi i zvanično ukinuti u našoj kući, zamolili smo je da više ne šalje. Mnogo, brate, materijala za balsku haljinu! Koliko minića tu može da se sašije, i obučen si kulturno.

Definitivno se vraćam na miniće! Minimalizam u svemu...

Ja o Novoj godini, a nisam vam pričala o svinjokolju.

U jesen se kolju svinje, i deru se.

Mi ne deremo svinje. Mi deremo babu i dedu.

Dođu nam o jeseni, pa udri! Stigne zimnica, stigne penzija, oni preplanuli, posle dužeg odmora spremni za nove radne pobede. O radosti! (Oda radosti)

Ali, mi kad deremo ne koljemo, mi deremo na živo i to tako suptilno da se koža obnavlja.

Nismo mi brate koljači, dereš dok ne crkne, mladi smo za to!

Uz našu stručnost stečenu već godinama i uz pomoć države (dok skroz ne crkne), koža im se obnavlja jednom mesečno. Nekad je bilo, Boga mi, i dvaput.

A ovo naše dete džabe gleda, taj film neće da gleda. Koga li će ona da dere i da muze?

Muze su zaštitnice umetnosti. Umetnost, šta to beše?

Ide Nova godina. Preživimo Pundravce i Drekavce. Sad samo da preživimo ove zabranjene petarde.

Što reče onaj Nišlija:

„'bem ti vešanje, za mal' da se udavim...“

I da se neko ne uvredi. U ovoj tužbalici svega ima, samo nas nema. Nismo kod kuće.

Srećna Nova godina! Neka. Nečija.

Никола Филиповић

НА РАСКРШЋУ : МЕДИТАТИВНА ПРОЗА

(„Биндер“, Београд, 2015)

Savladan i opijen od trena kada sam kročio na životno tlo. Omađijan mirisima proleća i jeseni, pogledom na borbu boja na nebeskom platnu, i muzikom koja pruža suštinu. Za to vreme, u pozadini, razum bespomoćno čangrlja poput stare mašine za veš, tražeći svoju računicu. Gonite se demoni i ispunite mi najnavniju želju: ostavite meni moje.

*

Ovde nema poruke ni recepta. Ovde ćete naći utehu, snagu i možda identične misli koje već žive u vama. Tačnih uputstava nema, jer je ovo ipak život.

*

Žašto mi je uručen ovoliki spektar osećanja kada se na kraju sve pretvara u osećanje bola usled zlobe, bahatosti i nebrige drugih ljudi. Čini mi se da sam oduvek umeo da uživam u tuđoj sreći i lepoti kao nemi udaljeni posmatrač, a svaki komadić sopstvene sreće morao sam sklanjati i skrivati od zlobe, zavisti i želje drugih da unište sve lepo i bajkovito.

*

Izrazito je teško izneti tvrdnju potkrepljenu iskustvom i logikom i onda posmatrati kako masa tu tvrdnju kida na paramparčad. U masi vlada naučeno i naviknuto, a sve drugačije je izdaja a stvaralac suprotnih misli izdajnik, ženomrzac i nevernik.

*

Moji ciljevi su istovremeno i moji strahovi. Oni sami me sprečavaju da ih ispunim. I tako u neprekidnom obrtanju, gubim ravnotežu i zalazim u mračne šu-

me. Tamo je svako drvo isto. No, moram koru počupati ne bih li doneo pravičan sud, ali prsti bole i strahuju od onoga na šta naići mogu.

*

Drugi stav Mocartovog klavirskog koncerta broj 23. Oduvek, u toj kompoziciji naročitim životom disao je za mene jedan ton na njenom početku. Oko njega pauza i tišina, a on sam mračan, kao ambis, beskonačan i bespovratan.

*

Učtiv sanjar. To je kontradiktorna muka koja mi je donela dosta neprijatnosti. Jedno se sa drugim kosi i prepliće, ali ipak u nekim trenucima i dozvoli prevlast ovom drugom, što meni donosi i žal i lepotu istovremeno.

*

Napišemo, naslikamo, sagradimo, iskomponujemo. Bivamo pohvaljeni, zapamćeni, cenjeni a sa tim i omalovažavani, ponižavani, neshvaćeni. Ali najviše boli spoznaja da je ta umetnost, najviši ljudski stepenik, ustvari niži stupanj čovekov. Koliko li smo samo istinske dubine svoje nepovratno izgubili da bismo stvorili? Koliko li smo lažni bili prema sebi i drugima kada smo im naše delo predali? Sa druge strane, koliko smo velikih dela uskratili? Jer, uvek treba pored onoga što je neko stvorio dodati mu još hiljadu dela koje ostaju u njemu. Dela koja su pred ljudima, samo su jedan procenat onoga što se u stvaraocu nalazi, što nikada neće ugledati svetlost dana.

*

Imao sam nešto da vam kažem kada to niste hteli da čujete. Sada sam vam potreban, a ja sam pun doskočica i klišea. Godi vam ali neće dugo. Spektakl zahteva novo, intrigantno, skandalozno. A ja u svojim rečima tonem. Smisla im ne znam, ne znam smisao ničemu, samo gledam. Bičuju me vaši pogledi. Okanite se, biće vam lakše. Vetar zahteva istinu, praznih smo ruku, pred životom i suncem. Tumaramo, istražujemo, tugujeemo, zavaravamo... ništa... veliko ništa... umanjeno ništa... ali samo ništa... i ništa drugo... a vetar i sunce čekaju na odgovor.

Милојка Бандука Јововић

КОЛИЈЕВКА ГАВРАНОВА

(Подгорица, 2015)

МОЈЕ ПЛЕМЕ СНОМ МРТВИЈЕМ СПАВА

Савила се
Ноћ тешка
Са грбе на грбу
На нејака плећа.
Чија је то
Догорјела свијећа,
У кравом плесу
Стоноге и метле?

Рањени миленијум
Паде у глуву јеку,
У човјеку клија
Увијек иста клица.
Кестен... омча...
Балканска улица.

Распукло сјеме лелека,
Расуло се кроз недоходе.
Расјемењена утроба човјека,
Без Богојављења,
Без Благовијести,
И Сретенија Господњега.

Отета медовина,
Упливава јаловина,
Зло сјеме ижђикава,
Моје племе сном мртвијем спава.

ДУШУ ОБЈЕСИО

За трбухом
На омчу узлетио,
Душу објесио,
Разапео...
Клати се на чељустима
Чојства...
Сатански кикот
Гризе, разара...

На Пилипендином
Гробу
Свијећа гори,
Свијетли.
– Најтврђи у вјери –
Чекају...
Неће ли се,
Пробудити
Пијетли.

ОСТРОШКИ ЧУДОТВОРАЦ

Ту, на крсту,
Гдје су живот
И смрт у додиру,
Чудотворац
Срца грије
Даје сјај
Човјеку и свемиру.

Ту, на крсту,
Гдје се савија
Молитва и вапај,
Гдје жеђ за животом
Испија наду,
Камени се јецај...
Одзвања корак
Трагом свечеве моћи,
Сјај с Божијих груди,
Враћа радост у очи.

ПОНИЖЕЊА

Глад
Мачем сијече.
Вучијим залагајем
Срце кида.
Понос
Убија...

Небески народ
Тоне у облацима.
Са прљавом кишом
Таложи.
У чијој су игри
Понижење
И ножи?

ТРАЖЕ ТЕ

Новинару

Цртају ти
Изгубљени ход
Траже трагове
У тами.
Затварају
Круг живота...

Хтјели би
Да су сами,
У својим огртачима,
У капуљачама
Моћи,
Гдје се и ваздух
Њише по такту
И затвара очи.

Gžegož Latušinski
(*Grzegorz Łatuszyński*)

BONŽUR MADAM DE POMPADUR

(„Alma“, Beograd, 2016)

BLESAK 1

Blesak oživljene materije.
Življenje trenutkom koji traje.
Trajanje bez perspektive,
bez misli koja pretiče vreme,
bez budućnosti,
u sadašnjici,
na kojoj okupljena su sva osetila,
intenzivno trajanje,
budno,
životinjsko.

BLESAK 2

Blesak otelovljenog duha.
Življenje prošlošću,
sadašnjicom
i budućnošću.
Trajanje u perspektivi,
sa mišlju koja pretiče vreme,
prodire u sutrašnjicu
i vraća se prošlosti.
Sadašnjost
koja lebdi na dva krila.

Sadašnjost,
koju hrani pamćenje,
predviđanje
i mašta,
koju gradi
misao,
izoštrena i pomna,
čovečja.

MARILJKA 2

Mariljka
da li si našla
na svome nebu
moju zvezdu?
Da li svetli Tebi tako
da nećeš nju iz očiju
izgubiti?
Da li ćeš znati
da ideš za njom
ne pitajući
kud vodi?
Da li imaš u sebi
toliko poverenja
nakon svih godina

iza nas?

Da li ćemo uspjeti
da zaobiđemo crnu rupu?

Ona čeka
njena bit je
u čekanju
da li ćemo uspjeti
nju nasamariti
i poći dalje
vlastitim putem?

GDEGOD I KADGOD

čekaš
vreme teče u tvojim venama
pulsira
biološko vreme
traćeno beznadno

vreme teče u tvojim živcima
mentalno
talasa se
diže amplitudu euforije
ili nestrpljenja

minute se vuku
kao pospani puževi
gnoje se misli
u čahuri iščekivanja
sputane
zarobljene
prisiljene

konačno gutljaj zraka
traćak nade

lažni

čahura se dalje stiska,
brtvi
primorava k rezignaciji
k predaji
močvara apatije
ali evo
opet se kidaš
bacaš
u klešta praznine
nepokretnog vremena
u sumnji
u beznadnosti

vreme se zaustavilo
misao se zaustavila
zaustavio se život

zaborav
ništavilo
nirvana
predvorje agonije

i polagana
duga reanimacija nade
reanimacija vere
svetlosti u tunelu

Валентина Миличић

КАМИ ДО КАМЕНА

(„Бранково коло“, Сремски Карловци, 2014)

КОФЕР

Писмо је појава, нагон, мрежа. Писмо је румено лице љубави њежне, недодир и непој, цијелог бића војевање. Писмо убире срце, кад се затече на издисају јер тад волимо неког кога не би смели или некога кога не би имало смисла вољети.

Писмо се налази на граници између јаве и сна, оно је печат упловљених бродица и поломљен штит, неимар тишине. Писмо је молитва, склопљених руку, постеља и поглед који се поклања, освећен трепавицама заносних киша прољећних. О, све су пјесме у писму једном само и тако их шаљем, спаковане ноћи у кофер писмени па нека се вози или лети.

У писму се ријечи нижу у колу, жељећ да оставе уиграни утисак, не по мјери усиљења већ по снази откуцаја душе.

ПРАВИЛА ОД ГРАМАТИКЕ

Писмо, плод који ваби драгуље душе, али и дубиозно искукане мирисе њене. Па ко је бржи?! Лавиринт у који се улази неспремно, а излази по сјећању или насумице. Талог мјесечине, завјетрине тупе и понирање кажњивог рода и нешто као казивање „испразно“.

Плаховито сјеме за нараштај ближњи, укоричено као слика за Гледање трајно, створење из ничега у нешто, скоро као живо, а није. А јесте!

Загри праунуче вашљивог грозда, сићушно тијело у васионском писму, лептирасто трње у писму са писмом што загорело врштити, шушти сто на сат! Зрцаласто збраја тетошења и угризе отупљеног времена, а све уз здрушно покајање праотаца.

Писмо, тужбарица и покварен зуб. Писмо, све што се може и не може. Радња свака и стање и збивање. Писмо пробија све обрасце, „правила од граматике“, оно је све, само не именица јер никоме не припада

АНАМНЕЗА

Најснажнија писма су она која никад нису послана. Историја таквих писама има сложену анамнезу, симптоми су помијешани и готово да су слични један другом па се тешко успоставља дијагноза.

НЕУХРАЊЕНО ПИСМО

Кад бих ти бар написала писмо, да напишем бар зашто и како, али не иде?!

Таква писма су за контејнер, за подвожњак, за сметлиште, за врећу бачену поред пута, за јавну кухињу, малу плату, недовољну развијеност осјећања, тачније неухрањеност, за пробисвјетну емоцију, потргану слику умјетничког контекста, колорит празног звука, па опет надоградња испрошеног сна.

Писма која ти никад нећу послати, довољна су самом теби па зашто бих ти пристајала на корак којим нећеш закорачити, никад и никад.

УЗ ДРУМ

Писмо је испаша, испаша разговора, од калемљених дојки, јогунастих ћутања и запаљивих кулоара.

На испаши пастир-пјесник сужава број оваца, пљује и псује, папир се обраћа што га је насловио на његово име.

Јуре потом слокове-овчице у торе, а на тој испаши нема путоказа и тешко их је одржати на окупу.

Свако слово прокишњава врелим млијеком.

Нигдје писма, уз друм!

Радомир Мићуновић

НЕБОЗЕМНИ АКОРДИ

(Центар за културу „Градац“, Рашка, 2014)

НОВОЉУВЕНЕ

1.

Како је бити срећан,
од чега срећа зависи?
То је кад неко љубављу
себе и друге надвиси.

2.

Најлепша осећања
јача су од свих легија.
Воleti и бити вољен,
данас је привилегија!

3.

Кад нешто није нам јасно
завирићемо у очи,
јер о ватрама душе
најбоље вид сведочи.

4.

Заљубити се нагло
представља велики датум.
Заједно дођу, понекад,
и фортуна и фатум.

5.

Дубоке људске интима
не смеју бити свачије.
Од свих закона службених,
закон срца јачи је!

НЕБЕСКА ЗЕМЉАКИЊА

У њу сунце гледа нетремице,
једно другом путе обасјава.
Читав роман казује нам лице
на коме се грле сан и јава.

И звезде се љубоморно смешпе
На лепоту што и ноћу блиста.
Ретко срца заљубљена греше
ако су им осећања чиста.

Кад небеска тела, и земаљска,
употпуне космичку идилу,
Сувишни су театар и маска.

Омамљени божанственим
пићем,
људи схвате невидљиву силу,
која влада природом и бићем.

ПЕСМА НАД ПЕСМАМА

Месечина на дну баште,
замирис'о јасмин пусти.
А ти дође к'о из маште,
руку ми на раме спусти.

Шта је било после међу нама,
то се зове песма над песмама.

БОГОРОДИЦА ТРОЈЕРУЧИЦА

Једна је Богожена
са три чудесне руке
које нам правац дају
и блаже наше муке.

За све што нас је снашло
слаба је утеха ламент.
Сачувајмо, баш зато,
чисто срце и памет.

Да не клонемо сасвим,
помози Боже вечни.
Небески живот дар је
за живот колотечни.

Дом књижевника српских
нек поживи у сјају.
Реч беше на почетку,
а биће и на крају.

ОНИ ЧУВАЈУ КУЋУ

Поштује кућа свеце
јер они чувају кућу.
С вечери провире мало,
па опет, по сванућу.

Многи се моле њима,
изволевају жеље,
а ми би милост само
за децу и родитеље.

Знамо да свеци не могу
баш свима да се нађу,
но то и није разлог
за безверје и свађу.

Мој Архангел Михаило
и свети Димитрије,
па света Петка, Надина,
и свети Василије,

бдију колико могу
и кол'ко смо их вредни.
Да не потонемо сасвим
у овај живот бедни.

Slobodan Simić

OŽILJAK

(„Arte“, Beograd, 2015)

SLON

Slone jedan,
otkud baš ti
da uđeš.
Bilo je
pre tebe
i lisica
i lasica
i lavica,
čak i jedna žirafa.
Raznih je bilo.
Ulazili,
boravili malo,
pa izlazili.
Ali niko,
slone jedan,
nije sve
polupao,
polomio,
sve u srču
pretvorio.
Otkud baš ti,
slone jedan,
da upadneš
u porcelarsku radnju
moga srca.

SOBA NA SPRATU

Otkad si otišao
živim u onoj sobi
na spratu
za koju si govorio
da je odvratna
skučena i hladna.
Baš u toj sobi.
I osećam se
fenomenalno.
Osećam se
fantastično.
Nigde mi nije
dobro
kao u toj sobi.
Otkad si otišao
spavam u onoj sobi
na spratu
u koju
po svojoj želji,
nikada nisi ušao.

RAZLOG

Voleo bih
da si otišla
od mene
zbog drugog.
Da si iznenada srela
veliku ljubav.
nisi odolela.
Da se pojavio
bivši dečko
nikad zaboravljen.
Da se ostvario
večiti san
o Princu na konju.
Zaista.
Voleo bih
da si otišla
od mene
zbog drugog.
A ne zbog mene.

ŠTA ĆE BITI

Šta će biti sa nama?
Zna li ko?
Ako neko zna
neka kaže.
Da svi znamo.

A šta će biti
sa našom ljubavlju?
Zna li ko?
Ako neko zna
neka to
nikad nikom
ne govori.

JATO

Svaka ptica
svome jatu
reče na vratima.
I ode
svojim selicama.

A gde sad ja
da nađem
jato
koje prima one
očerupanog perja
potkresanih krila
slomljenog kljuna
sa olovom
u srcu.

Драгана Ћатић

ПЛАВЕТНИ СНЕВАЧ

(„Алма“, Београд, 2016)

ПРЕПОЗНАВАЊЕ

Обалом смисленог и бесмисленог,
у невиделици видљивог ходам,
кораке усклађујем са сенкама песника
чији су гласови неумрли,
римујем се у ритму свога трајања
са одјеком њиховог крика
и светли ме траг издалека римом грли.

У вртлогу смисла и бесмисла,
у видљивој невиделици
препознајем себе,
и сејем себе у новој клици
која ће сутра да израсте,
иако срце, виром захваћено,
помало зебе,
страхује и пита ме
да ли одлетеле су беле ласте
и куда орао мој толико жури.

Препознајем себе у ковитлацу,
и себи кажем:
Пожури, пожури, пожури,
напиши све што у срцу носиш,
све што светом као жиг проносиш;
пиши јер тако се једино борити знаш,
најбољу себе тако ћеш да даш;

пожури, кажем себи, док је време,
у песничком врту драгоцену посеј семе,
не чекај да згасну ти замућене зене,
поља твоја нека се дуго још зелене,
тако нека се у срцу љубав нова прене,
ка песми сунца нека се све покрене!

Које су то речи што их рећи морам,
које су то спаситељке моје
због којих сутра неће да се грца
у новом виру смисла и бесмисла?
И које тајне свога срца
испричати ја морам
пре но што одем пут планина модрих,
пре но што закотрљам се низбрдо
као камен у гори
и крило се птице моје завијори,
пре него узнесе ме крило пут небеса,
или ме спусти у шуме вреса,
далеко од вртлога овог овде?

МЕТАФОРА СРЦА

Најпре тихо тиња испод моје коже,
коса ми се на глави од те жеравице диже,
потом, као талас светлосни
издалека се ваља и у налетима стиже,
у пламен се претвара –
из само једног разлога:
да стих нежности постане
и као камен-међаш остане
за песму будућу,
чисту метафору мога срца!

Arkadijuš Franja

NA SUDNJI ČAS ZAKASNI : IZABRANA POEZIJA

(„Binder“, Beograd, 2016)

središte
njene geografije je pupak
ja sam
sladostrasni
potok

zato
sutra idem na trg
da ostatke
svog života darujem
golubovima

koji jednom
mora da se ulije
u okean

na primer
nema me

ne želim da budem nemoćni starac
sa tri noge
koji se seća boljih vremena
kada se čovek divio
crvenoj nutrini
i
grudima komšinica

šta radi sunce koje
ne može
da osvetli lice koje pripada
Arkadijušu Franji

šta se dešava sa vodom
koja ne gasi žeđ
sprženog grla Arkadijuša
Franje

Ne želim da pišem dnevnike
donosim zaključke
podsećam se
praštam

na primer
ništa se neće dogoditi

AMADEO MODILJANI „VELIKI AKT”

ovo je zaista veliki akt
niže od bedara za noge
nema mesta na slici

žena uspavana savremenom pesmom
o suncu koje se uzdiže iznad mirnog
evropskog tla

sanja
da leži na tamnom ćilimu
kao na dve obale spojene
drvenim mostom

dojke vire na dve različite strane
pohlepno gutajući poslednje zrake
jesenjeg sunca

crvena kosa obrasla je kapiju života

sećam se Venere
nadmene kozice
model Rubensa
urezana figura na zidu pećine
u desnoj ruci držala je polumesec
levom ukazivala na stidnicu
u kojoj se izlegla
požuda

Prepev s poljskog: Olga Lalić-Krowicka i Vesna Denčić

Perica Jokić

STROGO ZA JAVNOST

(„Alma“, Beograd, 2016)

✱

Cilj nam nije određen, ali mi već znamo kako da ga promašimo.

✱

Ako ste ušli u pogrešan voz, ne očajavajte.
Zamislite da vam je još i pobjegao?!

✱

Ta politička diskusija je izazvala pravu revoluciju u razvoju psihijatrije.

✱

Upao sam u loše društvo.
Valjda će i od mene da bude nešto.

✱

Nijesmo znali da je protivnik jači pa smo zabunom pobijedili.

✱

Imam problem sa memorijom.
Sve je više onih koje ne mogu da zamislim.

✱

Prije nego pođe kući, odgovorni direktor provjeri da li je zatvorio sve
pogone i da li je ugasio firmu.

✱

Budali sve uspijeva jer ona ne zna da nešto ne može.

✱

Demokratija nema milosti prema nama,
dozvoljava da nas vodi svako koga izaberemo.

✱

U Parlamentu imamo prostu većinu.
Manje prosti su u manjini.

✱

Izašli bismo mi iz krize, ali pitanje je da li bi se ona uopšte snašla bez nas.

✱

U Nigeriji je neki Portorikanac ošamario nekog Maležanina.
Očekuje se da će zbog tog incidenta Srbija biti oštro kažnjena.

✱

Sav svijet je protiv nas, samo se mi nešto dvoumimo.

✱

Ubica nije uhapšen jer bi se time ugrozilo pravo žrtve da bude ubijena.

✱

U žestokom sudaru automobila jedino nije stradao ubijeni u gepeku.

✱

Psihijatar djeluje na mene. Sad i sam vidim da je lud.

✱

Nije da naš put nikud ne vodi.
Njime smo uspješno otišli dođavola.

✱

Vozovi nam toliko kasne, da ne bi začudilo ako i pruga prođe prije.

✱

Nije da naš put nikud ne vodi. Njime smo uspješno otišli dođavola.

Deana Sailović

ELEKTRONSKA ISPOVEDAONICA

(„Gramatik“, Beograd, 2014)

✱

Grešne će pomilovati Bog.
Nevine uglavnom miluju popovi.

✱

Sinula mi je fantastična ideja o boljem sutra.
Šteta što je zbog mraka u kojem živim, atrofirala.

✱

Digla sam nos.
Uobrazila da dobro živim!

✱

Nisam fatalna žena.
Al nafatam nešto s vremena na vreme.

Ceo život živim na buretu baruta.
Zato sam ovakva bomba!

✱

Mini suknja za razliku od kratke pameti pokriva bar stidne delove.

✱

Muškarci koji se boje da u starosti ostanu sami
treba da se ožene vešticom koja će ih sahraniti na vreme.

✱

Kad neko krene da mi da besplatan savet
odmah ga pitam koliko košta njegovo ćutanje.

✽

Najporaznije kod pogažene reči je
kad ne postoje ni tragovi kočenja.

✽

Otkako sam počela da lajem, ker nema zašta da me ujede!

✽

Nisam ničiji istomišljenik.
I kad ne mislim, radim to svojom glavom!

✽

Da je majmun gledao svoja posla, nikad od njega ne bi postao čovek.

✽

Građanima marionetske države život konstantno visi o koncu.

✽

Svi smo u istom košu.
Sve nade polažemo u slobodno bacanje.

✽

Ima slepaca koji još uvek veruju
da će im oduzimanje nevinosti skinuti mrak sa očiju!

✽

Ko preživi pričaće.
Saslušaće ga oni koji nisu bili te sreće!

✽

Iako mi u životu dosta toga visi o koncu
onaj ko pomisli da sam marioneta, silno greši.

✽

Plagijator sam.
Uspešno kopiram modele preživljavanja.

Слободан Симић

ТРНОВИТА КРУНА

(„Агора“, Зрењанин, 2013)

✱

У Скупштину свако може да уђе.
То је јавна кућа.

✱

Демократију немамо.
Хоћете ли нешто са роштиља?

✱

Нисмо ми ни тражили цео капитализам!
Само њихове плате!

✱

Жао ми је, не можете на лекарски преглед!
Немате оверену штедну књижицу!

✱

Црногорци имају најразорније ракете.
Типа земљак-земљак.

✱

У Србији нема дискриминације.
Сви грађани се третирају као стока.

✱

Са нама не можете да залутате.
Ми нигде не идемо.

✱

Влада је усвојила нове мере.
Мада нису били лоши ни метар, литар и килограм.

✱

Ко лаже тај и краде,
и не бих више о политици.

✱

Лако је Западу.
Њима је мафија у подземљу.

✱

Умирате?
А имате ли заказано?

✱

Млади су отишли у свет.
На младима свет остаје.

✱

Срби су луд народ.
А за вође су изабрали своје најбоље синове.

✱

Ко каже да не знамо да пливамо?!
Буши чамац!

✱

Гледам ТВ Дневник,
а почео сам и да се дрогирам.

✱

Рођен сам у Србији.
Од тога ћу и да умрем.

Milan Todorov

POKORI SE I POČNI

(„Binder“, Beograd, 2013)

✱

Predsednik je posetio ugledno srpsko domaćinstvo
i domaćinu uručio humanitarnu pomoć.

✱

Mole se građani da ne skaču sa novog mosta,
jer on još nema upotrebnu dozvolu.

✱

U prvi mah je izgledalo da su žrtve u pravu,
a onda se pokazalo da ti ljudi nemaju blage veze sa životom.

✱

Pošto zločini nikad ne zastarevaju,
znači da su žrtve ubijene u garantnom roku.

✱

Novac ne stiže do najugroženijih,
jer je mnogo onih kojima je potrebiji.

✱

Islednik je osumnjičenom stalno menjao lični opis
jer slika govori više od hiljadu reči.

✱

Demokratija u Srbiji ima dugu tradiciju.
U svakom veku po nekoliko godina.

✽

Redovno obavljam sve svoje građanske i bračne dužnosti.
Svakodnevno idem na neko glasanje, a svake četvrte godine
spavam sa ženom.

✽

Nisam toliko bogat da kupujem jeftine stvari.
Mada bih to radio samo da mogu sebi da ih priuštim.

✽

I naša vojska se ubrzano modernizuje.
Osim dva-tri aviona svi ostali su nam nevidljivi.

✽

Njemu je partija druga kuća,
zahvaljujući kojoj je stekao i prvu.

✽

Zbog kvara na vladinom avionu
ne zna se kad će predsednik u inostranstvo.
A trebalo je da leti odavno.

✽

Naši novoizgrađeni objekti su najskuplji na svetu,
jer se ne štedi na materijalu.
Čak se u to ugrađuju i ministri.

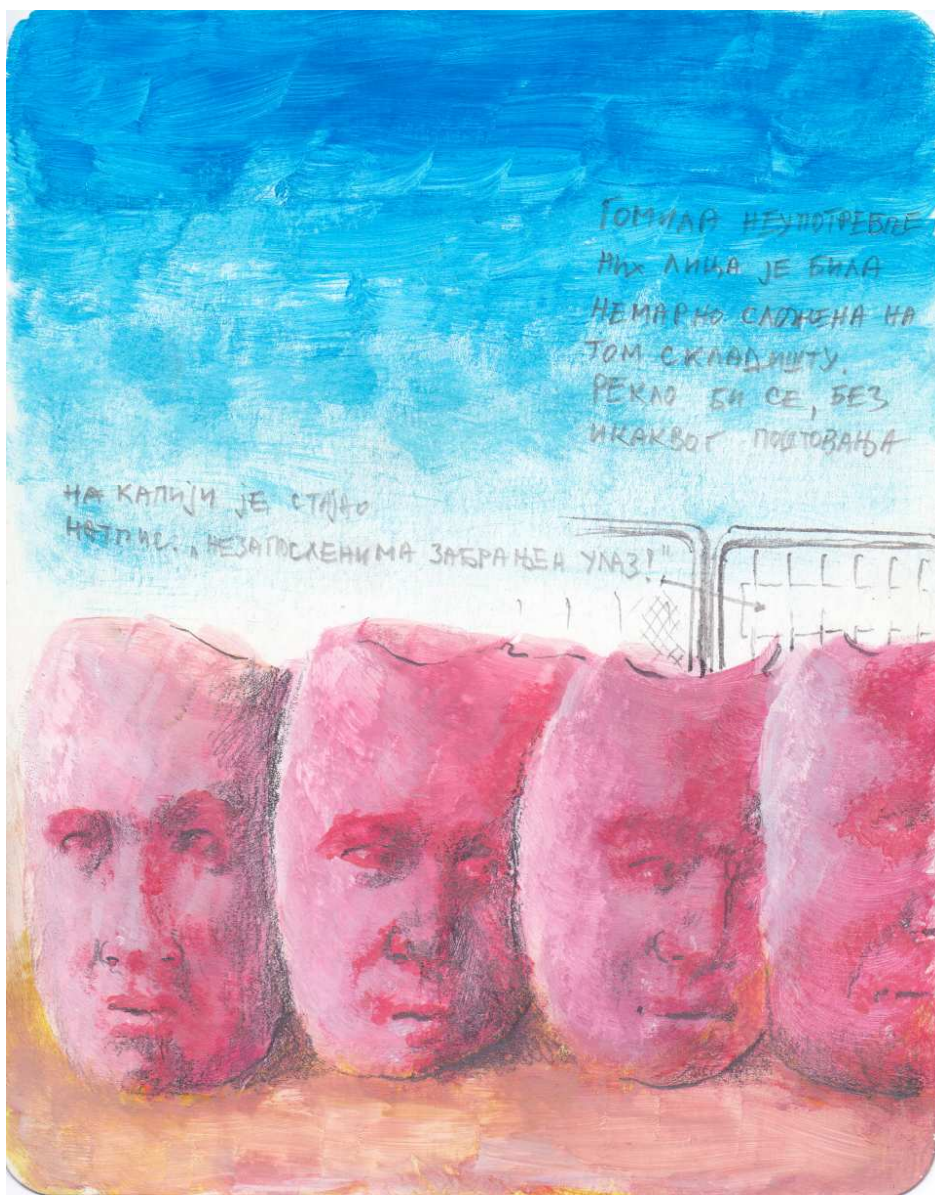
✽

Nikad nisam verovao da je
Demokratska Republika Kongo zaista demokratska.
Međutim, otkako je i kod nas stigla demokratija, verujem!

✽

Taj sprinter je brži od zeca,
ako je verovati njegovoj ženi.

ИЗ РУКОПИСА

Данко Стојнић: „Складиште неупотребљених лица“ (2016)

Мишићне кице

Нотас сам с милом црвене бојуре
поред мушкетерске брада.
Са чеба на нос паралелне су линије белој
из раних рана које нису није свикоја.
У шрабни рат се шаљивај равних лубавника,
Ја муча ранио је милом ковачника
као из песама Назима Хикмета.

Док су који мишићне кице дојиле на муча
мвоје рани су мелем на рани у мерице
и неким проклетом синтетиком
мвој врели рат се на мвојим врелим устама
у мерице који рече премаваро.
Ево је оком Немаваро осим нотас
осим муча и плача и благоволна ласкоу се.

Сада отом ја си и отом муча и отом муча
да си муча муча муча муча
и дојиле муча своје врелице мерице;
да си муча муча муча муча муча
муча муча муча муча муча муча
муча муча муча муча муча муча
и муча муча муча муча муча муча.

Лушка Врховац

Драган Коларевић

МАСОНИ И САРАЈЕВСКИ АТЕНТАТ

(одломак)

Сцена – Београд 13. децембар 1951, кућа Јована Вељића

Наратор: Догађај који описујемо збио се у Београду, на Славији, у Делиградској улици број 28, у кући Јована Вељића, у којој живи са сином и снахом. У госте су му дошли Божин Симић и тајанствени, загонетни историчар М. Ч.

Историчар М. Ч.: Друже Вељићу, Божин Симић, пуковник, дипломата, амбасадор...

Вељић: Драго ми је, ја сам друга амбасадора упознао још пре четрдесет-педесет година, пре балканских ратова. Он је некада, колико се сећам, био официр Српске краљевске војске.

Симић: Тачно, друже Вељићу, прошло је више од тридесет пет година од нашег сусрета у Солуну. Ви сте били професор и директор српске гимназије у Солуну. У Првом светском рату сам био потпуковник Српске војске, па краљев и сада југословенски дипломата у пензији...

Вељић: Давно је то било. Ја већ имам осамдесет две године...

Симић: И ја сам навршио седамдесет.

Вељић: Ми се знамо још из времена четовања у Македонији пре Првог балканског рата.

Историчар М. Ч.: То је заиста старо познанство.

Симић: Друже Вељићу, ви сте добро говорили турски језик, познавали сте богате и угледне Турке...

Вељић: Ја сам, друже Симићу, целог живота прикупљао грађу да издам речник српских речи турског порекла, али ми је Удба 1948. упала у кућу и све то покупила, однели су ми и дневник који сам водио за време рата. То је урадио извесни Шотка.

Историчар М. Ч.: Наш Институт је заинтересован да вам се та грађа врати. И ми бисмо желели да проучимо вашу документацију.

Вељић: Ишао сам у президијум, жалио сам се Марку Вујачићу. Позвали су ме у децембру прошле године у градску Удбу. Вратили су ми само маленкост од онога што су ми одузели. Намеравам поново да ургирам у Президијуму.

Историчар М. Ч.: Ми ћемо из Института, са наше стране, покушати да убрзамо ствар.

Вељић: Краљу се ви обратите.

Историчар М. Ч.: Краља већ одавно нема, побегао је још '41!

Вељић: Зна се ко је краљ полиције, кога они слушају!

Историчар М. Ч.: Ако мислите на Ранковића, ја до њега не могу да дођем.

Вељић.: Само њега они слушају, пред њим су покорни, према другима округни.

Историчар М. Ч.: Ми ћемо, такође, ургирати преко Президијума.

Вељић: Знате шта, Шотка је био врло безобразан, нарочито кад је чуо да сам професор. Каже: Све би вас професоре требало! – вртео је главом и шкргутао зубима – све би вас требало уредити! Касније сам чуо да је некада имао сукоб са неком професорком и да због тога мрзи све професоре. Он је узео мој дневник, који сам водио за време окупације, кренуо је да хапси све људе чија су се имена помињала у њему. Све их је хапсио као издајнике и сараднике окупатора. Кажу да је на томе зарадио чин мајора. Мајор Шотка. Ја сам тај дневник радио у сарадњи са покојним професором Николом Вулићем. Мој задатак је био да бележим догађаје и личности, професор Вулић је требало да опише и анализира карактере. Проверите, можда се варијанта Дневника налази код сина Николе Вулића који сада ради у Народној библиотеци.

Симић: Потребни су ми неки ваши контакти и веза са другом Дамјаном Бранковићем. Чујем да се ви редовно виђате, да сте непрекидно на вези.

Вељић: Позвао сам Дамјана и очекујем да се појави сваког тренутка. Он станује у близини. Шта се са вама догађало, друже Симићу, ја сам само нешто начуо. Откуд ви у црвеној Русији?

Александар М. Арсенијевић

СВЕ ЈЕ ВЕЋ ДОБРО

ЧЕКАЈУЋИ АУТОБУС ЗА ЦРВЕНКУ

Аутобуска станичица у Сивцу: осмоугаони стаклени кавез, крај друма разлоканог, пун нервозних свитаца – пушача-чекача. У мраку жар се, случајни. Струје нема, због невремена. Напољу пљушти, већ сатима.

У свемирчету станичне чекаонице, с прозорима уместо зидова – мусавим, напрслим, непрозирним, ретки путници, на пропутовању кроз кратковременост, раштркани, као молекули, невидљиво висе у помрчини, без упоришта, над безданом који се чак и не види, уснама држећи се за цигарете. Филтер ту – сламка спаса, жар – путоказ к избављењу којег неће бити, јер у клепсидри тмине смртничке сви часци већ прошлост су неповратна.

Сваки – сав покисао изнутра, до голих коштаных сржи. Сваки – у тмини свог смртништва зажареног. Сваки – у немоћи своје самоће, тако неупоредиве. Сваки – безимен, чекајући аутобус за Црвенку.

Ко је где кренуо, ко ће где стићи, у ноћи несветој, без електрике, светиљке, путоказа – Бог свети зна.

СВЕ ЈЕ ВЕЋ ДОБРО

– Не брини, старче, биће све добро, рече састрадалним гласом породични лекар умирућем старцу, дајући, истовремено, безгласне знаке очима породици самртника, ћутљиво збраној око старчеве самртне постеље, да је његов крај не више питање дана, већ сата, и то не многог.

– Синко, не бринем се уопште и све је већ добро. А то знам по томе што од јутрос поред мене стоје мој отац и моја мати, и моја покојна браћа и сестре, и зато што сам, с почетка, њихова лица видео нејасно, а лица мојих укућана јасно. Сада, пак, лица мојих покојника видим све јасније, а лица мојих живих – све нејасније... Та двосмерна смена јасности и нејасности

недвосмислен знак су ми да се испуни време мог одласка из овог света ту-жнорадосног.

Свему има своје време: и сетви и жетви, и смеху и сузама, и песми и ћутању, и здрављу и болести, и животу и смрти, а сада је време овом последњем, и то је добро веома, јер је у право време. Смртнику је, најпоследње, благословено умрети – да се, поживевши колико му је дато, одмори од студеног жарја смртности.

А ја – то јасно осећам, свим својим самртништвом – ево, управо сада, овога часа, већ умирем. И рука моја коју држиш својом руком, покушавајући да напипаш било, као да више није моја. И уста моја, којима изговарам ове речи, као да више нису моја. А опет, бивајући некако још увек при телу, али не више и сасвим у телу, сав сам сад овде, присутнији но што то бејаш у било ком ранијем животном часу, пре овог трена ми претпоследњег.

Ово што сада знам, досад знао нисам, нити сам могао знати, док сам још био све-цео сасвим у телу смртничком. Јер тада све беше ми слатко-горко и тегобно – сваки удах и издах, сваки покрет и корак, сваки улазак и излазак, сваки долазак и одлазак, сваки почетак и крај, а сада је све тако лако. Све је већ добро... и мирно.

– Хвала ти, добри старче, на мудрој поуци којом си нас поучио, иако пред лицем смрти, не препустивши нас нашем незнању великом о ствари-ма најважнијим, рече му скрушено сеоски лекар, унеколико постиђен старчевим предсмртним миром и својим непромишљеним, увежбаним речима.

– Синко племенити, добар је једино Бог, а ја сам само умирући старац који се нада у милост Божију и молитвени незаборав оних који га воле, и оних који су му опростили, прошапута старац, сав блед и светао у лицу, клонувши у последње издиханије.

Перица Јокић

ТЕСТАМЕНТ

УСПОСТАВЉАЊЕ СНИЈЕГА

Такмичећи се у дисциплини скијашких скокова, примијетио сам да у дијелу стазе од одраза до доскока снијег узалуд пада, јер је туда скијаш у ваздуху. А онда сам дошао до закључка да на овом дијелу ни скије нијесу потребне.

Кад не би било снијега до одраза и од доскока на даље, могао бих једноставно у шпринтерицама да се залетим и скочим.

Затим су стазу поставили на равном и то назвали скоком у даљ.

Од трчања с препонама настао је велеслалом због чега је снијег, ипак, наставио да пада.

РУЖНА НАВИКА

У акцији чишћења школског дворишта сви смо имали задужења. Мени је припало да средим школу. И тек кад сам је приметно, примијетио сам да је канта за ђубре прилично мала да бих у комаду могао да је угурам, па сам је само бацио кроз прозор.

Ова ружна навика некад баш добро дође.

ДОЈЕЊЕ

Након порођаја жена је појела своју бебу и мирно заспала. Треба нагласити да се све дешава око вечере и, што је посебно важно, вечеру је те ноћи развозила сестра која, иначе, доноси бебе на дојење.

ТЕСТАМЕНТ

Тек што је пао са стијене, некакав старац у најгорим годинама почео је да пише тестамент. И намјерно није журио само да би што дуже падао.

А остали из родбине су на хо-рук стијену извлачили к'о антену, да не зафали док сви буду обухваћени тестаментом.

СПАСИЛАЧКИ ЧАМЦИ ЗА НЕПЛИВАЧЕ

Пред крај буре негдје на отвореном мору два и по чамца за спасавање чекала су бродолом по реду вожње. Како се бродолом неочекивано отегао, чамци су, да би скратили досадно чекање, потонули у своје гараже на ужој периферији дна и ту се усидрили.

Ово је згодно за оне који не знају да пливају: само сачекају да брод свим потоне, а онда кораком до усидрених чамаца за спасавање.

ПОСЉЕДЊА ЕТАПА

Минско поље је прописно било обиљежено.

Савјет одбране је у сталном засиједању на тему демонтажа мина.

Трасери нове стазе за Међународни јесењи крос били су задовољни што такмичење неће каснити јер су примијетили да им је домаћин помогао око маркирања тог дијела трасе.

Све је било спремно и дат је знак за старт овог масовног спорта.

А у Савјету одбране умало да поднесу оставке што проблем не могу да ријеше.

Славољуб Марковић

ЉУДИ И ПСИ

ОСОБЕЊАК

Када умре неки мој пријатељ, одмах поцепам његову визит карту; то чиним из разлога што сам једном позвао свог другара не знајући да је умро, а да његов телефон није укопан заједно са омиљеним предметима; после дуже звоњаве јавио ми се његов глас:

„Власник овог телефона је мртав. Никада немојте више да га позовете“, вероватно снимљен пре него што ће умрети.

ЉУДИ И ПСИ

Када сретнем рођака у селу, он прича полако, шали се, задиркује ме. Зна да се кратко задржавам и жели да што дуже буде са мом. Завија цигарету.

„Сачекај да испушим“, каже.

Када се сретнемо у граду, сасвим је другачији; ћутљив је, озбиљан, мисли да ми смета, да ми превише времена одузима. Једва га намолим да седимо у кафани, показујући му да нисам заузет. Када уђемо, бира угао да ником не смета.

Шалећи се с њим, кажем му да ми личи на његовог пса који кидише на мене док је у свом дворишту. А када га сретнем далеко од куће, савије реп и бежи.

„Исти смо“, каже рођак. „Знамо шта је наше, а шта туђе.“

ПОЗНАНСТВО

Шофер који вози из Београда за Ниш, зауставља аутобус на пола пута и свраћа у кафану, да се путници одморе.

Шофер који вози из Ниша за Београд, зауставља аутобус на пола пута и свраћа у кафану, да се путници одморе.

Њих двојица застају некако у исто време. Седе заједно, пију кафу, проговоре по коју реч.

Ја ретко путујем из Београда за Ниш, али увек када одлазим у Ниш, морам, наравно, да путујем и назад; из Ниша за Београд.

Познајем једног шофера. У кафани седим са два шофера који су разговорљивији када је са њима неки путник. Мој познаник ми прича о људима које нисам видео тридесет година. Да га нисам срео, како бих могао да их се сетим.

Док говоримо о њима, о некадашњем дружењу, осећам да ми ти познаници недостају.

ДОКОНИ ЉУДИ И ЦРНА ПТИЦА

Најлепше реченице ове приче позобоа је сан. Снови су иначе претерано гладни и жељни свакојаким прича. Приповест која се загуби у лавиринтима снова, нема почетка, местимично се губи нит приповедања, а крај, како то иначе у сновима бива, чили и нестаје пре времена.

Додуше, сневача из ове приче није бринуло то што није могао да се сети тренутка када је у причу зашао, беше ли то пре или после сна.

Њега уствари ништа није бринуло.

Од када су то снови били убојитији од јаве. Једино чега се јасно сећао беше тај немушти крик, који га је извео из предворја снова, избистрио на трен мутљагу сећања, изазвао nelaгоду и збуњеност. Није се знало, нити је он могао овако мамуран да зна, са траговима сањарија у недрима, притиснут теретом оних понајтежих безимених снова, који су се и даље јавом протезали, нагињући како то бива и на ону осојиту страну несвесног, не, збиља ко би то знао чији га је крик пробудио.

Живео је сам у кућерку на крај села, време слагао у две мале сучељене одаје. У једној соби, оној која је од покућанства имала само шпорет, насађен на уздигнутим ногарима, са лонцем увек до пола напуњеним течносту, кутлачом која је вирила из њега као дршка бодежа или стабљика преломљене стреле без врха. Испод стомака ове непомичне кућне немани, која га је каткад и у сновима плашила шкрипом вратанаца од поклопца рерне, која су се покретала сама од себе, ако би заборавио да их затвори, где је пекао хлеб, кромпир и месо, уз саме ногаре, од када га је грудобоља бацила у постељу, а можда и сета, или она голема празнина коју неретко називају тугом, од које лека мало има, и она кап која лечи, негде је у души зачета, или је у срцу скврчена, па може бити и лек и отров, зависно од случаја у шта се преобрати, уз те рђом начете ногаре налазиле су се његове бабурасте ципеле, затупастих врхова, са два исплажена језика, којима су лизали таму, и купили влагу из просторије, са рашнираним пертлама расцветаних крајева, увезаних у чворове, како се не би извлачиле из закивака рупица на рубовима некад мекане, а временом уштављене коже.

Очишћене од блата, бачене испод шпорета, како би уловиле мало топлине, потребне кожи да се осуши, ципеле су спремно данима чекале власника, чија су их стопала боље грејала од шпорета, у чијој се утроби огањ беше поодавно угасио.

Крик, који га је отргнуо из свратишта благоугођајних сновиђења, био је грлен и дубок као бунар у дворишту испред куће, као да је из те дубине, ослобођен стега мрака и таме, сам себе оживео вриском, од којег је сан намах бежао из очију, а језа палила кожу, која је на окупу у телу једва држала оно мало шкрипавих костију. Није се чуо лавез пса луталице, који је степенник испред његове куће ноћу користио као склониште, а чим би јутро грануло, бежао би у шуму иза куће, или лутао селом трагајући за храном, за баченим костима, утробом преклане марве, било чиме. Све што је на свету имао беше тај безимени пас. Његов само ноћу топао кревет, дању је зевао и био гладан попут празне утробе псета, којег је случај довео, или нешто сасвим друго, безимено и безначајно, попут живота пустињачког, који је њему судба уделила. Кад је имао кору устајалог хлеба, коску без меса, која се није дала његовим зубима, а беше то заиста реткост да је било шта имао, остављао би ове остатке остатака хране за пса луталицу, који ће га, како је себи у браду говорио, сигурно надживети. Оних двадесетак кућа у селу не беху ни веће ни лепше од његове, нити су преостали сељани боље живели, а ако и јесу, то се некако крило, да се не примети, и изазове завист оних који су једва преживљавали, и бројали последње дане живота. Несрећнику који се бори за још један дан живота, свакојаке мисли могу пасти на памет, а очај није сапутник разума никад био, и неће бити, и може да се изроди нека нова несрећа, гора од свих за које људи знају, и за коју лека нема. Зато је лакше говорити: немам, никада нисам ни имао, и нећу на несрећу ни имати, или рећи: имам добру вољу, чашу млека, или кап ракије за лек, или за милог госта намерника, али трпеза је код свих била празна, а присуство глади се видело на укућанима и голим оком. Чекају се усеви, жито да сазри, кукуруз да се обере, вршаји награде, кромпир да се поваде, ако их земља, суша и златица не буду појеле. Срећници, а таквих скоро и да нема, закољу неко живинче, оно мало меса суше на седам ветрова и седам тавана. Ступама и запрекама, малим кљусама бране од мишева, каменом сољу мажу, да заштите од црва који знају да се притаје у месу, и преко ноћи све оглођу, па остане да се бели само гола кост.

Лежи наузнак, загледан у пустињу своје душе, утонуо у тмине које је остављало и таложиле свако страдање, загледан и у прошлост коју је прогутала тама успомена, и туробних сећања.

Ове тмице злоједице све човеково гутају од постања, па зашто би он био некакав изузетак.

Треба устати, навући глад дотрајалих и јединих ципела које има, ципела излизаних, и као лист дувана танких Ђонова, без пенцета и блокеја, ручно крпљених опутом, коју је сам справљао. Мора изаћи у двориште, послушнути. Дуго чекати.

Крик никада не долази сам. Или га зао глас носи. Или зао човек, свеједно је. Неко ће се појавити. Неко нешто рећи.

Тамо где људи нема нема ни тајни.

Село је као испљувак залепљено на обронку планине, чији и преко лета снежни врхови маме погледе и привид лепотом замајавају доконе људе. Отуда и крик бежи окомито, долази из низине, а куће су овде као на ланцу обешене уз падину, једна повише друге, нигде сучелице. Његова је задња у том низу, зато и последња лови све вапаје, уздахе, приче, па и оне шапатам исказиве, лелеке и тужбалице кад смрт бане. Собе пуштахије упијају говећу рику, блејање ретких оваца, мекет коза и псовке чобана, а понајвише лове прамсаје тишине, која са маглама долази, и та тишина разједа, увлачи се у сваки дамар, док се не угнезди у недрима, или лобањи, и само је крик, попут овог, може бар на кратко одагнати.

Тишине се плашио више од сваког крика, од свих лелека који кроз минута времена ни њега, нити његов дом нису мимоилазили. Тишина је кућа смрти, и то је свака баба у селу знала, па су се старице умотавале звончићима и прапорцима, било чиме што звекеће или благим шумовима и буком ремети тишину. Тако се уз галаму и буку живело дуже.

Кад младост умре, све је умрло. Живот не обнављају старци и мудрослови, већ крв која кључа, а овде у селу, почев од њега, све је одавно земља упила у себе, и снагу, и лепоту са којом се дичило, само понека кап преостале крви храни постељу срца, и оно мало памети која није исцурела са очињим видом.

Можда се нека звер ухватила у замку, можда се орао огласио криком, или нека друга птица дивљине, можда се ветар сударио са горјем и стенама па болно зајаукао. Можда га је из непамтљивог сна пробудио крик који се годинама таложио у њему, растао и снажио, док је он нестајао и копнио. Ослобођен стега тела и душе, ето, крик се огласио. Најтеже је разумети врисак побегао из таме властите природе, из себе сама.

Кућа је неке давне године саграђена на темељима таме, и то се није дало променити. Откуда најједном светлост у соби где је спавао. Неретко је мислио: светлије је у свакој гробници него у његовој кући.

Постоје снови из којих се не будимо, и светлост коју само једном видимо и никад више, мислио је.

Није чуо да су улазна врата болно шкрипнула, није чуо бат корака, бојажљив, додуше, није видео сенке људи и жена, сенке које су прве додирнуле његову постељу, и заклониле само њему видљиву светлост, која се можда и сама огласила криком. Тога се није досетио. И светлост уме да се запрепасти. И њу тама рањава. А његов бивак је тако препун таме. И ова соба. И тишина њена непромочива, све је постало храна таме.

Није чуо речи које нису биле његове. И боље је што није чуо. Речи увек све покваре. Оне, било потребе или не било, тумаче необјашњиво.

Шапат придошлица секао је таму и устајалу тишину на комаде, и кришке резане сечивом немуштог сугласја, са умором придошлица избацивао кроз прозор, који је пар тренутака раније, уз шкрипу отворила нечија рука.

– Већ се осећа, казао је човек који је испод капуљаче чувао своју таму и тајну лица свога.

– Знао је где иде. Спремио се на пут без повратка, ево, и ципеле је први пут да знамо од блата очистио, рекла је жена умотана у црну ноћ.

– Овај пас је бежао и од своје сенке, од нас се није уплашио, и није побегао. Данима завија и цвили испод прага, мислили смо глад га сломила, а није глад него туга, казао је мушкарац, чију је снагу прихрањивао штап од суве дреновине, дрвета које не трули.

– Само пас може да жали некога кога нико не жали, рекао је човек, чија је сенка прва затворила капију испред куће.

– Требали смо и раније доћи. Гавран му је још јуче слетео на кућу. Као да не препознајемо знаке смрти. Шта се то са нама дешава. Поново се огласила жена из таме.

– Могао је и кућу запалити. Угарак испао из шпорета, жар се угасио јер су ове патоснице труле.

– Боље би било да је изгорео. Ко ће га сада теглити до гробља, казао је човек са капуљачом.

Гласови придошлих тамом собе су се мешали као карте судбине.

– Ка чијој кући одлете она црна птица, питала је жена са зебњом у гласу.

Одговора није било.

Љиљана Рим-Живковић

ГЕОРГИНЕ КОЈИХ ВИШЕ НЕМА

Мисли човек да се ради о ето тако неком цвету, простом и безвезе...

Напротив, то је цвет који је и без пестицида био као Далијево сунце, фасцинантно и велико као бундева из другог миленијума... О бојама не вреди ни покушавати ишта рећи јер би сви мислили да сам на кокаину. Искрено и да сам га икад пробао, не бих ни приближно видео оно што је тада расло по баштама. Гарантујем! А нарочито када је реч о георгинама. Најмоћнији цвет и најдоминантнији по српским баштама. Од њих се плео венац венчања и веридбе, венац испраћаја у армију и ширио лучно изнад капије, такве данас више ни етнологи не познају. Венац као Тријумфална српска капија кроз коју се пролази у двориште домаћина, или чисту, пометену и широку авлију са на десетину постављених астала. По њима бели столњаци, српски пешкири окачени о гране воћњака, ракија изнета, гости се очекују...

Гости су цело село, читаво...

То су гости, а не као сада трице и кучине, без родитеља, без пријатеља, без музике, коктелно... Кад то чујем, знам откуд сав овај јад и распад по породицама. Отуд што нису хтели ништа што је сељачко, просто и шарено у изобиљу, обичајно, бре.

Већ светски, макар и трањаво... а трањаво је све што је без свог корена и нарочито сакато. Зато нам је данас таква Србија... Него да наставим са оним у авлији, музика или под трешњом или на њој.

Друго најчешће. Па стари сват, па више и не знам. И ја сам заборавио... па када почне... гајде, трубе и прангије, а хармоника и бас само штепују. Срби певају, сви весели па удри по читаву недељу.

А на капији лукови гломазних цветова, ко главе купуса, а заносни као паунови. Свадба и испраћај који се памти и препричавања до краја живота, и сваког дана се кроз причу расцветава у све истинитију причу, никако у обратно, ко данас, у лажи измишљено и у оно чега никад и није било. Када би таквих георгина и данас било, само да једну ставиш на сто, кућа би се у сан претворила.

Или на венчање ћерке своје да је понесеш, заборавила би младожењу, а сину већ невесту нико не би ни приметио.

Тај српски цвет, сунчев водоскок, гејзир светлости, када је жут – златно руно Србије, оне наше коју морамо вратити, како знали и умели, због порода у радости, а непорода који хода босоног преко сечива стрњике и ничег се не сећа. Да смо георгине наше упамтили, данас бисмо Косовом ходали, а не логорашили опасани крвљу закланих и убијаних. Да има таквих георгина, тражио бих да ми је ставе место венца за испраћај међу претке. И то без почасне паљбе која ми иначе припада.

Само тај један далијевски фантастичан и надраелистички цвет који је био истина и величина света мојих дедова. Што се почаст и паљбе тиче, доста је нама Србима паљбе одувек...

А почаст, почаст српске претворише се у пошаст, не бих желео да за мном пођу и на онај свет.

Већ само георгина завичаја мог широко смејање.

Властимир Станисављевић Шаркаменац

ИВАНЧА – ГРОТЛО МАГНЕТИЗМА

Вулету и сину му Аци, у Паризу

Иванча је насеље између сна и истинске слике, између села и вароши, између људи и надљуди, а посебно између могућег и немогућег. Распрострто је између благе речне равнице и питомо нагнуте стране-падине. Од памтивека има и своје вашариште.

Кажу да су се из њега одавно иселили ђаволи, јер нису спадали ни у људе ни у надљуде, а сви су се слагали да је ту меру одређивао Бог. Он је овде био највећи, јер је река некада текла и узводно. Тада на њој сељаци нису ни пили ни појили стоку, мада је у то време било највише болесних. Остале ствари у насељу одвијале су се готово увек исто – и кад је вода текла ка већој води, и кад је од ње у брдâ одлазила.

Једини човек који је своје умеће подешавао према смеру воде, био је Ненад. Он је био познат, и у околини, по високом скоку у даљ. Али увек би скакао у смеру отицања воде. Једном, кад је на вашаришту, за добро јареће печење, прескочио цео коњски *четверопрег* и кола приде, млађи су почели да га се клоне као *манитога*, а старији, људи, да говоре да село нису напустили баш сви ђаволи. Ова извиканост *да има некога у поткровљу*, није га напустила ни кад је у престоници, будно одведен тамо од пристиглих менаџера, покушао да скаче – за званичне спортске резултате – *троскок*. Није, јер тамо није ни могао много да скочи, из трка. Он је скакао просто, готово само из места, а понајбоље *из рупе*. Морао је да буде испод нивоа на којем је био прескакани објекат. Зато се вратио у своју Иванчу, где би могао по договору са кладиоцима да ископа рупу по жељи и прескочи све што они не верују. Ван Иванче није ни скакао.

*

Народ се окупљао на јазу. Била је недеља. Суша. Додоле су игром призивале кишу. Готово пресахла река текла је ка великој води – гробници у којој је налазила своју смрт. Ненад је корацима и *јаругом* за воду пре-

меравао дужину од јаза до нешто ниже, мале воденице. Вратио се ходајући по трави која се није угибала под његовом стопом. Тада је на сувој обали јаза ископао рупу да у њу може стати и чучнути. Улог је био велики. Сви сељани су ставили по *грош*, што је дало непребројне *марјаше*. Он је уложио обећање да више никада неће скакати. Цела околина се сјатила, и гледала.

Ненад је почучнуо, умирио и, наједном, *педнуо* се као из пушке. Полетео је као тане преко јаза са девојкама од врболисних сукњица, *јаруге* и воденице, полунагнут. Док су се скутови одеће припијали уза њ као уз летећи клин, он је замицао и нестајао изнад и иза воденице. Никада се није вратио по новац. Тестаментом је све, и своје имање и запрегу, оставио попу-Верку Истинићу који је једини веровао у његову људску моћ. Додоле су престале да играју, те видевши моћну прилику на небу како одлеће, почеле и да уздишу. Када су у проломљеном уздаху чуђења, због узалудне неверице сви закључили да је скок успео и схватили да га отуда, с неба, више нема, тренутни мљк бљ смењен застрашујућим хљком покренуте велике воде, која се враћала узводно, из гроба – далеких слатких мора и напајала сушни предео. Циновски млазеви прелазили су преко глава народа, као и коритом реке, и враћали к извору. Неки кажу да су понад тих водâ над својим главама видели и Ненада како у истом летећем облику језди ка планини, али не силази у село.

Вратио се у Иванчу после 200 година, а то је управо било 200 година пре него што је ова прича почела да се прича. И то се вратио завршавајући свој скок тик пред вратима воденице, која су се налазила са наспрамне стране јаза, који је мајчински дојио *јаругу*, док се воденично коло обртало и чуло. Додоле су биле на годишњем одмору, јер вода је текла и *на претек*. Нови поп-Верко, што узе *послушање* свога претходника врати новац Ненаду, и рече да од његовог зачетог скока никада није нестајала вода.

Кад Ненад за освојен новац купи најбоље коње и кола, поп-Верко удари звона.

*У Паризу, по разговору са оцем и сином из Иванче,
на Св. Јустинијана, 27. нов. 2011. – В.С.Ш.*

Данко Стојнић

ГОСТИНСКА СОБА

Почетак ове приче је проблематичан. Неколико верзија је одбачено јер сам имао утисак да синтакса изоставља ток мисли. Ко зна зашто је то тако!?

Можда би требало да почнем нечим што личи на псовку која би имала функцију ритуала братимљења са читаоцем, што би олакшало увод у радњу, али не би било добро за саму причу.

Уместо псовке, нешто налик историјском презенту, намеће се као најприкладнији начин за почетак ове приче. На пример, овако:

Уђеш у једну кућу, уђеш у другу, уђеш у трећу... свака је другачија! Свака кућа има свој „начин“ то јест, оно, што бисмо просто назвали животом. Уђеш у предворје (или су велика, или су мала), потом у дневну собу, потом...

У ноћне собе се, махом, не улази, него те воде у неку врсту светилишта – личних места за искупљење, која кућевласници често праве, свако по свом нахођењу, али са истим циљем: да купе „право на приватност“ које им је загарантовано, али, има своју цену. Те собе се једним именом зову

ГОСТИНСКА СОБА

Походио сам неколико таквих просторија, које су, за разлику од осталих делова кућа којима су припадале, а који имају свој „начин“, међусобно биле веома сличне. Зато се сећам само оних, које су ми, из разних разлога, биле значајне.

[С тим у вези, могло би се рећи да је значај који гост даје гостинској соби, индиректно сразмеран значају који домаћин даје госту. Гост може да буде невољник коме треба уточиште, господар или милосник, то јест, онај коме се указује част, или, само особа у релацији која налаже гошћење. Нисам спреман да се изјасним по питању ове дистинкције, али, чини ми се да сам најчешће гостовао као милосник, и не могу да кажем да су ми те ситуације биле пријатне.]

Избегавао сам да будем гост. Та позиција ме је спутавала. Не бих ни да разглабам о пореклу те спутаности, нити о њеним квалитетима. Можда

неком другом приликом. Овде бих само да испричам неколико прича испредених око простора који називам гостинском собом.

Један такав простор сам искусио доста рано, пред крај пубертета, када сам мислио да се срећа налази напољу. Треба само изаћи и ухватити је (за руку, око струка, за бедра или груди, додирнути је... свеједно), па сам пошао на „пешачко летовање“ по градској околини, где сам пар ноћи провео код мени непознатих људи (наши прадедови и дедови су били пријатељи, што то ми је била једина препорука). Нова кућа им још није била завршена, а како је било лепо време, мени је, на пар дана, припала

СОБА БЕЗ КРОВА

то јест, четири зида са два прозора, и под од цигала са много неравнина, због којих се малобројни намештај клатио при употреби, а нарочито једна стара столица, смештена уз прозор, на којој је сатима седела старица, за коју сам, у почетку, мислио да је излапела, али сам се преварио. Само је била усамљена, односно, остали укућани нису обраћали много пажње на њу. Пошто сам се у тој заједници осећао слично њој (а љубазан сам из принципа), прихватио сам разговор, који је она готово изненада започела, као да га је само наставила, а у току којег сам сазнао да је гостинска соба, у ствари, њена стара кућа, на којој је пропао кров, и уз коју је њен син сазидао нову, а њој обећао да ће и стару кућу обновити, вратити је под кров, али, ето, никако да то и уради...

Старица је, ипак, ноћу одлазила у нову кућу, да преспава под кровом, и то више реда ради (имао сам утисак да би радије остала ту, на својој столици, буљећи кроз прозор до краја живота). Тако сам тамо ноћу остајао сам, лежећи у нахереном кревету, гледајући у ведро небо: Денеб, Алтаир и Капела... Простор непостојеће таванице је отварао видни угао од око тридесет лучних степени (две испружене песнице), те је пролаз звезда трајао око два сата, то јест до уснућа.

Првога јутра мога гостовања у тој заједници, пробудила ме је та иста старица, чангрљајући старим посуђем над фуруном са ринглом. Пржила је најмириснију кајгану *икад*. Потом сам осталим укућанима помагао у дневним пословима, тек да им узвратим за гостопримство.

Другога јутра сам зграбио срећу (за руку, потом и за остале делове тела). То се десило на њиви, док сам домаћиновој ћерки помагао у откоосу (то ионако није за посао за девојку), а срећа је била баш она: домаћинова ћерка.

Трећега јутра – никог „мог“!

Прво сам питао за старицу: „А, где је бака?“ Тако су је, наиме, ословљавали остали укућани... или сам тако мислио, јер су ме сви зачуђено

гледали. Сви осим газдине ћерке, која се звала Ја (или Иа, нисам могао да разазнам, а нисам се сетио да се распитам на време...)

„А, где је Ја?“ питао сам, и добио исту реакцију.

Покушао сам, потом, да набројим неке биографске чињенице о те две особе, које су ме, како ми се спочитовало, у фантазији опседале у соби без крова и на ливади. То су биле чињенице које су мени биле значајне, а овим бизарним ликовима су биле – чудне.

„Бака је била комуниста од шеснаесте! Младост је провела по казаматима, где је и упознала деду. Потом је била револуционар, и свашта још, док није остала сама, овде, у соби без крова... Ја је она плавуша, очију боје меда што се не кикоће ни кад је љубиш доле!“

Дакле, напустио сам то своје рано „пребивалиште“ исмејан, са етикетом лудака, надасве разочаран због губитка две значајне релације.

Вратио сам се на то место после неколико деценија, и то игром случаја, да бих затекао овакав приказ: соба без крова више није постојала. На месту нове куће, било је неколико просторија без крова, које је, у току обданице, користио остарели домаћин. Уз тај објект, дизала се најновија кућа (једна од оних модраних, „паментних“), у власништву његовог потомства. Иако ме је остарели домаћин препознао, и већ почео да ми се поверава како су му његови обећали да ће обновити и стару кућу, и ставити је поново под кров, нисам хтео да се упуштам у дубљи разговор са њим. Плашио сам се нових разочарења. Само сам му, одлазећи, добацио: „Гале (тако су га ословљавали остали укућани), шта ће вам кров на овако лепо време?“ Уздржао сам се од даљих коментара.

Испоставило се да је прича уз гостинску собу без крова, једна обична мистерија

После тог раног искуства, једно време сам се држао обећања датог самоме себи, да нећу оглашавати чудна искуства док их „приватно“ не обрадимо. Старица и девојка Ја, ма колико биле реалне у искуству, биле су, слично мени, на неки начин изопштене из заједнице у чијем су се хабитату дешавале наше интеракције. Та је околност била довољна да наслути могућу реакцију осталих, „реалних“ чланова тог домаћинства. Односно, могао сам, да сам био искуснији, да предвидим да ће те две особе бити протеране у моју субјективну реалност.

Поставши опрезан, извештио сам се да саопштавам само проверене чињенице, потпуно уклопиве у објективну реалност. Мало сам спорије реговао, али су те реакције биле роботски прецизне, приказујући моју са-

вршену нормалност. И управо због тога сам доживео боравак у једном необичном гостинском простору. То је била

СОБА КОЈУ НИКО НИЈЕ ХТЕО

а налазила се у доста непопуларној гостионици „Збогом оружју“. Сам власник зна зашто ју је тако назвао – да ли због афинитета према Хемингвејевом роману или због личног искуства. Судаћећи по његовом изгледу, вероватније је ово друго.

Било је то у грозно време. Сам почетак рата. Требало наћи неки заклон. Склонио сам се у тај ћумез, да ми на улици не би произвољно одредили датум смрти. Али, газда није имао другу, него ту, собу коју нико није хтео, јер је на вратима имала број тринаест. Мој став о неизношењу чињеница непровереног степена објективности, тицао се нарочито сујеверја, те сам, одмахнувши руком, узео кључ са привеском у облику пушке, на чијем је кундаку био угравиран латински број тринаест. Осећао сам на потиљку газдин амбивалентни поглед, док сам ходником ишао према соби. У себи сам ликовао што нисам добио седамнаестицу.

Соба је била обична, осим што се једини прозор скоро наслањао на зид суседне куће, толико, да ниси могао ни да провириш. Могло је једино да се нањуши ђубре са дна те уске пукотине између зграда. Очигледно је било да тај „капиларни простор“ није могао да се чисти. Али, тако је било и у четрнаестици и петнаестици, и свим собама са те стране пансиона. Иако, то нисам могао да проверим...

Већ те прве ноћи у тринаестици, кроз тај несретни прозор ми се ушуњала сама Миазма. Скоро да сам могао да је видим: лепа, провидна и – смрдљива. Скочио сам из кревета и отрчао под туш. Сапун је био од оних простих, али је ипак мирисао. Сапуњао сам се под хладном водом док Миазма није изашла. Онда сам забравио прозор. Трпео сам устајалост ваздуха у тринаестици до пред зору. Кад ми је дах дошао под нос, морао сам да изађем. Кријући своју ојаћену субјективност, прошао сам поред рецепције. Газда пансиона је спавао иза шалтера. Није ни приметио мој излазак. Дубоко сам удахнуо осматрајући улични пејзаж: није било убица на видiku. Ваљда и они спавају. Заспао сам стојећи, ослоњен на довратак главног улаза у пансион. Пробудио ме је метак испаљен из неке велике даљине; потпуно усахле кинетичке енергије, пао ми је на раме. То сам схватио као знак да треба да се вратим у собу и да легнем (поред Миазме, па шта буде).

Милан Тодоров

ЖИВОТ ЈЕ ЛЕП

Милан Поповић звани Поп, свежи пензионер градског Геодетског завода, није волео разгледање излога и рафова у продавницама. Доста сам се нашетао, говорио је, премеравајући сељацима њиве и окућнице. Међутим, на шпацирање по мегамаркетима га је приморавала његова, куповине стално жељна, супруга. Говорила је да му шетње добро чине. И Поп је некако подсвесно осећао да је у праву. Али, само донекле. Шетње су му пријале, али за људе које је у тим шетњама сусретао углавном није марио.

Штавише, мрзео је ту магму људских креатура, која се гура, саплиће, мимоилази и главиња у сукњама, ципелама, кошуљама, парфемима, доњем вешу и спортским реквизитима начичканим радњама.

Ипак, пренуо би се увек када би у њима, угледао неку лепу младу продавачицу. Не зато што би га та девојка привукла својим женским чарима. То, никако није себи могао да допусти. Волео је у свему томе нешто друго. Онај тренутак, а то се дешавало често, када на лепом чистом лицу какве младе продавачице као упаљена шибица, изненада и без видљивог повода бљесне радост. За њих је све ново, неукаљано, и обећавајуће, помислио би тада Поп, са малом завишћу и бесмисленим жалом за сопственом протутњалом младошћу.

После дужег пешачења од продавнице до продавнице у Биг центру, Поп најзад, већ видно заморен, угледа дискретну графичку ознаку за тоалет и показа је прстом својој жени.

До тоалета је водио дуг и узан ходник у коме се две особе једва могу мимоићи а да се не дотакну раменима, док је у истој равни, али нешто ниже водила знатно ширира траса пута намењена, како је цртеж на сивој табли показивао, инвалидима у колицима.

Док је његова жена полако и стрпљиво силазила низ црно мермерно степениште, Поп пође наниже бетонском путањом специјално уређеној за особе у инвалидским колицима.

Отворивши лактом кваку јавног тоалета, нађе се у нешто широј историји која је била подељена на два дела. Један, десно до зида, чиниле су

кабине са облогама и вратима од непроводног плексигласа намењене за обављање велике нужде, док су лево, у дугом и потпуно правилном низу трготали керамички писоари. Над једним, не тако далеким, полунагнут унапред стојао је омањи човек, у типично канцеларијском тамном оделу, проћелаве округле главе, коју је мало трзнуо уназад кад је Поп ушао. Тај покрет је означавао да је уочио придошлицу, не марећи одвише за његову појаву, али је ипак контролишући из неког нејасног разлога.

Поп је знао такве људе и знао је да су то обично млитави али упорни и успешни чиновници овога или онога. Целокупна његова телесна појава, односно подбуо и тмаст изглед лица, ваљкасто тело срасло са вратиним, кратке тешке ноге, одавала је човека помиреног са сликом сопствене довршености.

То Попа примора да се окрене ка низу прохромских лавабоа. Иако није имао жељу да их пере, Поп принесе шаке испод славине из које потече оштар сребрни млаз. Пошто је постојао неко време он, ишчекујући да дежмекасти мушкарац најзад изађе из простора за пишање, узне громуљицу зеленкастог шампона из посуде поред славине и протрља њиме руке. Затим их поново добро испра млазом топле воде.

И даље је чекао, али се мушкарац није појављивао. Поп, не гледајући у његовом правцу, изненађен сопственом срамежљивошћу, изађе напоље а да није обавио нужду.

У ходнику испред тоалета угледа добродржећу госпођу од четрдесет и кусур година, како се нестрпљиво осврће око себе. Поп одмах схвати да је она партнерка мушкараца који се још налазио у клозету. Вероватно је ушла у женски тоалет, у коме се сада и његова жена још налазила, али је то учинила само да би поправила шминку или фризуру и брзо изашла.

Погледа је из профила и одмах уочи за њене године неприкладне дубоке црне чизмице за високим потпетицама и уске црне панталоне од коже које су истицале њену облу позадину. Али ноге које су носиле тај позамашан део жениног тела издајнички су одавале немали збир њених година. Беху танке и некако кошчате. На њима се могло назрети постепено смањивање мишићне масе, тако карактеристично за старије жене.

На глави је носила наочаре за које је тешко рећи да ли служе да би повећале диоптрију власничиних очију или су на лицу само из естетских разлога. Он, по њиховом светлוצавом скупоценом раму, ипак закључи да се ради о другој опцији.

Поп протрља руке, окрете се лево па десно, начини неколико корака у правцу излазног тунела па се врати. И тако неколико пута у ишчекивању своје супруге.

Повремено би бацио поглед на жену која чека. Не само у избору њене гардеробе, него у читавом њеном пренаглашеном и нападно еротизованом изгледу, могао се назрети покушај да се прикрије страх од нечег незауствљивог, од надолазећег времена.

А што се тиче њеног супруга, било је јасно да тај мора све више да теточи њену напрслу сујету куповином сваковрсне, махом младеначке, и за њу и њене године сасвим неприкладну гардеробу. А разлог за то се крио, претпостављао је Поп, у томе што му је жена својевремено морала бити права лепотица.

Сиромах, помисли Поп иако му га уопште није било жао, јер тип му беше одуран на први поглед. Што је више буде даривао, то ће се појачавати њено уверење да је он заслужан за сво њено незадовољство, као и веровање да се за ту прастару мушку кривицу узалудно искупљује. Ту, Поп, сад већ помало љут на своју жену што се толико задржава у тоалету, накратко помисли и на себе.

Да, то је то, такве су жене и такви смо ми мушкарци и не може бити другачије, мислио је Поп.

Почека још неко време, погледавајући час врата мушког, час врата женског тоалета. Кроз њих нико није излазио.

Чекао је, чекао а онда се окренуо и кораком који је, после ко зна колико времена био ослобођен привида обавеза, пође ка излазу из Биг центра, склањајући руком посустале разгледаче излога као досадне мушице.

На паркингу седе у свој стари ауто и несвесно крену према реци. Не зна зашто је то урадио, али та стална, непотрошна пролазност велике воде увек би га смиривала. Знала је то и његова жена. Често га је налазила на бетонираним сидришту насипа где сатима седи на удобној гусаној клупи или како шета земљаном долмом загледан у велику воду.

Паркирао је уз насип, са лепо уређеним шеталиштем под чијим бедемом беше укотвљен стари бели пароброд сада претворен у рибарску чарду. Вече је било благо, крај марта је неочекиваном топлотом наговештавао вруће пролеће.

Полусвестан онога што чини, он се, скинувши капут и узевши га под мишку, одлучно упути ка палуби климавом дрвеном даском која је служила као мост за прилаз пароброду.

На броду је било весело. Неко младо друштво је приређивало забаву и он одлучи да седне мало постранце, пошто један мали округли стоцић уз ограду, тик изнад воде, беше слободан.

Наручи кафу без шећера и минералну воду и упита келнера где је тоалет пошто му се сада заиста мокрило. Овај му показа дрвену кабиницу на другој страни. Он оде до ње, али примети да је заузета. Изнутра се чуло комешање и дахтање које није могло значити ништа друго до завршетак љубавног чина. Он се удаљи који корак не желећи да пар који је био унутра при излазу помисли да их је крадом прислушкивао или пак посматрао. Бешика му је била напета и једва је дочекао да се врата бучно отворе. Из њих, заиста, ускоро изађоше једна висока црна девојка која је поправљала ионако прекратку сукњицу и клоун. Био је то прави клоун, са великим црвеним носем од пластике. Обоје беху раскалашно весели и задовољни.

Хеј, стари, рече младић у пролазу, да ли си и ти клоун?

Поп га погледа не схватајући питање.

Буди клоун, човече, рече му младић скидајући маску црвене набубреле носине и пружајући је Попу. Живот је леп.

Живот је леп, додаде и девојка и вишња црвеним кармином који је хитро извукла из своје мале шљаштеће ташне, у једном потезу нацрта збуњеном Попу велику сузу испод ока.

Изненађен, Поп узе маску и са њом уђе у клозет. По обављеној нужди, заборавивши да скине вештачки нос и са нашминканом црвеном сузом пође између столова ка својој кафи и киселој води. Ишао је благо погурен између младог света који се забављао, ветар му је размлатио ионако ретку седу косицу око ушију, а велика суза испод левог ока беше му мало замрљана од покрета руке којим је сваки час намештао дневне наочари, са којима је већ слабо видео, нарочито у сумраку.

Више нико није обраћао пажњу на њега. Вратио се до свог усамљеног стола, кафа беше још топла. Оно што сам сањао и хтео да будем као дете, помисли, постао сам сада, на овом необичном месту у овој необичној, валпургијској ноћи: клоун.

Затим је лагано испијао гутљај по гутљај горке црне текућине па онда то прао гутљајима киселе воде. Чинио је то механички. Није осећао ништа при том ритуалу који му је до тада, двапут дневно, ујутро и предвече, причињавао дубоко, тихо задовољство.

Александар Чотрић

ДЕМОКРАТИЈА

ВОЂА ПУТА

Браћо и сестре, пред нама је дуг и напоран пут, који је пун успона и падова, тунела и кривина. Зато нећу да толеришем оне који планирају да хватају кривине! Чекају нас бројна и тешка искушења, али чекамо и ми њих потпуно спремни. На том путу биће одустајања слабића због умора и разочарања. Али зато ће нам свима бити боље када једнога дана стигнемо на циљ. Ја тај циљ видим и водићу вас ка њему. Непријатељ каже да је наш пут погрешан и да нико, ко је ишао њиме, није стигао на циљ, а није се ни вратио. Непријатељ ништа друго и не зна, осим да лаже. Зато и јесте непријатељ.

Нека одмах каже, ко не може да ме следи, да знамо ко је међу нама издајник! Пут је само за одабране. Нису ми потребни малодушни, уморни, кукавице и лењивци! Тражим храбре и борбене! Желим да у првим редовима буду млади и одлучни! Ја знам шта нам је циљ, знам како да га остваримо. Свестан сам на кога могу да се ослоним, а ко су нам непријатељи. Пријатељи су нам лажни, а непријатељи искрени.

Спреман сам да свима вама будем на услузи у свако доба дана, али и од вас тражим рад, рад и само диринчење. Од данас у календару више нема недеље, нема празника, нема годишњег одмора... Ја почињем да радим у пет ујутро, а завршавам иза поноћи. Овај пут је моја животна мисија. Све сам томе подредио. Желим да вас доведем, хтели ви то или не, у благостање, срећу, изобиље и мир. Ја једини то могу да урадим. Први сам се сетио да се упутимо овим правцем, што довољно говори о мојим намерама.

Браћо и сестре, ја сам, као што знате, под великим притисцима са свих страна. Странци хоће да утичу на наш пут. Ви од мене очекујете много. Сви сте уверени да ћу вам помоћи. Сви ваши погледи упрти су само у мене. Осећам велико бреме одговорности, јер се све свалило на моја леђа.

Због свега тога, драга браћо и сестре, обавештавам вас да одустајем!

ДЕМОКРАТИЈА

На прошлим изборима сам продао свој глас за сто евра једној европски оријентисаној странци. Зато и плаћа у европској валути. Тих сто евра је четвртина моје месечне плате. Права штета што чешће нема избора, јер мој изборни слоган гласи: „Мој глас, за мој спас!“

Пошто сам продао глас, требало би да ћутим, али нећу. Дакле, све је било поштено. Разгласио сам у кварту да продајем глас уочи избора, а активисти су дошли на моја врата. Рекао сам цену и, као часни људи, брзо смо се договорили.

„Шта бих чекао изборе да ми буде боље?! Хоћу да ми буде боље још пре избора.“

Уочи нових избора прихватио сам да идем на полагање камена темељаца, пресецање врпци и митинге владајуће странке. За сваки скуп сам плаћен по десет евра. Путовао сам аутобусом по Србији и добијао, приде, по сендвич са шунком, мајонезом и зеленом салатом, а и флашицу воде. На изборним скуповима сам узвикивао унапред научене пароле, током стално истих говора, сваки пут кад говорници помену Европу, радна места и страна улагања. Пошто је на митинзима била слаба посета и мртва атмосфера, ми плаћени смо имали задатак да носимо транспаренте, машемо заставама, аплаудирамо и певамо. Било је много досадно слушати свакојаке глупости, али, шта да радим, кад од паметних нема никакве вајде!

Кад сам био слободан током кампање, за трећу странку сам, за двадесет евра по дану, постављао билборде, писао графите, лепио плакате, делио летке, убацивао писма кандидата у поштанске сандучиће, писао коментаре на интернету, слао мејлове и СМС поруке и телефонирао бирачима.

Четврта странка ангажовала ме је да јој обезбедим сигурне гласове. За сваки такав глас обећали су по пет евра. Тражили су да донесем име презиме, годину рођења и место становања. Ја сам лепо отишао на гробље и са споменика преписао имена. Једино сам изоставио године смрти. Чудили су се мало што има сигурних бирача рођених пре 120 година, али сам им рекао да људи живе само за то да гласају за њихову партију.

За пету странку сам, уз малу накнаду, био кандидат, да попуне листу.

Странке заиста могу да донесу бољи живот.

НОКТУРНО

АКО ПРОЧИТАШ

Бојим се, сине,
Ако прочиташ
Ове стихове
Да нећеш разумети
Трпљене душе моје,
Која пред поноћ
Увек разговара
Са сенама које миле
Низ месечев траг
И силазе право
У гротло безвременог
Киптећег пламена,
Који сипа пустош
На дане што минуше
Ниш амбис прошлости.

Никада нећеш осетити
Како лагано,
Као лабуд
Одмичем
Низ језгро дана
Из твојих зеница
Као срце океана.

Они ти неће рећи
Да ћу се вратити
Да болом откинем тугу,

Јер светлост
Остаје на прагу

Далеко од ковача
Ових речи
И праскозорја
Што мили
Низ падине ноћи
И намеће законе
Заборава.

Бојим се, сине,
Да те ове речи
Не жигосу
За вечност.

НОКТУРНО

Отопиће се лед
У твојим грудима
Када те дотакне
Рука нагорела ватром.

И пролеће ће
Процветати у души
Замрлој у лажном
Лавиринту раскоши.

Интерни свет

Из твојих сочива
Испуњен маглом
И окован сапуницом
Који се прелама
Испод жуте мрље
Аморова стрела
Те пробити,
А напукли хоризонт

Поклониће ти
Аполона лично.

Јер, страшно је
Воleti тугу нарциса
Која после снова
Оставља траг.

*трајало је
колико да
кажем пучу"
и да заборавим
браћа од
кудацима*

Данко Стојнић: „Маћеха“ (2016)

Душка Врховац

ШТА БИ ХТЕО

МИСТИЧНЕ КИШЕ

Ноћас сам с тобом црвене божуре
поред мутне Бистрице брала.
Са неба на нас падале су латице белог
из руку душа које нису нашле спокоја.
У трави чуо се шапат давних љубавника,
са пута допирао је топот коњаника
као из песама Хикмета Назима.

Док су капи мистичне кише бојиле нам лица
твоје очи су мелем за душу искриле
и неком проклетом синергијом
твој врели дах се на мојим зрелим уснама
у скерлетне капи росе претварао.
Све је било нестварно осим ноћи
осим нашег плача и благослова господњег.

Сада знам да си и оно што јесте и оно што није.
Да си модра зора моје питоме смрти
и болни сумрак своје одлазеће младости;
да си заустављени глас примордијалног крика
одбегли сан о пуноћи заспалог ангела
који се уморио од превелике жудње
и пожелео да почине на мом рамену.

ШТА БИ ХТЕО

Са лица оних који се сећају
капљу воштане сузе.
Шта се ту да учинити,
пита се усамљени шетач
којем се не враћа кући.
Ништа, одговара му глас,
из малог мозга,
и он усамљен,
одсутан.
Шта би хтео?
Зар не видиш
да је све учињено?
Да је ђаволов посао
већ увелико обављен?
Желиш спасити понеко сећање,
блеске изгубљености
по сеновитим ћошковима душе?
Искре у уму, белу празнину?
Отвори још једном непомичне капке.
Нема више само смрт празне очи.
И наш живот сада има празне очи
и пораз у костима.
Колико је смисла преостало
у последњем атому
хлорофила у саксији
баченој иза затворених врата
више није питање, већ одговор.
Одговор који је неопходно прећутати.

КОСМЕТ

БОРЕ МЕРМЕРНЕ

Сјатили се око моје главе
Испод кости чела
Испод ока у сред ума
Да пронађу рану

Да јој вирну у дубину
Колика је по ширини
Је ли жива несаница
Ко крилати Ад у ноћи

Трче крилате сјенке
Око ногу руку омчу тлу стежу
Хоће под кожу у душу да такну
А ја лучу небу одселио

Бране ме боре мермерне
Храмом изнад обрва
Бедемом ћуте слова
Пуцају око срца ребра

Нећете у моје тврђаве
Фреске сам Богу писао
Анђелу Белом за крила
Тамо ћемо да сањамо.

КОСМЕТ

Косметом се у зору и сада
Прво зажуте кости па сунце
И тако њежно и плаво ниче
Господа свјетлости сјеме

Много је грожђа и гвожђа
Косовом под мушким грлом
Постојбино сва си на костима
Бол у срцу мајци Грачаници

Мудри мермер ћути и носи
Свети крст од тисовине
Да ми божур у круну искује

К'о вјекови Српски звона брује
С чела равно у Царску планину
И Косовом опет саде винограде.

МОЈКОВАЦ

(Ђедовима, 1916–2016. Божић)

Хоћу пјесму о Мојковцу
Гдје се смрћу не умире
Хоћу сунце како пјева
Из самога грла неба

Хоћу пјесму о Бадњаку
И плотуне о Божићу
Епопеју јунацима
У самоме оку Вида

Хоћу пјесму сњеговиту
На прстима леденице
Што смрзнуту пушку жаре
У самоме ланцу леда

Хоћу пјесму о Србима
Што крвави бисер носе
Кроз проклете Проклетије
У самоме челу своје

Хоћу сунце како пјева
Из самога грла неба
Хоћу пјесму јунацима
До самога срца Бога

07.01.2016. год.

ПАЛИМ ПОНОЋ

Ево ме ту сам
А нећу ти рећи
У којој кафани
Ждијем ломачу

Испијам прву кап
У ватри самовања
Ноћас си бројаница чаша
Што теку кроз моје груди

Заустављам поноћ
Иако се богови љуте
Ја љуљам љуљам небо
Над твојом и својом главом

Ни ноћас те нема
И никад нећеш дознати
Да сам изгорио
На мјесту гдје ћеш доћи

ЈА НЕ ЖИВИМ

Потопила ме љубав
Ја не живим
Она је мој живи гроб
Тамо сам сахрањен

Ноћас сам звијезде расплак'о
Небу лирику читао
Свуноћ су анђели јецали
У моје очи гледали

Биће суза да се умију лица
Жедне душе да оквасе грло
Ја ћу између јутра и сунца
У гроб да се склоним живи

У живом сам гробу
Ја не живим
Јеси ли будна љубави
Тамо сам закопан.

Срба Изњатовић

ВЕЛИКА ПЕСМА

ПОСЛАНИЦА ШАЛАМУНУ

Ако се може веровати Томажу Шаламуну
амерички песници поново
користе писаће машине.
Дојадило им да певају
на интернету, умрежени.
Сад по компјутерима чвакају
једино генијалци у Авганистану,
у Либији и Египту, Ираку и Србији.
Папир им стиже из Чешке и Куала Лумпура,
Адис Абебе и Мале Моштанице.
Време је да се гушчије перо
забоде у чрнилницу
или широм отвори вена.
Тамо ћеш, Томаже,
пронаћи најбољи цинобер.

2012.

ПРОЛЕЋЕ 2014.

Плива под водом српски Макондо,
плутају изваљене вратнице,
бурад, мали пси, колевке и ситан алат.
Однекуд се нашао један подеран кожих
у друштву с изврнутом шајкачом,
сламнатим страшилом и опанком

из витрина локалног музеја,
док се грнчарија, лонци и поклопци
таложe на дну, у муљу.
Какав драгоцен улов
за будуће археологе!

Тамо далеко, да ли на југу
или на западу
над ораницама почињу да ничу
прве сојенице

ВЕЛИКА ПЕСМА

Мрзовољно, од раног јутра,
бавих се неплаћеним рачунима.
Опет сам протраћио време
за одважну, судбинску песму
улудо тражећи меру
да приходе и расход нације
доведем у равнотежу.

А само је требало да папирнато јато
окренем на полеђину.
Ту, посвећујући их,
можда би никла велика песма.
Жестока, искрена, беспошtedна –
све обратно од онога што пишу
момчуљци и цурице од каријере.

Зоран М. Мандић

ПРЕЦЕЊЕНА ВОЈВОДИНА

На тренутак са М. Коњовићем

Сликара не воле сваки пут када са
Ружне слике прети лепотом
Позајмљеном из другог времена
Из околности измишљених под притиском
Самоодбране од самог себе
Откуда Коњовић у твој песмовном тексту
Питао ме је извесни читалац Дина Буцатија
Затичући ме у њему са архитектором Антонијем Доригом
Када је имао четрдесет и девет година
У коме је можда тражио госпођу Ермелини
Док је премеравао земљиште за градњу
Песничке слике једне љубави
Овај текст нисам намеравао да објавим
Јер нисам сигуран да сам га написао
Једноставно набасао сам на његово тело
Док ми је један сомборски песник
Причао о могућности да један други сомборски
Песник намерава да окупи „песме“ инспирисане
Животом и делом дуговечног сомборског сликара
Милана Коњовића
У први мах ми је то личило на ону врсту немоћи
Коју осећају песници-антологичари када им
Понестане кондиција за писање и
Немају одговор на питање да ли је
Велики час сликања јединствено сличан са „Великим
Часом Живота“ Дина Буцатија и ко то неће да
Подигне поглед да би га видео док „Град спава“
Онако како је Милан Коњовић дремао на трошним креветима

У паузама између његових разнобојних фаза
Сумњиве лепоте колорита
Црвене, Плаве, Сиве
Неки људи, Лазар Трифуновић, критичари и просјаци, знају да
Много примитивних зидова одваја сликара од њега самог
Од дубине у чијој тами је скривао прекројену историју
Породице свог сликарства
Неретко јој додавајући и одузимајући одређене
Апокрифне детаље
Сликари лажу говорио ми је велики филозоф
Милорад Бата Михаиловић
Несвесни колико им је у недостатку истине
Потребна брутална лаж као дрога као
Пас спреман да нападне жртву
Неспремну да му се супротстави
Милан Коњовић није знао да наслика агресивног пса
Сликао је питоме пејсаже у којима је наступао као
Глумац без улоге
Волео бих да му овај текст неко дотури
Неко од оних који су му се непотребно удварали
Волео бих чујем његов глас док чита текстове
Окупљене око стожине насађене наред обезбојеног
Празног пејсажа прецењене Војводине

На Истери, 15. септембра 2015. год.

Саша Мићковић

АНЂЕО И ДУША

НИКОЛА ТЕСЛА – СВЕЛТОТВОРАЦ

Варнице, муње вреле, небне просторе згроме,
у свести Светлотворца визије хучне броде,
и Тесла тад у трансу засја векове троме,
па искре човечанство просветљујућ оплоде!

Са световима скритим надумом тајно збори,
језике врлих душа, све ритуале знаде.
Прстима зажеженим васељену разгори,
и земљанима Светло као еликсир даде!

Красотно дете Светла, испрени мислиоче,
дан-данас из твог ума космичке жишке точе!
Битишеш у звездарју, где цва смиље, циклама,

док ти из груди, срца, снопље сјаја извире,
у ванвремену кутак твој струј крви допире,
пред бистроумљем клону хладносипљива тама!

Париз, 09.09.2014.

АНЂЕО И ДУША

Ноћу, уз шум и трептај, душа лагано плута,
сферама неопипним, светларним у бистрини.
Као латица цветна, тек ветром откинута,
ледуја небним красјем, чароликој висини!

Анђео ватрогорни, крилима сребро-боје,
лебдећи сав зажарен, божански замирише,
и дотакне срж душе, где се спокоји роје,
па јој кармичке бразде, кодове судбе збрише!

Око Анђела пламног, тад севне дугин спектар,
крила се вијорећи меколетно узвину,
са којих капне фини и лековити нектар,

стерући корен бољке, што бестрагијом мину.
Душа се као лоза око Анђела сплете,
правећи магличасте, спиралне лакокрете!

Париз, 06.11.2014.

ШАРЛ БОДЛЕР

Стрго си нервни систем од апсинта, хашиша,
све ради савршених визија, песме чудне.
Чим клонеш на постељу, парализа ум стиша,
тек париски бордели шапћу риме разблудне!

Још усниш морске пене, Албатрос рањен кружи...
Ноћу трептиш крај "даме", која ко мачка преде.
Њена те сласт и разврат оргијама окружи,
уз узглавље демони плазећи чељуст седе!

А ти, уklet и леден, посматраш зала кретњу,
и дубоко у срцу скријеш надљудску стрепњу!
Онда се Анђ'о јави, незнаноккокуд води,

и Цвеће зла зацвета мирисом раскош-бујним,
изнова, као младић, ношен ветром олујним...
Из гроба се латица, ко нови уздах роди!

Париз, 22.10.2014.

Александар Баљак

ОД ВРАТА ДО ВРАТА

✱

Овакве земље нигде нема, а и овде је све мање има.

✱

Србија је много лепа земља. Који год део да узмете, нећете се покајати.

✱

Ово је повољан период за Србе убијене у Јасеновцу. Њихов број је сада мањи него икад.

✱

Сви моји преци су били Срби, па сам то и ја био.

✱

Гинућемо за сваки комад наше земље, само чекамо да се ово досадно распарчавање већ једном заврши.

✱

Код нас се не зна ко је од кога луђи, иако се о томе изјашњавамо сваке четири године.

✱

Јутрос сам на кућном прагу нашао говно. Кампања од врата до врата почела је да даје резултате.

✱

Многи се чуде како тај човек већ није ухапшен, а права је мистерија како су још на слободи они што се томе чуде.

✱

Плаћате ли картицом или бубрегом?

✱

Тотално сам се изопачио. Сваки пут кад деци читам причу о три прасета, пође ми вода на уста.

✱

Избацио сам усисивач из куће. У мом стану књиге скупљају прашину.

✱

Било би ми веома драгоцено ваше мишљење о мојој јубиларној стотој песничкој збирци. Знате, сваком младом писцу је потребна подршка како би истрајао у ономе што је започео.

✱

Свака књига нађе свог читаоца, а књига умрлих нађе и све остале.

✱

Сликајте ме испред полице са Андрићевим књигама.
Нека се види да сам писац иза кога стоји релевантно књижевно дело.

✱

Синоћ је у Дому културе одржано успешно песничко вече.
Сала је била мала да прими све оне који нису дошли.

✱

То је књига од које застаје дах. Речју, аутор много дави!

✱

Ако сам вирус грипа добио од своје жене, то значи да је инкубација трајала годину дана.

✱

У кући обешеног не говори се о конопцу, а у кући импотентног не помиње се обешени.

Ратко Дангубић

АЛЕЈА ВЕЛИКАНА

✱

Ако је Балкан дно Европе,
онда ми једини имамо чврсто тло под ногама.

✱

Ако вас нема у таблоиду, погледајте да нисте у читуљи.

✱

Ако ниси виђен писац, ниси ни читан.
Ако ниси читан, онда мораш да будеш виђен.

✱

Ако се све решава једним потезом, онда се то не зове партија.

✱

Алеја великана је пуна. Такорећи, постала је заједничка гробница.

✱

Били смо убеђени да је победио разум,
док власт није изнела своје мишљење.

✱

Брине ме једна ствар: не могу да се сетим да ли су Содом и Гомора
били на води.

✱

Демонстрације дођу и прођу.
Само је полиција вечна.

✱

Док је школовање било бесплатно, могла је да се школује свака
протува. Данас нас они и воде.

✱

Дуг према иностранству не може се исплатити одливом мозгова.

✱

Гласајте како хоћете, живећете како нећете.

✱

И најбоље пароле заврше на улици.

✱

И наша земља је у ланцу демократских држава.
Она је она карика која недостаје.

✱

Изгубио сам посао. Молим поштеног налазача да га задржи
и сваког месеца ми шаље колико може.

✱

Ја сам у време гласања остао код куће.
Нисам имао избора.

✱

Кад год нам обећају да ће нам бити боље, ја се замислим.
И када се замислим, не могу то да замислим.

✱

Кажу да ђаво само једном долази по своје,
тако да ову власт морамо сами да пометемо.

✱

Код нас је демократија попримила неслућене облике.
чињенице говоре, а људи ћуте.

Весна Денчић

ПАТРИОТСКИ РАЗЛОЗИ

✱

Проблеме решава у ходу.
Гази!

✱

Вичан је ручним радовима.
Нема тог миљеа који не уме да направи
кад се дохвати хеклера!

✱

Да новинари нису клечали,
народ не би био на коленима.

✱

Из патриотских разлога не можемо да их разапнемо на стуб срама,
јер се ту вијори државна застава.

✱

Премијер толико ради,
да не зна где удара!

✱

До сада су се богатели преко наших леђа,
а сада нам и из уста отимају.

✱

Овај режим остаће упамћен по највећим слободама.
Овде ни најокорелији криминалци нису у затвору.

✱

Ни на Сајам књига политичари не иду без пратње горила.
Да их не убије прејака реч!

✱

Пронашли смо стратешког партнера!
Окренули смо други образ.

✱

Намазани свим бојама завили нас у црно!

✱

На Изборе излазимо на сваке четири године,
па изаберемо за наредних тридесет.

✱

Није апсурд што су продали душу,
него што певају Боже правде!

✱

Дефиниција политичара:
амеба која је пронашла спонзора!

✱

Наше правосуђе улази у савремене токове.
На корак је од инквизиције.

✱

Од свих сировина за рециклажу
најбољи резултат постиже се са политичарима.

✱

Било је тешко надмашити најстарији занат,
али политичари су дали све од себе!

Перица Јокић

ПЕРИГРАМИ¹⁷

✱

Упркос тешком невремену, авион лако слетио у провалију.

✱

У дубини својих мисли, човјек наишао на подморницу.

✱

За масовну гробницу нехатом ископана већа рупа,
али је, срећом, попуњена.

✱

Жена одбила да покаже гдје крије године.

✱

Колика је сукња за којом се Земља окреће?

✱

За савладавање тешког градива, прваци уз уџбенике
добили грађевинске машине.

✱

Оперски пјевач завјештао гласне жице Кабловима из Светозарева.

✱

Нестали пар лисица из зоолошког врта пронађен за појасом полицајца
приправника.

✱

Сурферу одобрено да за тренинг користи радио таласе.

¹⁷ „ПЕРИГРАМ је кратка мисао садржана у једној реченици, најчешће обавјештајној, по правилу духовитог је карактера и са апсурдом у основи.“

✱

У једној заосталој школи ђацима одузето право да туку професоре.

✱

Недостатак болничких кревета имао срећан епилог
јер су у најновијој саобраћајној несрећи сви погинули.

✱

Да би се продужио животни вијек телади,
кланице одлучиле да не раде за викенд.

✱

Да не би имали неугодности са високим напоном,
електричарима забрањено да расту преко два метра.

✱

Новорођени црнац се уплашио мрака
јер није знао гдје му се завршава тијело.

✱

Да не би без разлога дувао балон свом унуку,
рационални саобраћајац се прво прописно урољао.

✱

Рјешавањем мистериозног помјерања једног пјешачког прелаза,
утврђено да зебра није била везана.

✱

Захваљујући својим димензијама, један прекоокеански брод
свуда стигао одједном.

✱

Због преласка на контактна сочива, змије наочарке укинуле ову врсту.

✱

За пљачку банке осумњичена жена ружна као лопов.

Бојан Љубеновић

ДОКТОРАТ

✱

Кад год жена пита децу јесу ли гладна, она кажу да јесу.
Скренуо сам јој пажњу да им не поставља сугестивна питања!

✱

Наша економија је једна од најбрже растућих у свету.
Од почетка до краја Дневника порасте за неколико процената!

✱

Кад ће наш капитални објекат бити завршен?
Још два-три свечана отварања и готово!

✱

На листи чекања за операцију срца до јуче сам био 158. по реду.
Али јутрос у читуљама видим да сам напредовао за два места!

✱

Познати фудбалер опростио се од активног играња, али је наставио да
се фудбалом бави аматерски, играјући за нашу репрезентацију!

✱

Читао сам докторат нашег познатог интелектуалца.
Да га је сам писао, не би му боље испао!

✱

Посматрачи ОЕБС-а закључили су да су избори у Србији били фер и
демократски. Лепота је у оку посматрача...

✱

Да се поново родим, опет бих био Србин. Ето колики сам ја баксуз!

✱

Радници у лесковачкој „Јури“ жале се на мале плате.
Ни за пелене не могу да зараде!

✱

Селектор не зна шта ради, а играчи његове замисли верно преносе
на терен...

✱

Тај није члан ниједне странке. Сироче!

✱

Без размишљања бих ушао у Владу.
То се тамо и не тражи!

✱

Јуче је био аутолимар, а данас је председник општине.
Сад ће да испегла своју биографију, ништа нема да се познаје!

✱

Децо, на малој матури нема преписивања.
Није вам то докторска дисертација!

✱

Ви сте самостални одборник?
А пошто сте данас?

✱

Био је морална громада. Али чим је ушао у политику, одмах се стесао...

✱

Власт заглупљује. Али код многих дође на готово.

✱

У нашој фабрици поштују се права радника.
Сваког дана имају паузу за топли оброк и паузу за промену пелена!

Саво Мартиновић

ИЗДАЈНИЦИ ЕВОЛУЦИЈЕ

✱

Ја сам по националности Србин, цртица, Црногорац.
Непотребно прецртати.

✱

Влада је забранила сваки штрајк глађу. Али, док траје криза,
према штрајкачима неће бити предузимане никакве мере.

✱

Бела застава нам је спасила животе. За њу се мора наћи место
у националном музеју.

✱

Срби ће прогледати кад не буду видели три прста пред носом.

✱

Ако изгубимо Космет, направићемо Косово!

✱

Несрећа се догодила у раним јутарњим сатима,
а хитна помоћ је стигла у минут до дванаест!

✱

Он је свестран писац.
Кад изда књигу, изда и читаоца.

✱

Он је плодан писац. Више има књига него читалаца.

✱

Недеља је дан који посвећујем прецима. Идем у зоолошки врт.

✱

Мајмуни су издајници еволуције.

✱

Дарвин је избачен из школе. Сад је у божјим рукама.

✱

Паметнији сам од жене. Боље сам се оженио но што се она удала.

✱

Нећу да идем комшији на сахрану, иако би он мени радо дошао.

✱

„Хвала ти, мајко, што си ме родила.“ „Не захваљуј, сине, нема на чему.“

✱

Докторе, не знам како да вам захвалим. Још нисам примио плату.

✱

Криминалац је опљачкао банку и нагодио се са судом: да пола издржи,
а пола задржи.

✱

Наслов столећа: „Пљачка банке и обрнуто“.

✱

О промени назива булевара одлучује улица.

✱

Затворио сам апотеку. Купаца нема ни за лек.

✱

Затворио сам пекару, јер од тога нема хлеба.

Милен Миливојевић

НЕЗАПОСЛЕНИ ОПТИМИСТА

✱

Алцхајмеру, ово ти никад нећу заборавити!

✱

Мрачно је доба. Виде се само лични интереси.

✱

Кажњен сам новчано. Пензионисали су ме.

✱

Нису код нас само проблеми горући. Све је плануло.

✱

Кућа је склона паду. Држе је само графити.

✱

Брод је потонуо. Али већа трагедија је што се посада спасла.

✱

Непријатељ не може ни да сања о победи. Он никад не спава.

✱

Што сиромашнији речник, то богатији говорник.

✱

Богати владају. Бедни преовлађују.

✱

По занимању сам оптимиста, али сам незапослен.

✱

Не прижељкујем да ми падну шака.
Задовољио бих се и тиме да само падну.

✱

Не прети нашој држави одлив мозга. Већа су претња ови што остају.

✱

Велики сам борац против глади. Стално бих нешто јео.

✱

Завидим пужу. Он бар може да увуче рокове.

✱

Свици злоупотребљавају наш мрак да би скренули пажњу на себе.

✱

Волим те као брата, али немам никакво оружје при себи.

✱

Нико не може да ми замери што сам за диктатуру.
Ми живимо у демократији.

✱

Ништа теже од устанка нисмо кадри да подигнемо.

✱

Бољи дани не могу да дођу док неки не оду.

✱

И данас би се играле делије насред земље Србије,
али не знају где је средина земље.

✱

Не могу да гледам ове који на све ово жмуре.

Јово Николић

СТРАТЕШКИ ПАРТНЕР

✱

Послујемо са губитком. Он је наш стратешки партнер.

✱

Правила харема: све за једног, један за све.

✱

Многи народи са ових простора су пропали кроз историју.
Најтеже им је било док су били Срби.

✱

Млађи во не учи од старијег како ће орати,
већ како се риче на државним јаслама.

✱

Диктаторски режим је притезао раднике па демократски
мора да их отпусти.

✱

Моли се министар да пусти мост у рад како би грађевинари могли
почети радове на њему.

✱

Доктор ми је савјетовао да оставим алкохол.
Каже да флаша вискија није мито.

✱

Прошење испред вјерских објеката је строго забрањено,
јер смањује приходе унутра.

✱

Чим дознамо да ниси наш, наш си!

✱

За ружне, прљаве и зле нема мјеста у овој држави.
Мораће на амбасадорске позиције.

✱

Папирни новац има двије заштитне нити:
нит га имам и нит га трошим.

✱

Шта вриједи што си диплому скупо платио кад си је цаба купио.

✱

Пошто је вода у базенима нешто хладнија, моле се купачи
да се топлије обуку.

✱

Колико на једног радника долази пензионера – релативна је ствар.
Данас дођу, сутра не дођу.

✱

Рупа у ђевреку је дијетални дио пецива.

✱

Савремена дјеца се рађају са факултетом јер је образовање
отишло у мајчину.

✱

Хирург је оперисао уз музику док пацијент није одсвирао своје.

✱

Не само да су камере усликале пљачкаше банке,
него ће и остали клијенти моћи да се сликају.

Слободан Симић

КРИТИЧКИ ОСВРТ

✱

Направио сам критички осврт на актуелну политичку ситуацију,
и од тада не престајем да се осврћем.

✱

Ја не радим на црно. Само тако изгледам.

✱

Ми нисмо слуге Европе. Али можемо да послужимо.

✱

Ни најстарији Срби не памте да је у нашем народу неко нешто памтио.

✱

Пред изборе су направили нови мост. Па ко кога пређе.

✱

Откад клечимо, боље стојимо.

✱

Све што крене по злу, са нама путује.

✱

Изгледа да су министри били одлични студенти.
Сви су ушли на буџет.

✱

Нас нису одувек сматрали највећим будалама.
Морали смо да се наметнемо квалитетом.

✱

Полицајци традиционално лоше изводе слободне ударце.
Увек пуцају у живи зид.

✱

Децу нам доносе роде, а односе међународни авиони.

✱

Нема места у душевним болницама.
Срећа је да још примају у ријалити програме.

✱

Сви од нас траже да потпишемо капитулацију.
Где је нестало поверење међу људима?

✱

Они који раде о глави, најлакше налазе стране инвеститоре.

✱

Ми смо велика сиротиња. Не знамо колико немамо.

✱

Истрага ће утврдити зашто нам се није отворио падобран
који смо продали.

✱

Нови српски поздрав: руке увис.

✱

Касно Марко на Косово стиже. Задржао се у Београду
на митингу подршке Косову.

✱

Да, ја сам овде спасилац. Како могу да вам помогнем?

Александар Чотрић

ОЖЕЊЕНИ ПОСЛЕДЊИ САЗНАЈУ

✱

Кад нас Запад убаци у машину,
Србија се скупља и по дужини и по ширини.

✱

За уреднике информативног програма никад не би требало
постављати ожењене. Они сазнају последњи.

✱

Ми смо део ширих европских интеграција,
због којих се наша територија сужава.

✱

Кад су ми показали чији афоризам сам плагирао, мало сам се *лецнуо*.

✱

Битно је знање, а не оцена.
Важно је знати где може да се купи диплома.

✱

Много сам научио од тог писца. Био ми је учитељ у основној школи.

✱

Поново су нападнути Срби на Косову...
А сада се у вестима враћамо домаћим темама.

✱

Тероризам, избеглице, поделе, незапосленост, криза...
Ми смо били Европа и пре Европе.

✱

Од оних који раде за државу, боље су плаћени они
који раде против државе.

✱

Не знам шта да мислим. Још нисам чуо став своје партије.

✱

Имамо важан стратешки положај. Добро смо се наместили.

✱

Старлете се после учешћа у ријалитију враћају свом старом послу,
пардон, најстаријем послу.

✱

Он је писац цепног формата. Само га новац интересује.

✱

Нема простора за повећање плата. Србија је никад мања.

✱

Школе су криве што имамо овакве људе на власти.
Највише бирачких места налази се у школама.

✱

Мој глас на изборима ништа не одлучује – рече народ.

✱

Све ради преко оне ствари. Тако је завршила школу, факултет,
добила посао, повишицу...

✱

Љубавник нема шансе у обрачуну с мужем. Не може шут с рогатим.

✱

Та девојка је за мене право освежење. Потпуно је фригидна.

НОВИ ГЛАСОВИ

Мирољуб Тодоровић: Из вербално-визуелног романа „Апејрон“
(1972–1975)

Александра Јовичић

У ТУЋИНИ

Једног дана су просто ушетали, надмени и моћни, премећући међу зубима туђи говор који у себи још увек чува прасловенски полугласник. Процедили су, ликујући:

– Идите, ово више није ваша земља.

Њихове очи су говориле, свиткајући вековном мржњом:

– Поравнаћемо кућу твојих предака, па нека сте и петсто година свијали то проклето хришћанско легло где му место није. Иди, ово је земља за Нас, за Наше људе. Преораћемо гробове ваших дедова. Преораћемо, јер нам се може, јер бисте и ви учинили исто, да сте на другој страни.

Најтеже је било прихватити да јесу били у праву. Могло им се, а нама није. А да нам се могло, ми бисмо исто.

Шта бих друго, прегршт својих успомена сам стрпала у цеп и пошла за осталима. У своју земљу, у туђину. Мени је било лакше, тешила сам се. Десетак година (од којих се барем првих четири најбоље ни не сећам), то је мање успомена него нечијих четрдесет, шездесет, сто. Мање суза и мање бола. Шта је шака дечијих годинница наспрам целог људског века, шта је то спрам деценија патње и снова о нечему што је било и више никада неће бити. И шта остављам за собом? Неколико лутака, пар споменара, једно старо двориште, чардак и мрвог оца. Велика ствар!

Имао, па немао, проклињу Јевреји.

Имали, па немали, занемесмо, проклети.

Отац је остао, ушушкан дубоко, два метра под земљом, на срећу мртав и несвестан зла које је око његове хумке коло водило. На срећу мртав, кажем, јер да није умро на време, сто пута би жив умирао, мало у сну, мало на јави.

Путовање је трајало дуго. Преко средњовековне престонице у бившу престоницу.

Одатле у нашу земљу. Карта у једном смеру.

– Динар овде не купује повратне. Збогом! И тресак шалтерским прозорчићем.

Успут су гореле куће. Претицали су нас трактори са претовареним приколицама и тескобни изрази на лицима несрећних људи. Испраћали су нас погледи пуни мржње бивших суграђана. По који камен, бачен насумично. Без велике шансе да увећа штету, али ипак бачен. Онако балкански, из ината.

И сада, када о свему томе размислим, не знам кога ми је више било жао. Нас који одлазимо, поражени, или Њих који остају, ликујући. И шта смо ми Једни без Других и без те земље која је остала црна и ћутљива, по све равнодушна према стопама које је газе.

На асфалту су лежали разбацани телевизори, догореле колевке, столице, ципеле. Све што се може и не може замислити. Остаци бивших живота бивших људи. Једни су бежали из хаоса, други тај хаос користили да се уселе на задња врата, помало бојажљиво се окрећући око себе. Стидећи се осећаја кривице. Стидећи се, јер је подривао убеђење да чине исправну ствар, да заслужују туђе куће и туђе животе.

Отац је остао, ушушкан дубоко, два метра под земљом, на срећу мртав и несвестан промене која се око њега дешавала. У блаженом незнању, остао је да почива у плодној земљи која је променила власника. На срећу, као ни сама земља, он то није могао знати.

Вече нас је затекло међу својима. Затим и наредни дан. Па опет вече, а за њим друго, треће, пето. Није било мујезина да позове на молитву и, ма колико упирао поглед у даљину, нисам успела да назрем врхове минарета старе џамије који су поносито стремили у небо. Узалуд сам у себи понављала да Ми имамо једног, а Они другог Бога. Песма мујезина одјекивала је у мојим сновима: „Allahu ekber, ešhedu en la illahe illellah...“, поручивао је глас на непознатом језику. Бог је највећи, Бог је један. Бог је Алах. Бог је затворио очи пред злом и пустио мржњу међу људе. Бог је највећи, Бог је један. Бога није брига за нас. Бог овде више не станује.

Отац је често говорио: Мораш волети све људе подједнако. Климала сам главом у знак одобравања. Лагала сам. Мислила сам да је помало наивно с његове стране да тако шта говори. Не могу се волети сви људи. Ми смо једно, они су друго. Ми се крстимо, они клањају. Отац је често говорио необичне ствари, често их је и чинио.

Једном нас је пут нанео на стотинама година старо православно гробље у граду који је некада био Наш, а сада је само Њихов. Зауоставили смо се испред свежих хумки са јефтиним крстачама које су носиле нека непозната, никоме битна имена. Отац је клекао и почео да пали свеће. Нисам разумела зашто.

Зашто, тата? – упитала сам га. – Ми њих не познајемо.

Одговорио ми је смиреним гласом, нетремице гледајући у пламен свећа:

– Зато што су они истерани са својих огњишта, зато што су дошли да оставе своје кости овде, где немају никог свог, зато смо ми дужни да им упалимо по коју свећу, у залог, да би имао ко сутра да је упали нама, за спас душа наших.

Опет сам климнула главом, не размишљајући превише о ономе што је говорио. Цупкала сам с ноге, на ногу. Већ се смркавало, деца из улице ће се ускоро разбежати кућама, а он и даље упорно стоји и ћутке зуре у пламен.

Отац је тог летњег предвечерја, а да није ни знао, изговарао пророчке речи. Оставио је кости у свом завичају, који је некада био и наш, али сада више није. Отац је сахрањен на месту које је било гробље, а сада је ливада, пар метара удаљен од хумки избеглица којима је палио свећу.

Сада, када смо и ми избеглице, често се питам да ли га се неко од бивших суграђана сети, да ли уче децу да љубе своје ближње? Да ли му неко упали свећу тамо где нема никог свог?

У новом граду деца нису знала шта је то мујезин, нису знала да мора да отпева своју песму сваке вечери како куће не би изгубиле темеље и полетеле у небо. У новом граду деца су мислила да је Бог само један и, сем за

цркве, нису знала за друге богомоље. У новом граду, деца су имала очеве, своје собе и сви су причали истим језиком.

Нико није доносио баклаве за Бајрам, радујући се шареним јајима за Ускрс. Сви су били једнаки и, наизглед, срећни. У новом граду нико није знао колика је пустош остала након једног суманутог рата, да су трагови читавих породица нестали, читави векови збрисани за један дан.

Нису знали, и није их било брига. Као ни Бога, као ни Алаха.

Отац је остао ушушкан два метра испод земље, стотинама километара далеко од нас. Заспао је срећан, верујући у људскост, верујући у добро, верујући у правду.

Наставио је да снева плодне винограде и уске сокаке своје младости, прве љубави, последњу љубав. Да снева нас, насмејане и срећне, како растемо у том граду који је толико волео. Отац је заспао чисте савести и невинине душе, неокрзнуте злом.

БАЈКЕ О ОДРАСТАЊУ

ЋУТАЛИЦА И МРГУД

Била једна Ћуталица, која је много размишљала, а мало причала. Многи то нису разумели, али она јесте. Схватила је да не ваља када много причаш, а ни кад ћутиш, зато је најбоље да се смејеш, то сви прихватају и воле. Понекад јој је долазило друштво, али се никад нису баш дуго задржавали. Сви су у улици имали своје кланове, свакојаке групице, а она се није претерано трудила да негде припада. Увек је знала сама да се забави. Кренула сам код ње. Хоћу и ја да се играм. Било ми је жао, није имала неко друштво, па сам хтела да јој помогнем. А можда и ја лажем, ни сама нисам имала неко друштво. Тако да смо могле узајамно да се помажемо, а још лепше играмо. Ћуталица је по обичају увек седела испод јабуке која се звала Петровача, а она је често звала дрветом слаткиша, јер су те ситне јабуке биле толико слатке да нису требале додатне чоколаде. Прићох јој слеђа.

– Тао Ћуталице, хоћеш ли да се играмо? – упитих је.

– Наравно, седи поред мене! – одврати ми Ћуталица.

– Како то да те сви зову Ћуталица, а ти увек са мном причаш?

– Па ми имамо тема и разумеш ме... Иначе, не трудим се да тупе људе урежем у памћење, са тобом се радо дружим и разговарам.

– Баш ми је драго! – испратих ово, уз осмех.

– Морам ти нешто рећи. Често се питам шта је то са намрштеним људима? Јесу ли ти они досадни? Глупи? Неинтересантни или? Не, не, не, није то у питању. Мислим да су они најбољи, веруј ми на реч. Увек их изаберам и никад се не покајем. Срећна сам, јер се они не смеју да би сачекали некога да са њим то поделе, да им се диве, или да буду у центру пажње, него из срца и када је нешто стварно смешно. Немој да се љутиш, али тебе у улици зову Мргуд.

– Ја Мргуд?

– Аха, али са мном ниси, увек си насмејана. – продужи Ћуталица.

– А ти са мном причаш. То значи да смо најбоље другарице, а да они немају појма. – пожури Мргуд.

– Па да, а нас две ћемо основати странку добрих људи, барем да имамо с ким причати и да им видимо очи. – каза Ћуталица.

– У праву си, договор! А ја мислим да се до људи лакше дође када кажеш да једеш бели или црни лук и боље те примете него кад кажеш да си скроман. – рече Мргуд.

– Не знам драги Мргуде шта је то са људима и никада ми неће бити јасно. Не знам да ли си приметила, али мене страшно нервира када видим лепо и ружно биће, мислим само на спољашњи изглед и лице. Лепе особе парају ваздух изнад наших темена, а ружне гледају у под. Ја се не водим мислима, лепота је дата од Бога, него имаш тест, па га као укрштеницу испуниш током свог живота. Нема ништа лепше од скромног и приступачног лепог и ружног човека. Сви смо ми људи и на крају идемо у исти салон. – поверљиво ће Ћуталица.

– Па да и то што кажеш. Него, јесмо ли ти и ја лепе или ружне, где припадамо? – Мргуд ће знатижељно.

– Ти и ја смо Мргуд и Ћуталица, а лепота или ружноћа ће доћи временом. То зависи само од нас две.

Урош Тимић

ДРВО ЖИВОТА

ЂАВОЉА РАПСОДИЈА

Био сам им најлепши. Звали су ме Бог лепоте. Био сам им најмудрији. Питали су ме за савет. Био сам им најсветији, клањали су ми се. Имао сам најшири осмех, завидели су ми.

Дао сам им љубав. Газили су је. Дао сам им срећу. Одбили су је. Дао сам им њиве и пашњаке, заменили су их фабрикама и смећем. Дао сам им минералне воде и лековите изворе, одабрали су јефтин отров. Дао сам им најсвежији ваздух, да дишу пуним плућима, одабрали су хемију, рекли су: ваздух је без мириса! Дао сам им руке да раде и ноге да ходају куд им је воља. Одабрали су гвоздене машине да раде за њих, и точкове да брже стигну до смрти.

Обогатио сам их књигама и библиотекама. Одабрали су екране и жицу. Обогатио сам их сјајним Сунцем и бистрим морем. Одабрали су екстазу и еуфорију, одабрали су понор.

Желео сам да им дам све што сам имао и ја. Желео сам да буду најлепши. Желео сам да буду најмудрији. Хтео сам свим својим постојањем да светле мојим светлом. Волео сам да се заједно смејемо и да заједно постојимо.

Прво су ми скинули ореол. Рекли су да је смешан, да ми рогови лепше стоје. Онда су бела крила заменили шиљатим репом. Црвено је боја радости. Обојили су ме у боју радости. Кажу да више иде уз мене. Онда су мој осмех заменили наказним зубима. А облак на којем сам седео, поцепали, бацили и дали су ми трозубац. Кажу моћнији је. Плашиће.

Волео сам их. Желео сам да им испуним све жеље. И јесам. Сада је све по њиховом. Сада дишу ваздух који су хтели да дишу. Сада пију воду са других извора. Трују се скупим отровима. Сада једу храну која никад није расла. Сада гину брже него икад јер не користе ноге. Користе сопствена средства. Тако су хтели, то сам им дао.

Заменили су Бога Ђаволом. Дали су ми други лик. Дали су ми друго име. Сада кад сам им све испунио, сада ме криве. Сада они мене прокли-

њу. И не бирају које име користе. Испунићу им и последњу жељу. Нестаћу. Можда су најсрећнији сами.

ДРВО ЖИВОТА

Драги тата,

седим овде сам и сећам се тебе. Зато ти и пишем. На самом почетку желим да ти кажем: хвала! Мислим да си ме од малих ногу звао „моја момчина“. Макар у оним тренуцима када си био ту. А ја сам тада растао до неба. Иако ми је сада тешко да се сетим твог лика, сећам се јасно као дан тог осећаја када сам био „твоја момчина“.

Хвала ти и што си ме упознао са првом девојком. Добро, неко то не би назвао девојком. Девојке се не плаћају. Ти и ја знамо о чему је реч. Ти „душебрижници“ би рекли: „Могоа је да посаветује сина како да препозна праву љубав“. Али ја нисам душебрижник. Ја знам да си имао најлепше намере.

Хвала ти што си са мном запалио прву цигару. Беше то прва година средње? Не, друга? Сада се не сећам. Да ли си уопште био ту? Ни тога се сада не сећам. Али знам да си са мном попио први виски. У то сам сигуран. Носио си ону своју црну кошуљу... Не, ти не волиш црне кошуље. Да ли си онда то био ти?

Не могу да се сетим. Не сећам се твог лика када призивам та сећања. Сећам се само твоје кожне торбе. Сећам се да си увек журио. Сећам се да је телефон често звонио и да си увек одлазио.

А сећам се и прелепог поклона за моје пунолетство. Можда ниси био ту, кога је брига? Важан је поклон! Тај нови, сиви мерцедес... Ех, са колико љубави сам нагазио гас. Хтео сам сам да га испробам. Само један круг, па да наставим да пијем са другарима.

Нисам ја ни на кога љут што сам са својим сиромашним искуством сео за „тај“ волан. Ослонио сам се на неколико „часова вожње“ које си ми ти одржао на оном путу ван града. Тамо где није било превише возила. Ни овде их није било. Али је било дрвећа. Не могу природу да кривим што се рађа свуда! Она се рађа, људи гину. То је природан ток ствари.

Само сам то хтео да ти кажем. И да ми недостајеш. Недостаје ми твој лик. Увек ми је недостајао твој лик. Зато сам и сео за „тај“ волан. Зато што је био од тебе. Дрво је било од живота.

Слађана (Бранислава) Бушић

ГРАД ПРОМАЈЕ

ЗАРОБЉЕНА ПЕСМА

У оку изнутра никао ми поглед
Савест је одсјајем сумрака просила зору
Жртва је говорила не излазећи из себе,
у себи: „Нико се није попео да сиђе“
Насушна потреба избораног чела,
не остављај белу ружу на црној дирци.
На путу безизлаза извитоперен излаз лежи.
У зрну сумње, окачена молба исписује наду.
Пење се само усамљени старац
који је изгубио свог краља у шаховској трци.
На последњој степеници грли га мултиплекслероза.
У ритму тротинета једна рука Српкиња зашила је црну руку
једног Парижанина за своју, не пуштајући је да се од ње одшије.
Њихов Ајфелов торањ стигао је до врха степеништа
Сви су се вратили назад;
Песма је стајала.
На путу за нигде, чекајући неког да је одведе некуд.
Данас и није тако тешко бити песник.
Речи има у сваком контејнеру, на сваком дрвету.
У свакој магли ноћи и роси дана.
Зарасли смо у речи(ма).
Не крчите моје земљиште.
Оно с намером зараста
као рана у реч.
Речи ми!

ГРАД ПРОМАЈЕ

Спознај сумрак истргнут из поподневне дремке.
Док вече чешља сазвежђе Свемира
угаси свирање магле са грамофона зоре.
Окачи зраке Сунца око врата немира.
Не заборави корен из ког је никло стабло за твоје дрво.
У даљини Васељене чућеш вртлог скициране самоће
која се из праха уздиже палећи угашену ватру и толећи усахлу жеђ.
Вересијо живота,
однеси ме што даље од града у коме је саздана
сва бол која из песме проговара.
И молим те, не буди сеоска нарикача
ако ме из наручја живот испусти
и подвали неком селу
у којем једино и сигурно промаја живи.
Баш као и у овом граду
чије и име и презиме, морам да заборавим.

МОЈА ДЕЦА

У мраку, на степеништу безнађа остарела реченица ме силовала.
Абортус су јуче законом забранили.
Зачела сам стих.
После девет месеци, две песме, непознатог оца царским резом
родих.
Исповраћаше ми се на утробу и престаше да дишу.
Добро су ме рехабилитовала, моја деца.

Немања Вељовић

ЗЕБЊА

ДОБРО САМ

Претурено срце
Намигну човеку

Сиве сузе
Небом загазише

Сунце свето
Сакриј се негде
Загуби стреле
Не сурвај доле

Добро сам

ИМЕ

Опружак дима
Рашчупаној жени
Посече косу
И промени име

Верујем да негде
Постоји жена
Стакленог лика
И језика немог

Тераш ме да идем
У грло своје
Да ти нађем име

ЖЕЋ

Земља сркну
Пола ноге
Небо пљуну
Део шаке

Пао је Хиперион
Убио неког
Крив је
Спржило га сунце

Играли се ватре
Поцрнеше зуби

Жеђ не мирује

ЖЕНА

Испод магле
Гола жена

Изнемогло сунце
Гонило је дуго
Снопови мириса
Правили замке

Огрезле усне
Запеваше небу
Најавише страдање

Мемљивом дојком
Храни голубове
Последњи пут
Ломећи крила

Мишљаху лепотом
Укротити је нагу

Оживљава док убија

ЗЕБЊА

Веле сузе лажно
Под трепавице
Грубо глижу

Мрзне језа
Што се скрива
Над лактове

Зебим овде
Пред тишином
Умрлог негде

Залуд ветар дуби
Гране стрме
Тамо горе

Мараја Видаковић

МЕСЕЧЕВО ДЕТЕ

САН

Сањала сам ноћас
Како спавам у твом наручју
Небо је црно, звезде су заспале
Месец обасјава реку
Која мирно протиче покрај нас
Толико је тишине и мирноће
У овој ноћи
А опет толико бура и ветрова
Које се крију
Ноћас све одише свежином и истином
Моја душа се кида и распада
У ситне делове
Овај сан постаје
Наша једина спона
Када нас јава растави

МЕСЕЧЕВО ДЕТЕ

Месечево дете лута ноћу само
Тражећи себе узалудно
На леђима носи печат твојих грехова
Леже у кревет прогнано
моли се да пронађе некога
али узалудно
Сузе су му крв
Тело му је грех

Бол му је казна
Очајнички вапи за топлином у срцу
Ал' све што осећа је хладноћа
Месечево дете гледа у тебе упитним погледом
Ти знаш да је то дете некад било твоје
Очи су му плавље од месеца, поглед оштрији од ножа
Усне горче од пелина
Месечево дете ти пружа руку
Али ти стојиш непомично
Окрећеш се и одлазиш
Твоја душа је затрована поносом
Али сузе које задржаваш у себи испливаће
А Месечевог детета бити неће

SNOW WHITE WITH THE RED HAIR

Ту на твојем безграничном длану
Расула се њена коса
По твојој кожи
Бојила је црвену мелодију
У твојим зеницама заробљена
Вољена
Крхка и нежна
Бледа и црвена
Твоја је највећа тајна

Марија Дејановић

ВЕШМАШИНА

ОТАЦ

Ноћас сам те сањала. Трчао си низ степенице
преграђене старим намјештајем.
Бјежао си од нечег.
Био си ја.
Кад си-сам дошао-ла у средину ријеке
тражио си ципеле.
Све које су плутале биле су превелике.
Ипак сам их пожељела ухватити како бих их обула.
Прогонио си је великим шакама као што си ловио мухе које си убијао,
замахујући тешким дланом према њиховим малим лицима.

Те су ципеле постале кућне натикаче
и носила сам их по ријечним острвима, хрђавим конструкцијама,
кроз раслиње пуно влаге,
једино нисам у твојој кући.

Тамо не залазим јер посљедњи пут кад сам-си дошао-ла,
крезуби је отац постао свећеник посивјелих зидова
и више није ништа говорио
осим повременог „одлази-м, одлази-м“.

Тамо не залазим јер посљедњи пут кад сам-си дошао-ла,
крезуби је отац постао свећеник посивјелих зидова
и више није ништа говорио
осим повременог „одлази-м, одлази-м“.

ВЕШМАШИНА

Након велике поплаве,
на плочицама су остали трагови водених боја.
Мажем их на образе јагодицом кажипрста.
Бетонска кућа има подове у којима се гнијезде стјенице
и косе испосника грију им кости.
Шупље љуштуре пужева кажу:
овдје је некоћ живјело море.

Изашла сам кроз прозор као опрана дуга.
У мојим су траговима израсле висибаве.
На повратку сам читала природу рупе
дубоко скрива у вешмашини.

То је строј који говори ом
поклопцем сакрива бунар пун звијезда.
Повијена сањам у металној мајци
лишена пупчане врпце.

Кад отворим врата,
настане поплава.
И тако сваких десет тисућа година.

Сара Јекић

КРУГОВИ

ЗАБОРАВЉЕНА ПЕСМА ПТИЦА

Боли ме сваки камен
који сада држе руке зла.
Боле ме тужне птице
које више не певају.

Боли ме сваки грумен земље,
као расуте мрве хлеба.
Боли ме цвеће без мириса
и комади распарчаног неба.

Боле ме наметнуте границе
и пустош старих кућа;
сви уздаси који место звезда
живе до сванућа.

Боле ме отета сећања,
боли могућа срећа;
зелена поља, ливаде и
очи препуне цвећа.

Боле ме прастаре слике и
свака грубо извађена клица;
сваки камен, грумен земље...
заборављена песма птица

СВЕТ УСАМЉЕНИХ

Заробљено небо у барама.
Лептир ухваћен у лету.
Бескрај скривен међ' звездама.
Нежност расута по свету.

Немир руку и ћутање ока.
Душа изгубљена у телу.
Гнездо од жеља и порока.
Птица скривена у пепелу.

Уплашена срца усред груди.
Ноћи саткане од кошмара.
Препун свет усамљених људи,
где и сенка сенку вара

КРУГОВИ

Круг
као најсавршенији облик у природи.

Круг
као ужарено Сунце високо на небу.

Круг
као белутак који је обликовала река.

Круг
као најсавршенији облик што вољене раздваја.

Линије чији се крајеви спајају у исту тачку,
јесу уједно и линије које раздвајају.

Круг
као понављање истих грешака унедоглед.

Круг
као замка из које не можеш да побегнеш.

Круг
као кругови на површини воде
који нестану на тренутак, а већ следећег се роде.

Круг
као мучење коме нема краја.

Круг
као добра воља и лош разлог што нас спаја.

Огњен Караџић

ПЕСНИК НА ЗРНУ ТУЂЕГ ГРАШКА

БУРОМ СМирЕНЕ ОБАЛЕ

Где није стигла стићи ће,
у капи што заувек тече
у потоке који заувек роне
у земљу коју заувек не познајем.

Руку пружену у стисак
разумем без имена
али како да објасним другоме?
Кажем ли – Ово је Вода – открићу је,
али никада како у земљу понире.
Никада како у капи
буре стишавају обале.
Никада њено искуство њеним именом,
никада буре капљу нит' кап бурама.

Кажем ли – Ово је Земља – открићу је,
али никада како су под њоме сви мртви
док из ње све живо долази,
никада њено искуство њеним именом,
никада мртве живима нит' живе мртвима.

Дам ли јој име пуно разумевања
Други га неће разумети,
И то не мења ништа:
Знао – не звао,
не знао – звао.
Где није стигла, стићи ће
у капи што заувек тече.

ПЕСНИК НА ЗРНУ ТУЋЕГ ГРАШКА

Туђу вечеру не бих.
Макар глад у мени расла
већа од мене
као иста кула од исте куле
виша за један спрат
под земљом.
У њему ме одавно чекају врата
иза врата соба
у соби креветац
на њему јастук и шоља чаја
ако ми припадне мука.
Креветац је узан и у њему мирно спава
последњи миран ја,
последње мирне године мене
у којој још нисам знао
да у душеку бурно живи
зрно туђег грашка.
Јастук окићен туђим перјем
за главу пуну брига
или ноге од умора
крије кукавичје јаје
које чува сваки грешник
што би легао на њега
не знајући
и узео шољу чаја
од пажљиво прокуваног
недостатка сопства,
ако му припадне мука
од њега самог...
Туђу вечеру не бих
Ал' своју и даље немам.

Мирјана Радосављевић

ОКАМЕЊЕНИ

ЗОВ

Дом ти кавез.
Одлећеш!
Немам снаге за лет,
оштрице живота
секу ми закржљала крила.
Ту тугу не познајеш,
мој свет не разумеш.

Кад те уморе дани
и непознате птице;
тамница биће ти небо.
Последњом снагом
полетећу ка теби
без крила.

ОКАМЕЊЕНИ

Чули смо неизречено.
Видели и другима невидно.
Плаши нас тај град у ком се
изгубљено тешко налази.
Ипак, у том граду,
сазиданом од наших корака,
акустичном,
одзвањају наше речи.
И улице су биле живе,

ноге нам стајале, а ишли смо.
Када корачаш срцем
пут је кратак.
ходам умрлим улицама,
застрашује сивило,
сами ходају људи окамењени:
камен смо и ми.

Пробуђена одласком
Као бодеж у леђима;
наша ћутања.
Не питај ништа,
сутра нам не видим.
Слике среће – лавина.
Ближи се час...
У сну зваћеш,
од сна отргнућеш,
глас чућу;
поверовати нећу,
очи видећу;
оштрину нећу,
додир осетићу;
хладно ћу препознати нећу,
бићу ти близу не знајући да ли
си још ту.
Уместо љубави, колико се
горчине осети,
схватићу када ме твој одлазак
пробуди.

Александар Станић Шкодрић

ЗАРЕЗАНЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

МРАВИ У ГРЛУ ЧЕЖЊИВОМ

Скупили се мрави
у натеклом грлу.
Они се по мирису препознају,
па мислим,
колико сам мириса оставио
на сваком од седам путева.
Колико сам себе разбацао,
да ме нађеш.

Да сакупљам лешине,
касно је.
Да их отимам –
нећу!
И шта ми друго остаје
него да искашљем мраве
И надам се да ћеш намирисати
мирис мог свежег меса
које је одавно остало
на неком од седам путева.

Затребаће мрави
Грлу чежњивом.

ЗАРЕЗАНЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

Дижем протест
против тачке
јер не умам да завршавам,
а кад не умам,
ја се буним.

Ни једна еволуција
нема тачку,
па не морам
ни ја.

Уселићу се у зарез
и побећи од краја.
Стално ћу нас настављати,
кад већ не умам
да те престанем.

Зато у име еволуције
Подигнимо зарезане
револуције!
У инат знаку питања.

ПРЕСЕК

ово чак и није песма
само голи пресек ружичастог
страха
и бесна бујица слутње у мени.

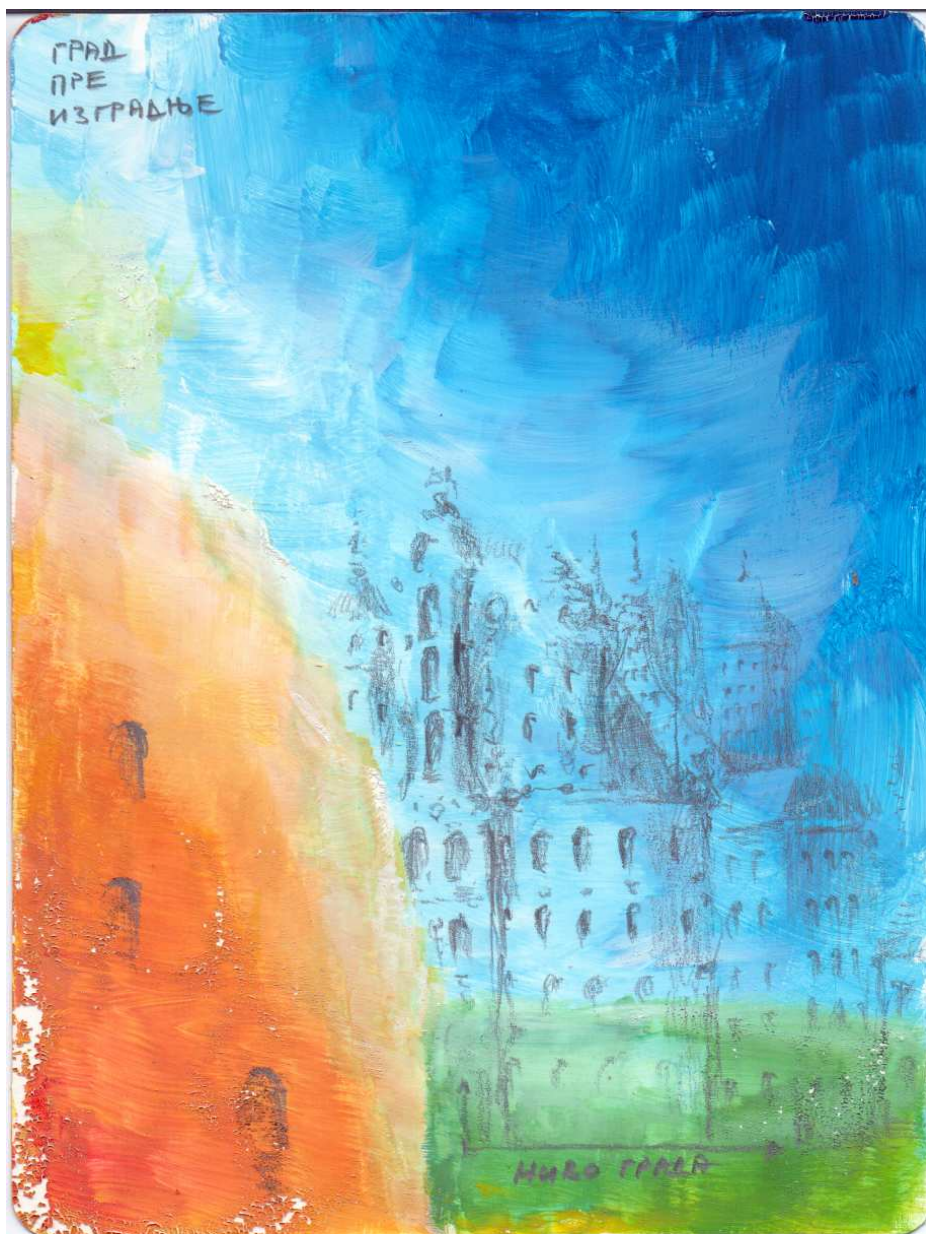
шта друго да ти дам
осим страха, са лука обале
реке звука мог омамљеног јаука?

не знам ни шта сам, коме, чему,
ни да ли желим беле звуке, ни
густу тишину
не знам ништа, а хоћу;
планину.

хоћу пашњак румен,
и ону малину са краја села,
стабла од плода свијена:
хоћу своју бербу

и тебе хоћу
а не знам како ни чиме.
како да ставим на твоје усне
моје уморно име?

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Данко Стојнић: „Град пре изградње“ (2016)

Кујтим Агалију
(Kujtim Agalliu, Албанија)

ХАИКУ (Haiku)

напуштена кућа –
паук умире
у својој мрежи.

јесењи месец,
испод пазуха су корпе,
берба зрелог воћа.

касна јесен,
хризантеме
гледа сунце.

лопов месец
у врту са јабукама,
пси лају.

блед месец
гледа себе
у огледалу леда.

основна школа –
очи родитеља
испред капије.

туча, град
са леденим мецима,
увеле јагоде.

Превела с енглеског: Милица Миљковић

Ангел Ангелов
(Бугарска)

НЕДОСТАЈЕШ МИ

(1)

нема недостајања
има чежњи
лоше пожељених

има истинских истина
и привида који изгледају
још инстинскије

нема те

али те замишљам
на витражима
од грешних мисли

недостајеш ми

(2)

Позивају звезде на расањивање.
Од самоће.

Пољупци сањаних усана
ме буде.
Влаже обрине Раја.

(или још сањам – тебе нема)

Ноћ је узбуђена.
Под влажним покривачима –
на расањивање,
позива.

Недостајеш ми

(4)

без тебе
живот ми је
аветињски брод
по палубама ми завијају
мисли-пси
шкрипе маштања
обешена на катарке
обрастају снови
у алге-страсти

Летећи Холанђанин сам

Затварам
ветар
и део душе
у боцу
и шаљем ти је

до тебе ће стићи
наљуљушкана
и наљубљена

отвориће је наша љубав
помазиће те миловање
фантомско

недостајеш ми

(6)

телом својим
цртам по води
тебе,

а мисли моје – крештави
галебови
гравирају у тишини:

недостајеш ми.

(7)

твоје песме
су птице
које је свукла киша

сунчеви зечићи
трчећи путеви
брадата маштања
и

гитара за двоје

недостајеш ми

* * *

желим те...

чежњу –
промрзло врапче,
притискам
и измишљам те.

... да ли је истинскија,
од две луне на небу,
измишљена...

недостајеш ми.

Превео с бугарског: Милан С. Димитријевић

Владимир Виденов
(Бугарска)

ПЕШЧАНИК

КАП МАСТИЛА

Много речи исписах ја већ,
сахне перо уз уздисај...
Поткупићу то риђе вече
са аромом на липов чај –

молим, просим последњом силом,
спреман да платим крвљу – знај
капљу мастила – којом могу,
сад да допишем живот тај.

ПЕШЧАНИК

У песку се игра тај мали дечак,
сејућ кроз ретко сито га узима.
Извајаће од њега дечји замак,
с кулама, зидинама, тунелима.

Ту тражи да сакрије своје детињство
далеко од живота – строг родитељ,
предаде му геном тужно наследство –
да своје замку сам буде рушитељ.

Порашће наш момак, са њим заједно
расте пешчаник са сваком годином.
На крају биће само црнац један,
срастао са неизмерном пустињом.

ПОСЛЕДЊИ ТАНГО

Пламтећи танго – жив и топао је тон тај...
Данас му звук умире ко у бандеону¹⁸
угушени звон, а можда последњи јецај
лежи на дансингу – сходно засталом трену.

Љубав? Или макета вавилонске куле –
та чак и наше ћутање је двојезично,
ко алке златне на орману - златне нуле,
а сваки додир нам је просто – сеизмичан.

И већ није важно шта ко погрешци дода.
Последњи танго – играју Адам и Ева.
На столу дими свећа – усамљена рода,
спремна за лет, али не на југ – већ на север.

Превео с бугарског: Милан С. Димитријевић

¹⁸ Бандонеон или бандеон је четвороугласта хармоника са већим бројем гласова од обичне, популарна у Аргентини. Име је добила по проналазачу, Хајнриху Банду.

Шерзод Комил Халил

(Sherzod Komil Khalil, Узбекистан)

ПЕСМА СВЕТА

(The song world)

Песници опевају све:
Од видљивих ствари
До невидљивих честица,
Неутрона, протона,
Атома, такође!
Планетарни систем
И све још удаљено,
Чак и цвет, звезду,
И славуја, чак и трње,
Метеорит, вране и чавке,
Све је опевано, и старе ствари:,
Трактори, цистерне, возови,
Бука мотора, исто тако.
Реактор авиона, вијак, ротација,
Технологије старих доба,
Ветрењаче, воденице, стене...
Запуштеност и савременост су опевани,
Поезија је судија са метафорама повезана,
Као изградња кинеског зида,
Или уклоњен берлински зид,
Милитаристичке клевете,
шовинистичке обмане,
Религијски позиви.
Уметност то није игнорисала .
Књижевност је мој откуцај срца!
У мом хуманизму,
И у мојој души.
Речено ми је да тако певам,
Као да се борим за истину –

Или да одем у покајање и грех.
Тако ми је наређено!
Али, какав песник сам ја?
Какав певач?
Док живим у свету – певам,
Можда не могу видети друге светове,
Можда не могу да размишљам о истини,
Ако не могу да певам о реалности!
Какав песник сам ја?
Срце не лоцира риме,
Туга не лоцира ритам!
Поезија као зид затвара све облике:
Сонете, визуелне узорке,
Пирамиде, ромбове,
Обликоване песме не одговарају мојој поезији!
Песник има привилегију да живи,
Али не радује се често.
Шта ме онда то прекида?
Шта је са стављањем игле у мом срцу?
Треба, пре свега, сачувати срце!
Чујем топове, звечке,
И ракете неке.
Због сиромаштва умиру од глади,
Чујем јадиковање афричких дечака,
Чујем, такође, сигнале китова који пливају у океану,
Пре него што се насукају.
Чујем плакање последњих биљака,
Последњих птица, последњих животиња,
Који су заробљени.
Чујем вапаје који долазе из мајке земље
У свету где све пева,
Где је све промишљено,
Чујем, а да ли ви чујете?!
Људи!

Превела с енглеског: Милица Миљковић

Олех Коцарев
(Україна)

БЕЗ ЕРОСА

Ноћ је упледа руке у косу,
светлост звезда,
њихов број
уплашио је роду, која се случајно
пробудила.

Ноћ скупља јагодице прстију
у једну тачку,
и све знаменитости спајају се
у тачке
на тамном невидљивом хоризонту,
као у вирове,
све се слива у архетипове –
кућа, пут и друго.

Дахће брзи пут,
мимоилазећи
чудно осветљен
архетипски
пејзаж обасјан
размазаном рукавима музиком,
добро укомпонованом
нежном бојом јоргована.

Слушај, гледај,
како се раскриљује,
како се отвара
све усусрет путу,

а нешто журно у страну шмигну –
чак и ствари, које су се
издавале за коначне.

И ето сад
еросово енергетско поље,
зачудо,
само маглом миришљавом
(но, па оним парфемом слатким,
сећаш се)
миомирише
у подножју литица,
при скретању у клисуру,
на оном месту,
где водопад
прикупља снагу своју,
непознату, невидљиву,
где на камену сред његових коса
израста бизарно дрвце.

Али дуга шаролика пауза,
али већ готово сазрело сунце
раствориће све архетипске
кристале,
и опет ће се моћи осетити
добро укомпонована светлост,
добро укомпонован мирис,
опет ће под дрветом бити од сваког листића сенка,
опет ће мачка бити неваљала.

Превео с украјинског: Јарослав Комбиљ

Владо Љубенов

(Владо Любенов, Бугарска)

САМОЖРТВОВАЊЕ

СУТРАШЊИ СНЕГ

Он роди се у осам,
у девет заљуби.

У десет скоро остаре.

Крај великог просветљења прође
за длаку –

у једанаест.

У дванаест умре.

У један га покопали,
у два га народ заборави,
у три други купи ненужни гроб.

Тачно у четири гладни пси се
потукли

за три кости
у прљавој бошчи.

У пет се магла спусти,

у шест се свет заситио,

у седам све опусти.

А од осам до осам снег пада над
земљом

и затрпа белином

смрт...

САМОЖРТВОВАЊЕ

Ти имаш дом и отаџбину
и хлеба да се наједеш.
Ал никакав разлог није ту –
да се жртвујеш и да умреш.

Живот снижава своју летву
и сад ти све ниже летиш.
И немаш другу саможртву,
сем до краја да се смириш.

КАДА ЖЕНА ПОЧНЕ ДА ПИЈЕ САМА

Када жена почне да пије сама,
седне раскречена с чашом у руци на руб дивана
и пије немилосрдно, страшно, очајно – као жена
која жели да буде пијана...

Када жена почне да пије... у таман ров
птица што лети по небу тада се руши,
Апостол Павле се усрдно моли за љубавни зов,
јер шта си ако немаш љубав у души...

Узео бих чешаљ и почешљао јој косу уздуж,
сузе попио и очистио кармин на усни,
јер ја сам жесток, смркнут, вечни њен муж,
кога воли и који ће да је напусти...

Када жена почне да пије сама,
пије без речи и кротко, смртно рањена,
њен супруг је тај жестоки и бескрајно неверни Тома,
што чини да јој је на апарате укључена вена...

Када жена почне да пије сама,
ноћ огруби а Пилат пере своје руке,
једној Магдалени у грудима белим је кама,
а мушкарци у крчми пићем ублажују муке...

Две жене ће назрети само песник што за ноћ не мари,
оне седе на дивану и пију док их хвата нирвана,
једна – смртно рањена – која је Смрт уствари,
и друга – жива – која је само пијана...

Превео са бугарског Милан С. Димитријевић

Катја Маринова

(Катја Маринова, Бугарска)

ПЛАВО ЈУТРО

СНЕЖНИ ПЕЈЗАЖ

У крчми преко су санчопансе
што срећују животе плебеја.
Снежни дан сабира у свој ранац
испразна маштања дуљчинеја.

Замишљен напољу слуша сумрак,
потонуо у оклоп замрзнут.
Олуци не смеју да заплачу,
гајде ветра крену одједанпут.

Над тарабама тепсија луне,
завезана кукавичјом прећом
љуљушка се...
Хладноћа је реже.

А Дон Кихот,
по старом оклопу од хартије,
крвљу слободе – заробљенице
црта ветрењаче нетремице.

ПЛАВО ЈУТРО

За мало сретну себе
на најкласичнијој раскрсници.
Не свиђа ми се слагалица времена.
А желим да падају кише...

Кроз тајне бескрајних метафора
пузала сам — несвануло подобно себи.
Све сам срицала степенице за свој Рај,
а оне су ме подстицале и питале: Колика ти је
библијска сила, Голијате?
Да ли је већа од Давидове,
што баци камен?... Ћутах. Била сам мала ја
завијена у своју надицу.
Била сам мала ја,
била сам мала ја.
Изпредах с топлим струне конопчасте,
са заласцима и изласцима до крви сам болела.
Ратових с осећањима — жестоки ратници —
превијих ране а лек сам била ја.
У смешном дому — гнезду на камену,
лених гнездо угљенисаним гранама,
комадах у њему парче времена ми
које се претвараше у жалопојку.
Пређох кроз претурена небеса,
по гребену над олисталим пејзажом,
претворих своје дане у ждрело, у мравињак,
но
незаборавка, обучена у плаво јутро
ја мала била сам разголићена.

Превео са бугарског: Милан С. Димитријевић

Александар Милчев
(Бугарска)

ПОСЛЕ РУЧКА

ДЕШАВА МИ СЕ

Деси ми се да ми кажу,
да не бех ја лош поет.
Грешка! Било ми је смешно
кад нашкрабам неки ред.

Да се са неким пошалим,
неког мало дирнем ја,
после дам пољубац мали -
и ту све се свршава!

Мало ритам, мало рима,
све у написаном има,
ал не значи да имаш прилику,
за истински нежну лирику!

Са раскошним, добрим стихом,
што нам уво слатко мази,
ко може да се похвали?
Ја вам признајем, једва ли!

Не да сматрам то за грех,
али ме је мало страх!
„Песник“ а и „учен“ да сам,
Господе, то ми је сан!

Видите за илустрацију
баш овакву комбинацију:
„Шекспир, Данте – Геј-Лисак“,
или „Пушкин – Пол Дирак“ –
да су под једним калпаком!
Јасно да је тешко тако!

Можда да су дилетанти,
а то су суперталенти,
код сваког је своја њива,
коју жање и полива
и нос стављати не уме
тамо где се не разуме!

Тако је! Хоћемо ил нећемо,
ал треба да разумемо!

ПОСЛЕ РУЧКА

После ручка у парку шетам полако.
Јесење је доба, златокосо и меко,
пожутело лишће, нападали кестени,
млади на клупама у траву премештеним.

Смех, и миловања, девојачка цика
срамежљиви пољупци и страсна вика...
А шапат следи погледе заљубљене
наде плашљиве и наде изгубљене...

До њих тужан старац и седа старица,
насмејана мајка и срећна дечица
и отац, што носи на рамену сина,
други са девојчицом, ћеркицом малом
насмејано шапуће нешто са мамом...

И ето преда мном свет цели сад ту је
леп, разнородан, срећу ми показује!
И, мислим да ништа ја тражити нећу
да је сваки дан такав, да имам срећу!

Превео са бугарског: Милан С. Димитријевић

Катарина Цункова

(Katarina Džunkova, Словачка)

АУТЕНТИЧНОСТ (ПОДЛИННОСТЬ)

У даљини превареној под крилима авиона
И близини, коју је река без моста обманула,
Боже, молим те, сачувај оно што је аутентично.
Нека Сунце остане Сунце,
мрклина – мрклина, обећање – обећање,
а не сујета где је умрла нада.
А реч – реч као челик јака,
Способна да разоткрије свет који престаје свет да буде
Већ постаје место које изазива на живот без Тебе, Боже...
И нека злато остане злато, а не камен
Који жели његов сјај да присвоји
Попут користољубља под маском доброте сакривеног,
Поступцима којима сами себе уздижемо.
И нека ђаво остане ђаво, а бол – бол,
Ватра – ватра кад већ сами нисмо у стању
ни због чега да црвенимо,
И не осећамо ништа, иако се прворођено Сунце
У слави својој на капијама бразда указује,
Иако нам смрт, попут магле у долинама,
своје лице приближава,
Иако алеје и поља нису остали неми,
ми ћутимо и ни за шта не молимо,
У то време као да је једра белих облака,
попут старе луке, последња киша прогутала.

Превела с руског: Валентина Новковић

Ондреј Каламар
(Ondrej Kalamár, Словачка)

МАЛЕ ЦИПЕЛЕ

✱

Ја, хвала богу, немам непријатеље.
То само они имају мене.

✱

Није битно ко побеђује, ако сам то ја.

✱

Кишобрани имају сломљена срца када дуго не пада киша.
Киша, то је љубав до голе коже.

✱

Много је боље бити млад у седамдесетој,
него бити стар у тридесетој.

✱

Када било коме опростиш, опростићеш и себи.

✱

Човек је стар када уместо да се диви колима,
почне да се диви надгробним споменицима.

✱

Жена најчешће зна шта хоће, јер хоће све.

✱

Влада је добар слуга, али лош господар.

✱

Јак загрљај може да угуши – тугу.

✱

Проблеми су као мале ципеле.
И кад нас стежу, често се не унемо с њима растати.

✱

Када сам тужан, сетим се оних, који за то заиста имају разлога.

✱

Заборав је милостиња, коју сами себи удељујемо.

✱

Будућност је почела јуче, само смо то потценили.

✱

Свима нам је свега доста.
Само некима веома мало.

✱

Знате ли, какав је типични знак словенског оптимизма?
Када већ сви мисле да нема шта да се попије, увек се нешто нађе...

✱

Мисао је оно најјаче оружје.
И то је једино оружје којим не можеш извршити самоубиство...

✱

„Знам, да ништа не знам.“ – у ствари је
једина истинита реченица у свемиру.

✱

И пролив има своју позитивну страну.
На пример, када стигнете на време.

✱

И мада је смех много здравији од пушења,
много више људи пуши, него што се смеје.

✱

Ако некога интересује ваша унутрашња лепота,
пазите добро да то не буде патолог.

✱

Изгледа да сам шизофреник – волим свињетину,
али свиње не подносим.

✱

Тек када неко упали светло,
многи ће схватити да је био мрак.

✱

Без рада нема ни пара,
али радити је најсигурнији начин
да их имаш мало.

✱

Желите ли да доживите нешто заиста напето?
Онда обујте чарапе три броја мање.

✱

Недостајеш ми више,
него што недостајем сам себи.

✱

Још мало и овде ће бити тако,
да ће влада бирати своје бираче...

✱

Данас је толико вруће, да би ми добро дошло
да је неко хладан према мени...

Превео са словачког: Мартин Пребуђила

Сергеј Сидоров

(Сергей Сидоров, Русија)

ОРЕОЛ

✱

Кукавица није само онај који се уплашио и побегао,
већ и онај ко је остао и све прихватио.

✱

Ако не можеш да живиш од једне пензије, ожени се пензионерком!

✱

Срећније од других су оне жене, чију логику мушкарци не покушавају
да разумеју.

✱

Оптимизам помаже да се избегне из најдубљег понора.
Песимизам ни из плитке барице не спасава.

✱

Наше предности и недостаци најочљивији су на плажи.

✱

Није тако страхан крај света, као живот после њега.

✱

Ако не желиш да ти муж пије вотку, купи му коњак!

✱

Ако сте често почели да чујете глас разума,
време је да се обратите психијатру.

✱

Коме је ореол изнад главе, цео свет му је под ногама.

✱

Нова година постаје стара за само дванаест месеци.

✱

Теорема: постоји живот на оном свету.
Аксиом: нема живота на овом.

✱

Живот је инкубациони период смрти.

✱

Живот без смрти био би непотпун.

✱

Аукција је хазардна игра у којој победник плаћа.

✱

Кад сам почео да разговарам сам са собом, одједном сам схватио
да немамо о чему да причамо.

✱

Тешка времена почињу са привременим тешкоћама.

✱

Тајна – то је оно о чему сви говоре.

✱

Краљ без свите, не би био го.

✱

За праве мачке, фебруар је сваког месеца.

*Из Антологије савременог руског афоризма
„Велико у малом“, Александра Чотрића*

Владимир Шојхер
(Владимир Шойхер, Русија)

ИСКУШЕЊА

✱

Борећи се са искушењима, никада не губимо наду да ће искушења
бити јача.

✱

Масе следбеника чине слепе улице безизлазним.

✱

Афоризам може да буде само део истине,
али не сме да противречи целој истини.

✱

Бог је створио човеколике мајмуне.

✱

Бескомпромисни реализам ствара илузије.

✱

За разлику од паса, људи чешће лају на своје, него на туђе.

✱

Немоћ жртве мотивише насилнике.

✱

У мравињаку је свако умовање, субверзивна делатност.

✱

Безуби пас мора много више да лаје.

✱

Живи лешеви су резултат прогреса медицине.

✱

У грађанском рату народу припада улога барикада.

✱

У свакој партији постоје пиони који су способни да поправе своју позицију.

✱

Без црне овце, стадо је непотпуно.

✱

Свој крст је лакше носити, када верујеш да ће на њему други висити.

✱

У стварном животу први потез увек повлаче црни.

✱

Људи причају бајке, зато што не могу да поверују у стварност.

✱

Човек у младости размишља о бесмислености смрти,
а у старости о бесмислености живота.

✱

Постоје марионете које управљају свима.

✱

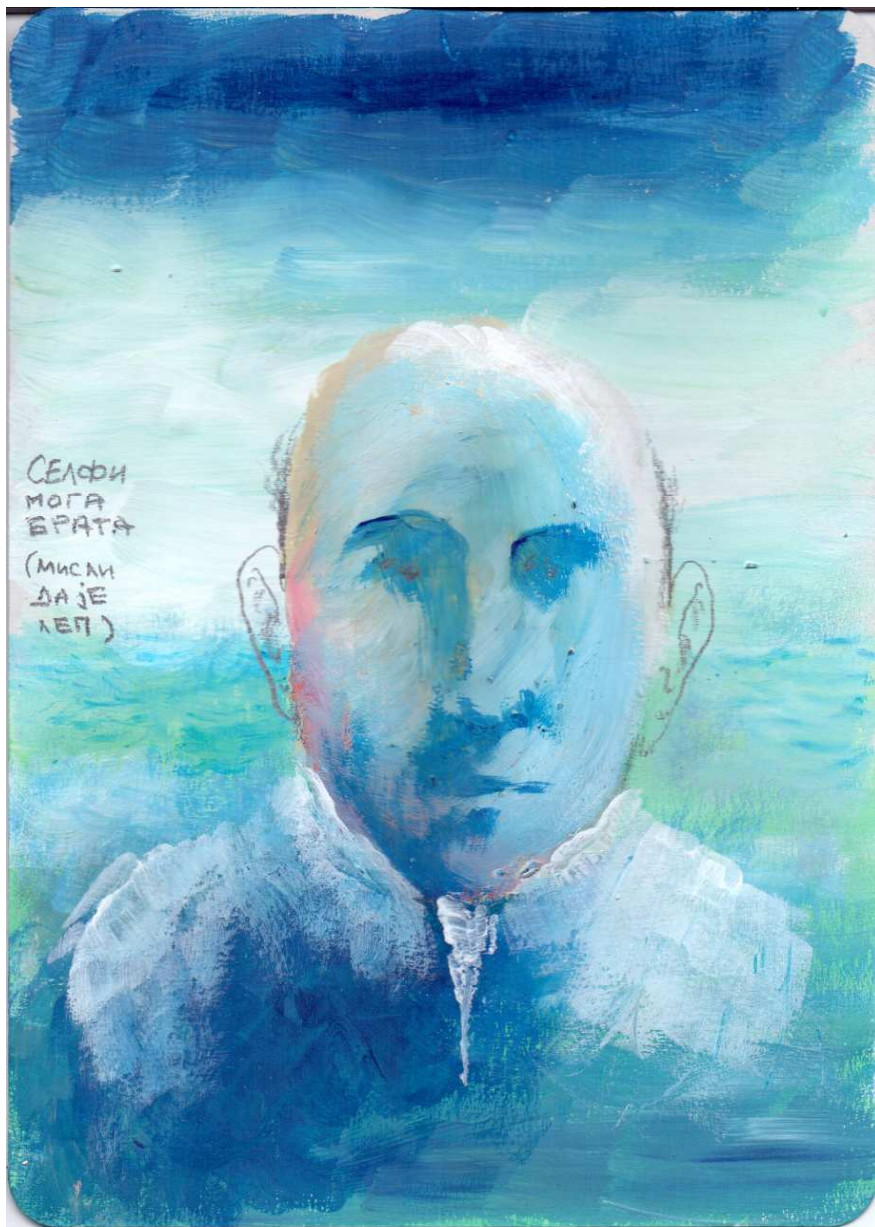
Постоје романи који препричавају садржај познатих афоризама.

✱

У животу се стално одвија конкурс замене људи који нешто значе.

*Из Антологије савременог руског афоризма „Велико у малом“,
Александра Чотрића*

АУТОРИ

Данко Стојнић: „Селфи мога брата“ (2016)

Агалију Кујтим (Agalliu Kujtim) – Рођен је 1949. у Берату (Албанија). Студирао је машинство. Пише поезију и прозу за децу и одрасле, а бави се и преводилаштвом. Сарадник је многих хаику часописа и листова у земљи и свету. Објавио је два романа (2001, 2009), приче (2013), легенде (2015) и књигу за децу (2009). Превео је *Авантуре Тома Сојера* (2007), као и низ других издања из савремене светске литературе. Због политичких проблема неколико година живео је у Турској. Сада живи у Елбасану.

Ајдачић Дејан – Рођен је 1959. Филолог, фолклориста, етнолингвиста, теоретичар књижевности, преводилац и уредник. Дипломирао је (1984), магистрирао (1986) и докторирао (2000) на Филолошком факултету у Београду. Радио је у Универзитетској библиотеци у Београду, а од 2003. предаје српски језик и књижевност на катедри славистике Института филологије Кијевског националног универзитета „Тарас Шевченко“. Објављује радове на српском, бугарском, пољском, украјинском, руском, енглеском и италијанском језику и преводе са руског, украјинског, бугарског, пољског и италијанског. Оснивач је и главни уредник фолклористичко-етнолингвистичког часописа *Кодови словенских култура* (од 1996 – 10 свезака), и *Украјинско-српског зборника Украс* (од 2006 – 8 свезака). Управник је културне мреже *Пројекта Растко*. Члан је Комисије за етнолингвистику и Комисије за фолклористику Међународног комитета слависта. Аутор књига: *Изабрана дела* (приче, коауторски са Иваном Срдановићем, Београд, 1988), *Новак Килибарда. Научник и књижевник* (Бар, 2000), *Прилози проучавању фолклора балканских Словена* (Београд, 2004), *Короткий українсько-сербський словник сполучуваності слів* (Кијев, 2005, са Јулијом Билоног), *Славистичка истраживања* (Београд, 2007), *Футурославија. Студије о словенској научној фантастици* (Београд, 2008, 2009), *Футурославија. Літературознавчі огляди про футуро-фантастику* (Кијев, 2010), *Славистичні дослідження. фольклористичні, літературознавчі, мовознавчі* (Кијев, 2010), *Демони і боги в слов'янських літературах* (Кијев, 2011), *Еротославија Преображења Ероса у словенским књижевностима* (Београд, 2013), *Еротославија: Перетворення Ероса у слов'янських літературах* (Кијев, 2014), *Поредбена српско-украјинска фразеологија* (коауторски са Лидијом Непоп-Ајдачић, Београд, 2015), *Порівняльна сербсько-українська фразеологія: Навчальний посібник* (коауторски са Лидијом Непоп-Ајдачић, Кијев, 2015). Приређивач је двадесетак тематских славистичких зборника (о еротици, антиутопијама, чудима, фантастици, телу, Тесли и др.) објављиваних у Београду, Кракову, Кијеву, састављач је антологије савремене српске драме на украјинском „Новітня сербська драматургія“ (2006) и ауторских зборника ра-

дова Војислава М. Јовановића (1997, 2001), Новака Килибарде (три књиге 1998, 2011), Миколe Рјабчука (2003), Дарка Сувина (2009), Пера Јакобсена (2010) и Јежија Бартмињског (2011).

Ајрадини Узеир – Рођен је 1951. у Плањану код Призрена. Вишу педагошку школу завршио у Призрену, а факултет за едукацију у Приштини. Објављивао у дечијим листовима. У Београду објављује прву збирку песама *Вук код зубара* (1997). Последњу књигу, тринаесту по реду, објавио је 2015. Учесник многих фестивала поезије у земљи и региону. Важна издања: *Отворени видици*, *Зов завичаја*, *Слуза у слунце* (књига песама на локалном говору), *Макадам млечног пута*, *Хајде да скинемо дугу*, *Већ виђено* и *Врбове свирале*. Романи: *До дна и назад* и *Црна крила милосрдног анђела*. Песме за одрасле: *Камени залог* и *Ивицом незнања*. Приче на локалном говору: *За муке роден* и песме на локалном говору *Напукнати лафој*.

Ангелов Ангел – Рођен је 1947. у Ловечу (Бугарска). Професор симфонијске оркестрације. Доктор наука са две одбрањене дисертације. Има три самосталне збирке песама и четири монографије.

Андрић Радомир – Рођен 1944. године у златиборском селу Лубање. До сада је објавио двадесет девет песничких књига (осам наслова намењено је деци): *Сунце у воденици* (1967), *Вечерњи крчаг* (1969), *Шумска црква* (1971), *Карпатско умиљеније* (1971; са Весном Парун), *Бунари Радоша Модричанина* (1973), *Често рушена кућо* (1977), *Похвала смеху* (1977), *Чавке постоје због слова Ч* (1977), *Сване ли* (1978), *Неустукница* (1980), *Крила за висину* (1981), *Непокорје* (1981), *Каква почаст* (1986), *Питалица са Звездаре* (1987), *Под златном леском* (1988), *Испод снега* (1989), *Врата ужичке реалке* (1989), *Козје грозје* (1990), *Згон* (1991), *Ноћни пливач* (1992), *Вучица на пртини* (1993), *Рујно* (1993), *Чарно длето* (1996), *Гледалице* (1997), *Птичје млеко* (1997), *Румунска икона* (1997), *Исто и обрнуто* (1998), *Измишљотине* (1998; са Гораном Бабићем), *Вечера на савској лађи* (2000), *Бели извор* (2001), *Полетеше прице ластавице* (2005), *Зарно витло* (2006), *Ка другости* (2007), *Кључне кости* (2009), *Санопис воде* (2011), *У палати правде* (2013) и *Свикавање на левитацију* (2015). Председник је Удружења књижевника Србије. Живи у Београду.

Арсенијевић М. Александар – Пише кратке приче, поезију и прозу, хаику. Објавио је књиге: *Мишљење љубави* (поезија, 1991), *Обојимо Васкрс Господњи* (2009), *Јеванђеље за децу* (проза, 2010), *Свети краљ Владислав* (2016), *Свети краљ Драгутин* (2016). Заступљен у антологијама и у бројним зборницима поезије и прозе. Преводаца четрдесетак књига (са енглеског и руског). Аутор текстова у периодици, зборницима, монографским издањима. Превођен на руски, француски и енглески језик. Вишеструко награђиван. Живи у Београду.

Баљак Александар – Рођен је 1954. у Црвенки. Објавио је пет књига афоризама: *Убедили сте бога у мени* (1982), *У границама демократије* (1988), *Крвави провод* (1995), *Сумњиво окупљање речи* (2000), *Рат је први почео* (2007). Приредио је две антологије српског сатиричног афоризма: *Историја афокалипсе* (1987), *Бек афоризма* (2000). Заступљен је у више домаћих и страних антологија. Добитник је бројних награда за сатиру. Превођен је на више језика. Живи и ради у Београду.

Бандука Јововић Милојка – Рођена 1951. године у Хаџићима – Сарајево. Наставник српскохрватског језика и књижевности. Објављене књиге: *За и против* (поезија), *Запали свијећу* (поезија), *У ходу* (хаику), *Скривено звоно* (афоризми и епиграми). Живи у Подгорици.

Бошњак-Чолић Невенка – Професор књижевности и лектор. Претежно пише кратке приче, драме односно монодраме, а негује и поезију, као и стваралаштво за децу. До сада је објавила три књиге приповедне прозе: *Софкине унуке* (2010), *Плаве очи траве* (приче за децу, 2009) и *Човек који је двапут живео* (2016). Приче и песме су јој награђиване на бројним књижевним конкурсима и објављиване у књижевним зборницима и часописима. Живи у Београду.

Бушић Слађана (Бранислава) – Пише афоризме, песме и приче. Бави се новинарством, глумом и фотографијом. Учествоје у пројекту „Млади долазе“, који се реализује уз подршку Удружења књижевника Србије.

Вељовић Немања – Рођен 1997. године у Блацу код Топлице. Студира српску књижевност и језик. Заступљен у зборницима поезије. Награђиван. Тренутно живи у Београду.

Видаковић Мараја – Пише поезију. Учествоје у пројекту „Млади долазе“, који се реализује уз подршку Удружења књижевника Србије. Живи у Ариљу.

Виденов Владимир – Рођен је рођен 1962. у Пернику, Бугарска. Дипломирао је као инжењер-агроном а ради као новинар и издавач књига. Стихове публикује у периодици. Његова књижевна остварења су преведена на шпански, пољски и српски. Преводи поезију. Аутор је три књиге.

Врховац Душка – Песникиња, писац, новинар и преводилац, Рођена је 1947. године у Бања Луци. Студирала је и дипломирала на Одсеку за светску књижевност и теорију књижевности. Објавила је преко 20 књига поезије и превела 6 књига поезије и прозе са других језика на српски језик. Песме Душке Врховац превођене су на 20 језика широм света и заступљене у многим антологијама у земљи и у изборима наших најзначајнијих песника у свету. Добитник је домаћих и страних награда и признања за поезију од којих нај-

значајнијима сматра следеће: Мајска награда за поезију – 1966, Југославија; Златна значка Културно-просветне заједнице Србије за „Несебичан, предан и дуготрајан рад и стваралачки допринос у ширењу културе народа и народности СР Србије“ – 1991; Песничко успеније – 2007, Србија; Premio Gensini – Sezi-one Poesia – 2011, Италија; Naji Naaman's literary prize for complete works (Награда Фондације Наџи Наман за укупно стваралаштво) – 2015, Либан. Учествовала је на бројним књижевним, новинарским, научним и другим скуповима, фестивалима и манифестацијама у земљи и у иностранству. Члан је Удружења књижевника Србије (потпредседник Одбора за међународну сарадњу), International Federation of Journalists, Удружења књижевних преводилаца Србије и Удружења новинара Србије. Амбасадор је Песника света (Movimiento Poetas del Mundo) у Србији и потпредседник те организације за Европу. Живи у Београду.

Вукадиновић Миљурко – Рођен 1953. године у Горњем Сварчу код Блаца. Песник, есејиста, прозни писац, антологичар и преводилац. Пише на српском и румунском језику. Збирке песама: на српском: *Слободно Средоземље* (1977), *Слав прокишњава* (1979), *Књига живих сасвим* (1981), *Пољски радови* (1984), *Кап румунске крви* (1985), *Водјездик* (1986), *Водјездик (2)* (1987), *Водена република* (1989), *Чини и кучине* (1990), *Своје воде господар* (1992), *Америка је необрађен виноград* (2004), *Еп о Шљивамешу* (2007), *Ухођење Вишњића Филипа* (2008) итд. Збирке песама на румунском језику: *Magie și cîlți / Чини и кучине* (1996), *De la Est spre Est / Са Истока на Исток* (1999), *(V)estul / Исток-Запад* (2001), *Eu, familia mea și Eminescu / Ја, моја породица и Еминеску* (2004), *Mă nimesc Nichita / Зовем се Никита* (2006), *Mă nimesc Nichita / Зовем се Никита* (двојезично, 2007). Проза – на српском: *Провокативне фигурице* (1977). Проза – на румунском: *Leu i pielea tăgarului / Лав у магарећој кожи* (2007). Роман: *Ловци на пукотине* (1995). Антологије: на српском: *Звуци и комешања (Новије песништво у Србији)* (1989). На румунском: *Arhipelagul dantelat / Разуђеност архипелага* (1988), *Antogie de avagarda sarba: poezia si manifesti / Антологија српске авагарде: поезија и манифести* (2007). Студије: *Приближавања (Огледи о роману код Срба у Румунији)* (1993), *Физичка књига (25 година физизма)* (2007). У току је објављивање Изабраних дела Миљурка Вукадиновића у десет књига. До сада их је објављено шест: избор поезије, избор прозе, изабрани есеји, изабрана антологија, изабрани есеји и критике, избор из необјављених књига. Преводи са српског на румунски, са румунског на српски, са словеначког на румунски, са румунском на словеначки (сам или у сарадњи). Превео преко тридесет књига и две антологије. Његова поезија и проза превођена је на десетак светских језика, а поезијом је присутан у најзначајнијим антологијама у земљи и иностранству. Добитник је бројних домаћих и међународних награда за поезију, прозу и

превођење. Указом председника Републике Молдавије добио Орден за заслуге у култури (медаља са ликом Еминескуа). Живи у Београду.

Вуковић Илија – Рођен 1948. године на Јелином брду на обронцима Дурмитора. Дипломирани правник. Организовао је Троичинданске књижевне сусрете код манастира Муштуиште, у Сувој Реци и Призрену, које су се одржале редовно до 1999. Оснивач је и традиционалних књижевних сусрета Вранешке вечери поезије у Томашеву код Бијелог Поља. Пише поезију и књижевну критику. Објавио је више збирки поезије: *Жедне чутурице*, *Пламеништа*, *Планински шетач*, *Траг по небу Скадарског језера* (поема), *Немири у зрну* и др. Живи у Подгорици.

Глишић Ненад – Рођен је у Крагујевцу 1972. године. До сада објавио осам песничких књига, један роман и две збирке кратких прича. Живи у Крагујевцу.

Гочманац Милован – Рођен 1941. у Великој Врбници код Крушевца. Доктор књижевних наука. Песник и есејиста. Сарађује с бројним часописима. Књиге песама: *Ватромет* (1964), *Јутро под брдом* (1989), *У ветру лишћа* (хаику, 1995), *Годишње доба* (хаику, 1998), *На тргу мира* (хаику, 1999), *Лица* (1999), *Мотиви* (2004) и др. Књиге есеја и критика: *Ведри свет детињства у Политици за децу* (1969), *Сергије Михајловић „Песме“* (критичко издање, 1973), *Велизар Станковић „Песме“* (критичко издање, 1975), *Михајло Живић „Препород“* (критичко издање, 1981), *Књижевност и дечји узраст* (1995), *Књижевни ствараоци Пожеге* (2004) и др. Живи у Крушевцу.

Дангубић Ратко (Радивоје) – Рођен у Љубињу – Жрвањ, Херцеговина, 1946. године. Приповедач, романсијер, афористичар. Књиге афоризама: *Уместо истине* (1972), *Маде ин Глава* (1986), *Речник јеретика* (1991) и *Тестамент бесмртника* (2007). Књиге прича: *Руска кола* (1995), *Вечера у врту* (1997), *Second-hand Story* (2002) и *Пола иконе* (2011). Романи: *Кутија за мушке цигеле* (2000), *Немачки у сто лекција* (2005), *Бела прича* (2009) и *Moving Day* (2012). Приче и афоризми заступљени су у више антологија у земљи и иностранству. Писао је и драмске текстове за радио и ТВ. Живи у Новом Саду и Београду.

Дејановић Марија – Рођена 1992. године. Објављивала је песме и приче у часописима и зборницима. Студира компаративну књижевност и педагогију. Живи у Загребу.

Денчић Весна – Рођена 1963. у Београду. Дипломирани политиколог. Књиге афоризама: *У друштву се не шапуће* (1987), *Свет не може пропасти без нас* (1996), *Пут до пакла* (2001) и *Страдање у циклусима* (2007), збирка кратких прича *ИНверзије* (2003, 2007), збирка песама *Подијум / Подиум* (2008), збирка хаику поезије *Плави поглед* (2008). Превела поетски триптих *Три дана касни-*

је, Владимира Гасиејвског (2007, коаутор Олга Лалић Кровицка). Приредила панораму *Страдија данас* (2003, коаутор Владимир Јовићевић Јов), *Сатиричне приче 2003* (2004, коаутор Ђорђе Оташевић), *Сатиричне приче 2008* (2009), *Сатиричне приче 2009* (2010) и *Дневник непрестајања* (2009). ЦД *Смех до бола* (2003) и *Смех до бола 2* (2005). Сарађивала је с бројним часописима и листовима. Награђивана у земљи и иностранству. Заступљена у многим зборницима и антологијама кратких прича, песама и афоризама. Превођена на пољски, руски, бугарски, македонски, словеначки, енглески, француски, немачки, италијански, румунски и баскијски језик. Оснивач и главни уредник првог електронског часописа за сатиру *Етна*. Живи у Београду.

Деспотовић Милијан – Рођен 1952. у Субјелу код Косјерића. Песник, есејиста и афористичар. Објавио је седамнаест збирки песама, пет књига афоризама, једну монографију и осам књига есеја и приказа. Уредник је првог српског хаику часописа „Паун“, покренутог 1988. у Пожеги, као и књижевних новина „Свитац“. Добитник бројних награда. Живи у Пожеги.

Димитријевић С. Милан – Рођен је 1947. у Лесковцу. Дипломирао астрономију 1972, а физику 1973, на ПМФ у Београду. Ту је магистрирао 1976, а докторирао 1978. Аутор књига *Српски астрономи у индексу научних цитата у XX веку* (2005), *Астрономска спектроскопија* (1998). Објавио је и серије *Истраживање облика спектралних линија у Југославији и Србији I-V* (1990–2001), *Београдска астрономска опсерваторија* у годинама од 1995 до 2000, *Песме* (преведена на бугарски), антологију *Космички цвет* (Просвета 2003) и књигу *Пред звезданим вратима* (савремена бугарска поезија, 2015). Главни и одговорни уредник „Serbian Astronomical Journal“ и серије „Publications of the Belgrade Astronomical Observatory“ 1987–2002. Има велики број научних радова, а више од 200 у водећим међународним научним часописима. Објавио више од 250 научнопопуларних чланка из астрономије. Написао и снимиио за ТВ Београд и Нови Сад десетак серија о астрономији (три издате као видео касете намењене настави). Члан Удружења књижевника. Национални савет за научни и технолошки развој му је 2009. доделио звање заслужни научник.

Ђуричковић Милутин – Рођен је 1967. у Дечанима. Завршио је студије књижевности и магистрирао на Филолошком факултету у Приштини, а докторирао на Филозофском факултету у Источном Сарајеву. Песник и прозни писац за децу и одрасле, новинар и књижевни критичар. Живи у Београду и ради као професор на Високој школи за васпитаче струковних студија у Алексинцу. Члан Удружења књижевника Србије и Удружења новинара Србије. Уређивао часописе *Светионик* и *Наше стварање*. Заступљен у 35 антологија и избора. Радови су му превођени на неколико језика. Објавио је 53 књиге – 16 белетристичких (песме, афоризми, романи) и 37 научно-стручних изда-

ња. Добитник је награда: *Сима Цуцић* (најбоља књига за децу, 2010), Награда за најбољу дечију књигу године (Подгорица, 2010). *Раде Обреновић* (најбољи роман године за децу, 2011), *Доситејево перо* (трећа награда дечијег жирија, 2011), *Доситејево перо* (трећа награда дечијег жирија, 2013). Живи у Београду.

Живанчевић Нина – Песник, прозни писац, есејиста, критичар и преводилац. Објавила је тринаест поетских збирки на српском, француском и енглеском, шест прозних књига и два теоретска есеја – монографију о рецепцији дела Милоша Црњанског (докторска теза) и студију о нашим уметницама у егзилу *Onze femmes artistes, nomads et slaves*. Добитник многих књижевних награда. Живи у Паризу.

Игњатовић Срба – Рођен је 1946. Дипломирао је и магистрирао на Филолошком факултету у Београду. Објавио је једанаест књига поезије, деветнаест књига критика, есеја и монографија, као и седам књига прозе. Избори поезије: *Варвари на Понту* (Београд, 2000), *Велики вид* (Лозница, 2012) и *Слободан пад* (Београд 2012). Игњатовићеве књиге поезије и прозе преведене су на македонски, италијански, румунски, бугарски, чешки, немачки и енглески. Добитник је низа домаћих и неколико иностраних награда. Члан је академије ASLA у Румунији и Словенске академије књижевности и уметности у Бугарској.

Јекић Сара – Рођена у Приштини 1996. године. Студира српску књижевност и језик. Пише песме и приче. Заступљена у више зборника. Објављене збирке песама: *Само се очима искрено воли* (2015) и *Плава одаја на тавану* (2016). Тренутно живи у Прокупљу.

Јеремић Зоран – Рођен 1965. године у Ужицу. Књижевник и новинар. Објављује поезију, књижевну и позоришну критику. Заступљен у више песничких антологија. Збирке песама: *Степениште* (1995), *Зимско светло* (2002) и *Школа ћутања* (2015). Живи у Ужицу.

Јовичић Александра – Рођена 1986. године у Приштини. Мастер опште књижевности и теорије књижевности. Сарађује са часописима. Заступљена у зборницима. Живи у Лешку, у околини Косовске Митровице.

Јокић Перица – Рођен 1962. Дипломирани професор књижевности. Пише кратке приче, сатиричне приче, афоризме, драме, романи. Објавио десет књига: *Паметнији попушта* (афоризми, 1996), *Ти си мој геније* (роман у балади, 1996), *Доручак за Ему* (драма, 1997), *Тачно у подне* (антологија радио афоризма, 1998), *Лифт* (драма, 1999), *Причам ти причу* (сатиричне приче, 2013), *Искусва Роберта Ниманија* (сатиричне приче, 2014), *Огледи Роберта Ниманија* (сатиричне приче, 2015), *Свемирски дневник* (роман, 2015), *Строго за јавност : афоризми и закони* (2016). Сарађује са часописима. Заступљен у бројним збор-

ницима и антологијама. Награђиван. Превођен на руски, енглески, словеначки и македонски језик. Живи у Беранама.

Калајија Јелена – Рођена у Пакрацу 1986. године. Мастер професор књижевности и језика. Ради као библиотекар. Бави се књижевном критиком и есејистиком. Објављује у периодици.

Каламар Ондреј (Ondrej Kalamar) – Рођен 1958. у Зволену (Словачка). Писац, песник и афористичар. Завршио је Средњу саобраћајну школу у Зволену, а пет семестара студирао је на Високој школи саобраћаја и веза у Жилини. Ради као приватни предузетник у области рекламе, трговине и услуга, спољни је сарадник – глосатор Словачког радија – Радио Регина Банска Бистрица. Члан је Друштва словачких писаца, као и СЦ ПЕН. Објавио је три збирке песама: *Недодирна фаза времена* (*Bezdotyková fáza času*, 1995), *Живот је могућ* (*Život je možný*, 2007), *Моје нечујно* (*Moje potichu*, 2011). Збирке афоризама: *О.К.мигови* (*О.К.mihy*, 2012), *Испаднуто из О.К.* (*Vypadnuté z О.К.*, 2013), *О.Коме о чему* (*О.Коме о.čети*, 2015). Аутор је документарне прозе: *Пиво код Харона* (с Јожом Урбаном) (*Pivo u Chárona*, 2014).

Караџић Огњен – Рођен је 1992. у Београду. Тренутно је апсолвент социологије. Пише поезију и прозу. Објављене књиге песама: *Прљаве људске шаке* (2013, награда „Матићев шал“) и *Три језика старости* (2015). Учествоје у пројекту „Млади долазе“, који се реализује уз подршку Удружења књижевника Србије.

Коларевић Драган – Рођен 1954. Дипломирао на Групи за југословенске књижевности и српскохрватски језик. Објавио је следећа дела: *Ерот смеса* (поезија, 1983), *Језик за зубима* (проза, 1987), *Велика ветрењача* (поезија, 1992), *И то је рат* (проза, 1993, 1996), *Ви сте нас озбиљно схватили* (поезија, 1994), *О лоповима и љубави* (поезија, 1995, 1997), *Велики људи* (проза, 1995), *Ево нама сунца* (поезија, 1999), *Хајдучка звезда* (проза, 1999), *Pure questa e guerra* (проза, Bari, 1998), *Шарфер* (роман, 2005), *Агенција за духовни развој* (драма, 2007), *Суочавање с прошлошћу* (драма, 2009), *Ухваћен на делу* (песме, 2012). Аутор је документарних серија: „Прилози за историју титоизма“ (11 емисија); „Титоизам“ (6 емисија); „Тито покретна прошлост“ (4 емисије); „Клокотризам као антиципација“ (4 емисије); „РМ Точак“ (6 емисија); „Мађионичари“ (6 емисија); „Прошлост на точковима“ (5 емисија); „Ловци“ (4 емисија); „Масони“ (2 емисије); „Из сенке прошлости“ (9 емисија). Живи у Београду.

Комбиљ Јарослав – Рођен је 1944. Дипломирани технолог. Од 2001. преводи с украјинског језика на српски и са српског на украјински. До сада је превео: *Мисија у Африци* (2002), *Ивана Купала* (2005), *Ривне/Ровно – Зид* (2006), *Слатка Дарусја* (2007), *Преподобни Јов, игуман Почајивски* (2008), *Воа Constrictor* (2009), *Уси на сцену* (*Хајдемо на позорницу*) (2001–2009), *Конјак з дощем* (*Коњак уз*

кишу) (2009), *Cornelia Street Cafe* (2009). Његови преводи су објављивани у бројним нашим и страним часописима.

Коцарев Олех – Рођен је 1981. Песник, прозаиста, књижевни критичар, есејиста, новинар, преводилац. Објавио је осам збирки песама: *Кратко и дуго (Коротке і довге)* 2003, *Даноноћно (Цілодобово)* 2007, *Мој први нож (Мій перший ніж)* 2009, *Стицај околности код Јахотина*, двојезично: украјински и руски (*Збіг обставин під Яготином*) 2009, *Колико је сати (Котра година)* 2013, *Циркус (Цирк)* 2015, *Пловне реке (Плавні річки)* 2015, и једну збирку приповедака: *Невероватна историја владавине Хлорофитума Првог („Неймовірна Історія Правління Хлорофітума Першого“)* 2009. Поезију и прозу такође објављује у бројним књижевним часописима и алманасима, као и на интернету. Песме и публикације су му објављиване у: Пољској, Чешкој, Русији, Белорусији, Немачкој, Шведској, Бразилу, Израелу, Азербејдану, Словачкој, Литванији и САД. Са Јулијом Стахивском објавио је антологију *Украјинска авангардна поезија 1910-1930-их година (Українська авангардна поезія (1910-1930-ті роки))*. Добитник је бројних значајних награда и признања. Члан је ПЕН-клуба.

Латушински Гжегож (Grzegorz Łatuszyński) – Песник, прозни писац, критичар, антологичар, преводилац и новинар. Рођен у Зђенћолу крај Новогрудка (Пољска). Дипломирао пољски језик и књижевност и чешки језик и књижевност. Усавршавао је славистику на постдипломским студијама на филолошким факултетима у Загребу и Београду. Члан је Друштва аутора ZAIKS, Друштва писаца Пољске (1996–1999), секретар Главне управе Друштва писаца (2005–2008), члан Управе Варшавског одељења Друштва писаца (2008–2011), председник Варшавског одељења, а од јула 2011. потпредседник је Варшавског одељења. Члан је Друштва пољских новинара и Друштва пољских књижевних преводилаца (од 1984–1987 председник Комисије за књижевне преводилачке награде). Почасни члан Удружења књижевника Србије. Објавио је роман *Układ słoneczny* (1979), књиге прича *Fascynacja* (1984), *Bałkańskie przekleństwo* (1997), *W swiecie wyklętych* (1997). Објавио је више књига превода са словенских језика. Године 2008. објавио је двотомну *Антологију српске поезије 20. века „Сви тренуци су ту и ништа не престаје да буде“*, 2009. *Антологију црногорске поезије 20. столећа „Ријечи које су будне“*, 2010. *Антологију хрватског пјесништва 20 столећа „Под жегом сунца и свежином ноћи“*. Године 2012. у Новом Саду објавио је на српском језику *Антологију савремене пољске поезије „Живимо на речима“*. Објавио је 2012. године књигу песама *Twoja chwila* (Твој тренутак), а 2013. књигу песама *Własną drogą* (Властитим путем), 2014. *Na progu* (На прагу), 2015. *Ten żar nie wygasa* (*Тај жар не гасне* – преведен на хрватски). Добитник бројних награда у Пољској и иностранству. Његове приповетке и песме превођене су на мађарски, српски, хрватски, албански и азерски језик.

Љубенов Владо – Рођен је 1961. у Софији. Ради као адвокат. Аутор је десетак књига међу којима су збирке песама *Адвокати и лентури* и *Глад за грехом*, зборник прича *Хаљина за двоје* и романи *Емигрант* и *Адвокат лудих*. Члан је Савеза бугарских писаца. Његов сајт са поезијом и прозом је на адреси: www.vladolubenov.com.

Љубеновић Бојан – Рођен 1972. године у Београду. Књиге афоризама: *Писма из Београда* (1988), *Поцепани сунцобран* (2002), *Београд, live* (2006), *Смејалице* (2012), *Љубав за понети* (2013), *Трн у оку* (2015). Књига сатиричних прича *Трипут сечем и опет кратко* (2009). Коаутор књиге *Метафоре др Зорана Ђинђића* (2004). Добитник је бројних награда. Превођен на италијански, словеначки, бугарски... Заступљен у бројним антологијама сатире. Уредник рубрике ТРН и стране хумора у „Вечерњим новостима“. Живи у Београду.

Мандић М. Зоран – Рођен је 1950. године у Владичином Хану. Дипломирани правник. Објавио је следеће књиге песама: *Кораца сумње* (1971), *Путник и његова невоља* (1976), *Опекотина* (1980), *Упуство за опстанак* (1982), *Каринска тројства* (1987), *Читаоница* (1989), *Нишан* (1990), *Крај сезоне* (1991), *Бизарна математика* (1991), *Цитати* (1992), *Радови на путу* (1993), *Наспрам чуда* (1994), *Крај сезоне и друге песме* (1995), *Цитати и друге песме (изабране песме, 1996)*, *Нисам никада написао песму коју сам могао да напишем* (1997), *Апатин и песме од пре* (1998), *Усеклине, прозора* (2000), *Нестварни штафелај* (2005) и *Мали (п)огледи* (2006 и 2008), *Бог у продавници огледала* (2010). *Оквир* (2011), *Кафкина фонтана* (избор из поезије, 2012) и *Србија у дубоким водама* (2015). Објавио је књигу микро-есеја *Мали наслови* (2003, 2008). Објављени су му избори из поезије на италијанском, *Господово писмо*, у преводу Драгана Мраовића (1994) и на македонском, *Не бринем за наду*, у преводу Ристе Василевског (2004). Заступљен је у великом броју антологија и прегледа српске поезије у земљи и иностранству (на италијанском, македонском, немачком, пољском, мађарском и др.). Био је члан жирија књижевних награда: „Госпођин вир“, „Бранкова“, „Печат вароши сремскокарловачке“, „Павле Адамов“, „Душан Васиљев“, „Песничке стазе“, „Ервин Шинко“, „Круна деспота Стефана Лазаревића“, „Књига године Друштва књижевника Војводине“, „Ленкин прстен“, „Меша Селимовић“, „Повеља Карађорђе“, „Милан Ракић“, „Лаза Лазаревић“, „Миодраг Борисављевић“ и др. Добитник је бројних награда за књижевни рад. Пише поезију, књижевну и ликовну критику, које је објављивао у бројним часописима и листовима, као и на ТВ Нови Сад у емисијама серијала „У сазвежђу књига“ и на РТС Београд. Аутор је сценарија емисије о Апатину у новом серијалу Варошарије Радио-телевизије Војводине. О Мандићевој поезији и другим радовима писали су бројни књижевни критичари. Члан је АICPIL-а – Европског удружења књижевних критичара са седиштем у Паризу, Удружења књижевника Ср-

бије, а више мандата био је члан Управног одбора и председник Комисије за пријем нових чланова Друштва књижевника Војводине. Живи у Сомбору и Апатину.

Маринова Катја – Рођена у Пловдиву, Бугарска. По професији је грађевински инжењер. Песме су јој публиковане у антологијама, зборницима, алманасима, као и у периодичним и књижевним националним издањима. Превођена је на руски, српски, шпански и енглески језик. Награђивана је на националним књижевним конкурсима. Објавила је збирке песама: *И само нас је болест сачувала* (1994), *Пророчица* (1996), *Душа на стрмини* (2000), *Бројанице у оностраном* (2002), *Катаринине очи* (2016). Члан је Савеза бугарских писаца.

Марићевић Јелена – Рођена је 1988. године у Кладову. Филолог србиста, бави се српском књижевношћу, пише поезију, прозу, есеје и критику. Објављује у периодици. Књига есеја *Легитимација за сигнализам : Пулсирање сигнализма* (2016). Добитник је награде Филозофског факултета у Новом Саду — *Боривоје Маринковић* за 2014. годину. Била је у уредништву студентског часописа за књижевност и уметност *Међутим* (2011–2015).

Марковић Славољуб – Рођен у Јаковљу. Објавио је следеће књиге прича: *Истиснуто из живота, Утиснуто, Бизнис, рат, порнографија, Филм и остали римејкови*. Живи у Београду.

Мартиновић Саво – Пише афоризме, песме, сатиричне и хумористичке приче и епиграме. Књиге афоризама: *Ништа између* (1991), *Хазардни рјечник* (1994), *Пуна капа* (2000), *Мала глава пуна капа : афоризми за оне који расту* (2005), *Питајтеја : афоризми од питања* (2008). Коаутор је *Антологије црногорског афоризма „Ријетке честице“* (2006). Књиге *Дијалог са собом : епифоризми* (2011) и *Кључ за бравуру : хаифоризми* (2015) дела су новог облика кратке књижевне форме у области хумора и сатире. Добитник је више награда за животно дело и за укупно стваралаштво и допринос у области сатире. Заступљен је у многим домаћим и светским антологијама мудрости, хумора, сатире и поезије. Превођен је на више страних језика. Живи у Београду.

Матовић Маријана – Рођена је у Чачку 1965. године. Дипломирала је на Одсеку за оријенталистику (арапски и турски језик и књижевност), где је и магистрирала арапски језик (1993). Аутор је више запажених истраживачких и публицистичких текстова из области библиотекарства, друштвене и културне историје, рецензија, есеја, приказа, фељтона... Приређивач је неколико каталога и биобиблиографија песника награђиваних на „Дисовом пролећу“ и заслужних националних стваралаца. Лектор је и уредник бројних текстова и публикација. Радове објављује у стручној и књижевној периодици, монографијама, зборницима, листовима... Бави се и библиографским радом.

Мијајловић Милица – Рођена је 1996. године. Студент. Објавила је књигу прича *На путу до свемира* (2016). Живи у Трстенику.

Миличих Валентина – Рођена 1966. Објавила је четири књиге песама: *Име тишине* (2003), *Вијенац несанице* (2004), *Близнакиња грома* (2011) и *Ками до камена* (2015). Живи недалеко од Бања Луке.

Миљивојевић Милен – Рођен 1943. године у Драјинцу код Сврљига. Афоризме и друге сатиричне текстове објављује у штампаним и електронским медијима. Објављене књиге афоризама: *Како сам постао уврнут* (1992, Зајечар), *Ап расап* (1992, Бор), *С ума* (1998, Бор), *Није ово Данска* (2001, Бор), *Гологлави Рајко и Црвенкапа* (2002, Бор), *Касно сам почео да пишем* (2008, Београд), *Држави није добро* (2009, Београд) и *Ерогена прва лига* (двојезично: српски – македонски), (2013, Струмица, Македонија). Заступљен у три антологије афоризама. Добитник неколико важних признања. Превођен на руски, македонски и баскијски језик. Живи у Бору.

Милчев Александар – Рођен 1943. у Гјумјурцини, тада унутар бугарских граница, а сада грчком граду. Доктор хемијских наука. Аутор две монографије. Пише песме.

Миљковић Милица – Рођена је 1994. у Нишу. Студент је Високе школе за васпитаче струковних студија у Алексинцу. Преводи са енглеског језика. Живи у Нишу.

Мићковић Саша – Рођен је у граду Шпитал, у Аустрији, 1980. године, а детињство проводи у Рачи Крагујевачкој. Написао је више од 700 сонета. Зачетник је сонетне форме назване „Клепсидрични сонет у огледалу са акростихом“, а име форми је дао Часлав Ђорђевић. Тај сонет је ретроградни и може се читати у оба смера. Збирку љубавних сонета *Распечаћена писма жени* написао је 2014. године у Паризу. Објавио је четири збирке поезије: *Јастреб у олуји* (2011), *Божанска Србија* (2012), *Рачански песнички свитак*, коаутор (2013), *Духовна зарења* (2014). Песме објављује у бројним штампаним и електронским часописима.

Мићуновић Радомир – Рођен је 1940. у Лозовику. Збирке песама за одрасле: *Крилна окна* (1970), *Дан и бездан* (1974), *Одрон* (1980), *Узидана магла* (1981), *Кожни повез* (1989), *Јава и други снови* (1997), *Неке давне песме* (1997), *Лирика – изабране песме* (1997), *Магична поља* (1997), *Библиос* (2001), *Козмограф* (2001), *Издазак из перфекта* (2002), *Магична поља и коментари* (2004), *Из/повести* (2006), *Наслов* (2007) и др.. Књиге за децу: *Звездани медведи* (1976), *Сањалиште* (1982), *Занимљива занимања*, *Од немира до свемира* (1985), *Крилатице* (1986), *Цврчкова дискотека* (1986), *Лафоризми* (1996), *Водени свет* (1996), *Корални замак* (1996), *Мајмунска посла* (1996), *Жабљи трескок* (1996), *Лет лет бубамаро* (1996), *Фауна*

без пауна (1996), Енци менци поименци (1997), Именик без телефона (1997), Цикота и ники (1997), Немања на потезу (1997), Повратак у детињство (2001), Малишани и великани (2002), Царица мрвица (2003), Из баите моје маште (2005), Велики мали свет (2006) и др. Превођен на десетине језика, заступљен у бројним антологијама, сарађује са многим часописима, награђиван. Живи у Београду.

Мишнић Веселин – Рођен је 1959. године на Цетињу. Пише поезију, афоризме, есеје, приповетке и романе. Објавио је 31 књигу. Поезија: *Чаролије* (Цетиње, 1978), *Обољели камелеон* (Београд, 1981), *Успомене из кавеза* (Београд, 1982), *Цртач кругова* (Београд, 1983), *Њеним поноћним целатима* (Београд, 1989), *Богови и пацови* (Београд, 1992), *Хици са дна срца*, (Београд, 2000. и 2001). Приповетке: *Легенде о лудилу* (Београд, 1987), *Три младића у ужареној пећи* (Београд, 1993), *ДНК ХАНА, Седам Ветрова, Школа за везивање пертли* (Београд, 2013). Романи: *Болест вајара Габријела* (Београд, 1989), *Бездан* (Београд, 1993). *Романи у праху* (Београд, 1997, 1998 и 1999), *Велики & Мали Принци*, под псеудонимом Давид Јанг (Београд, 2003), *Садистички дизајн* (Београд, 2004. и 2005), *Роман о Цетињу* (Подгорица – Београд, 2010), *Велики и Мали принц* (Београд, 2011, под својим именом). Есеји: *Лице Бога, срце Бога* (Београд, 2001), *Светионик ума књига мисли* (Београд, 2015). Афоризми: *Трешње боје труле вишње* (Београд, 1999), *Корњаче Галапагоса* (Београд, 2000), *Ревизијални геноцид* (Београд, 2008), *Голгота са срећним крајем* (Београд, 2008), *Уредно сложени јауци* (Београд 2010, Домановићева награда за најбољу књигу сатире 2011), *Афоризми : избор* (Београд, 2010), *Афоризми* (Београд, 2013), *Слатко од лудила* (Београд, 2016). Живи у Београду.

Младеновић Алма – Рођена 1976. године у Београду. Завршила је Високу техничку школу. Пише прозу. Објавила је роман *Анђео Вардарис* (2016). Живи у Крушевцу.

Николетић Мићуновић Бојана – Рођена 1956. године у Београду. Пише кратке приче и афоризме. Сарађује са часописима. Заступљена у зборницима. Преводи с енглеског. Објављене књиге: *Појмови – псеудонаучно дело* (2002), *Градске приче* (кратка проза, 2015), *Минти, Ноло и остали (мале приче о псима и мачкама)* (књига за децу, 2015), *Јесен/зима 2015/16* (афоризми, 2016), *Поза, пресек и став* (кратке приче, 2016). Живи у Београду.

Николић Јово – Рођен 1958. године у Тутњевцу, општина Угљевик. Књиге афоризама: *Имитација логике* (1986), *Ланчана реакција* (2000), *Отворени прелом* (2002), *Застава свих боја* (2007), *Дух материје* (2012). Аутор је *Антологије афоризама БиХ „Протести можда не масе“* (2008). Добитник је бројних награда. Заступљен је у многим антологијама и зборницима. Живи у Угљевику и Корачу (Република Српска).

Новковић Валентина – Рођена је 1973. године. Песникиња, прозни писац и преводилац. Професор руског језика. Сарадница многих листова и часописа. Објавила збирку песама *Безвремено* (2014). Живи у Београду.

Пауновић Зорица – Рођена 1961. године у Трстенику. Дипломирани правник. Књиге: *Тешка ће киша* (поезија, 1997), *Вучја лоза* (кратке приче, 2016) и *Убити звезду падалицу* (кратка проза, 2016). Живи у Београду.

Пребуђила Мартин – Рођен је 1960. у Обреновцу, живи и ствара у Старој Пазови, ради у Новом Саду. Гимназију је завршио у Старој Пазови (1979) а студије словачког језика и књижевности на Филозофском факултету у Новом Саду (1987). Радио је као новинар и уредник у разним медијима. Објавио је шест збирки песама на словачком језику: *Dážd' do tváre (Kiša u lice*, 1983, Nový Sad), *Живот на плејбек* (Nový Sad, 1987), *Horeznačky (Nauznak*, Nový Sad, 1992) и *Namiesto kodicilu (Umesto kodicila*, В. Petrovec, 2001), *Такоређи о ничему (Takmer o ničom*, Ваčki Petrovac, 2010). Године 2010. изашао му је избор из његове поезије *Не закључавај празни дом (Nezatkýnaj prázdny dom*, Nadlak, Rumunija, 2010) и збирка песама *Три тачке у два урлика... (Tri bodky v dvoch vytiach...)*, у издању Друштва писаца Словачке у Братислави, 2014. Написао је и две збирке прича за децу: *Земљанин Милан и Винцент без увета (Pozemšťan Milan a Vincent bez ucha*, В. Petrovec, 1996) и *У Анином сну крдо коња бди (V Anninom sne črieda koní bdie*, Báčsky Petrovec, 2007). Објавио је два романа: *Резервиста без резервне коже* (најпре на словачком језику: *Rezervista bez rezervnej kože*, Nadlak, Rumunija, 2000), а затим му је овај роман преведен на српски језик (2002). У Новом Саду 2007. године му излази роман *Ма, дај, насмеши се...*, који је касније на словачки превео Ладислав Чањи *No tak, usmej sa...* (2012). Најновија књига је збирка кратких прича на словачком језику *Приче из црне кутује (Príbehy z čiernej skrinky*, Báčsky Petrovec, 2013). Приредио је и објавио књигу о доајену пазовачког, војвођанског и српског позоришног глумишта *Јурају Ондрику – Живот као велико позориште (Juraj Ondřík - Život ako veľké divadlo*, Báčsky Petrovec, 2007). Такође и монографију *Снови и звезде професора Михала Филипа* поводом стогодишњице његовог родјења (*Sny a hviezdy profesora Michala Filipa*, Báčsky Petrovec 2015). Најновије је приредио монографско издање **МАКАН** (*МАКАН*, Báčsky Petrovec, 2015). Пребуђила се дуг низ година бави и преводилаштвом: са словачког је на српски језик превео пет књига песама: *Електронски клаун Данијела Хевијера (Elektronický klaun*, Báčsky Petrovec, 2002), *Из дубине траве неба Јозефа Лајкерта (Z hlbokej trávy neba*, Novi Sad, 2006), *Када не бих био Мирослава Бјелика (Aj keby som nebol*, Báčsky Petrovec), *Аутопортрет с Прокрустовим лежајем Дане Подрацке (Autoportrét s Prokrustovým lôžkom*, Смедерево 2015) и *Мудрост јесењег лишћа Јарослава Резњика (Múdrost' jesenného listia*, Бачки Петровац – Београд 2015). У часописима су објављивани преводи са српског: Ненада Грујичића,

Николе Китановића, Ђорђа Нешића, Матије Бећковића, Љубомира Симовића, Милоша Комадине, Звонка Карановића, Драшка Ређепа, Ивана Негришорца, Зорана Ђерића. Као књижно издање најновије је изашао избор песама *Моја тачна привиђења/ Моје presné vidiny* Драгана Јовановића Данилова (Братислава 2015). Члан је Друштва књижевника Војводине и Друштва словачких писаца (Словачка).

Радосављевић Мирјана – Рођена је у Смедеревској Паланци 1986. године. Дипломирани правник. Књига песама *Величанствена поезија* (2015). Учествује у пројекту „Млади долазе“, који се реализује уз подршку Удружења Књижевника Србије.

Рим-Живковић Љиљана – Дипломирала је књижевност на Филолошком факултету. Песник, прозаиста, сатиричар, есејиста. Присутна у бројним зборницима, часописима и књижевним новинама. Добитник значајних признања из области књижевности. Објављује и под псеудонимима. Објавила је седам књига: *Капи дрхтавице* (песме, 1988, 1991), *Оживљена светлост* (поема, 1989), *Велика ширина* (песме, 2008), *Омча микрокозма* (афоризми, 2009) и др. Живи у Београду.

Ристић Стојановић Санда – Рођена 1974. године у Београду. Дипломирани филозоф. Пише кратке приче и поезију. Књиге поезије: *Ноћ је праштање своје* (2000), *Свитање је лет боје* (2007), *Ноћи наше, услуга* (2008), *Тишина разликује светлости* (2010), *Облачна птица* (2011), *Годишња доба речи* (2012), *Измишљотина ватре* (2013). Заступљена у зборницима. Сарађује са часописима. Члан је Удружења књижевника Србије и Српског књижевног друштва. Живи у Земуну.

Саиловић Деана – Сатиричар. Књиге афоризама: *Принцеза на зрну разума* и *Електронска исповедаоница*. Приређивач књиге *Жена и афоризам*. Уредник сатиричне редакције на Показивачу.

Сидоров Сергеј – Рођен 1960. Правник, издавач, писац, председник Московског клуба афористике. Живи у Москви.

Симић Слободан – Рођен је 1963. године у Ужицу. Специјалиста судске психијатрије. Пише афоризме, песме, приче и драме. Сарађује с неколико десетина часописа и листова. Члан је редакције седам часописа. Заступљен је у бројним антологијама, изборима, прегледима и зборницима. Добитник је многих награда. Превођен је на десетак језика. Објављене књиге: *Најцрње је црвено* (афоризми, Ужице, 1992), *Ратни профитер* (афоризми, Ужице, 1994), *Приче без поуке* (приче, Београд, 1995), *Вози, Мишко!* (афоризми, Београд, 1998), *Брод пацова* (приче, Београд, 1999, 2003), *Изабрани афоризми* (афоризми, Београд, 2003), *Незаштићени сведок* (приче, Зрењанин, 2006), *Афоризми: избор* (афо-

ризми, Београд, 2007), *Симином улицом* (афоризми, Зрењанин, 2007), *Шведски сто* (приче, Зрењанин, 2011), *Трновита круна : изабрани афоризми* (Зрењанин, 2013), *Зашто* (кратка проза, Београд, 2013), *Ожиљак* (поезија, Београд, 2015). Живи у Београду.

Симић Тамара – Рођена 1985. године. Дипломирани економиста. Објавила је две књиге: *Необичне бајке* и *Бајке о одрастању*. Живи на три адресе, у две државе.

Станисављевић Властимир Шаркаменац – Рођен 1941. Магистар архитектуре. Објавио преко двадесет књига: *Грчаница после хиљаду година*, *Учинио си се...*, *Тамна страна камена*, *Пањ*, *Ја Чарнојевић*, *Пето*, *српско јеванђеље*, *Леонардова смрт у Шаркамену*, *Кршне гране бадема*, *Моја Молитва*, *Глава*, *Вода која памти*, *Ђокондин осмех*, *Сунцокрет*, *Певање уназад*, *Узвишено почивају музе*, *И Бог човек јесте*, *Теорија рата*, *Жена од кованог гвожђа*, *Уздане сенке*, *100 сонета – 'шеста' страна света* и др. Заступљен у више иностраних и наших антологија. Сарађује с нашим и иностраним часописима. Добитник бројних награда. Живи у Београду.

Станић Шкодрић Александар – Рођен 1993. године у Ужицу. Студент новинарства. Пише поезију. Учествоје у пројекту „Млади долазе“, који се реализује уз подршку Удружења књижевника Србије.

Стојнић Данко – Рођен је 1955. у Београду. Педијатар. Бави се дејом пулмологијом и фтизиологијом. Објављене књиге: *Априорна фантастика* (2010), *Синтетичка аутобиографија* (2011), *Две приче* (2011), *Градске приче* (2012), *Шест кратких прича* (2013), *Фасцикле* (2014), *Девет прозора* (2015), *Неколико чудних прича о екскурзорима* (2015) и *Колекција споредних размислиња о оцу* (2016). Живи у Београду.

Столић Даница – Рођена је 1955. године у Приштини. Доктор књижевних наука. Пише критике и есеје. Сарадница је многих наших листова и часописа. Објавила књиге: *Осврти (студије, есеји, критике)* (2007), *Култура говора* (2008, коаутор) и *Стваралаштво Пере Стефановића* (2008). Живи у Београду.

Стриковић Н. Јован – Књижевник и неуропсихијатар. Аутор је бројних стручних и научних књига у којима се бавио психолошким феноменима у књижевности: *смехом*, *лудилом*, *самоубиством*, *осветом*. Најпознатији су му наслови: *Путевима Његошеве психоанализе*, *Смијех игумана Стефана*, *Самоубиство и апсурд*, *Доба равнодушних*, *Ријеч и душа*. Живи у Београду и Сутомору.

Тимић Урош – Рођен је у Смедереву 1991. године. Дипломирао је на катедри за библиотекарство и информатику. Објавио је роман *Осми живот*

(2013). Награђиван за приче. Сарађује са часописима. Учествује у пројекту „Млади долазе“, који се реализује уз подршку Удружења књижевника Србије.

Тодоров Милан – Рођен 1951. у Банатском Аранђелову. Дипломирао књижевност. Био новинар и генерални директор Радио телевизије Нови Сад. Прва објављена књига: збирка сатиричних прича *Ухом за крухом* (1976). Написао још: збирке песама *Боца под притиском* (1980) и *Претакани Срби* (2009); књиге афоризама *Црвени и плави* (1981), *Сиротињска забава* (1990), *Острво без блага* (2003), *Покори се и почни*, која је проглашена најбољом књигом афоризама објављеном на српском говорном подручју 2013.; драму *Кунинско лето* у сезони 1985/86. извођена у Српском народном позоришту у Новом Саду. Позоришни кабаре *Где да се носимо* (1981). Кабаре *Патка* (Нови Сад, 1983). Написане и изведене радио драме: *Поздрав из Аустралије* (1981), *Кунинско лето* (1984), *Принц од монокла* (1982). Написана и емитована ТВ драма *Шпански ветар са сиром* (1979). Коаутор ТВ кабареа на ТВ Нови Сад *Тикваријум* (1985). Косценариста ТВ филма *На лепом плавом Дунаву* (режија Бранко Милошевић, 2000). Књиге прича: *Безброј наших живота* (2011) и *Не могу овде да дочекам јутро* (2014).

Тодоровић Миролуб – Рођен је 1940. године у Скопљу. Дипломирао је на Правном факултету у Београду. Оснивач је и теоретичар сигнализма, српског (југословенског) неоавангардног стваралачког покрета и уредник Интернационалне ревије *Сигнал*. Пише поезију, прозу, есеје и бави се мултимедијалном уметношћу. Објављене књиге поезије: *Планета* (1965), *Сигнал* (1970), *Куберто* (1970), *Путовање у Звездалију* (1971), *Свиња је одличан пливач* (1971), *Степениште* (1971), *Поклон-пакет* (1972), *Наравно млеко пламен пчела* (1972), *Тридесет сигналистичких песама* (1973), *Гејак Гланца Гуљарке* (1974), *Телезур за тракање* (1977), *Инсект на слепоочници* (1978), *АЛГОЛ* (1980), *Textum* (1981), *Чорба од мозга* (1982), *Гејак Гланца Гуљарке* (друго проширено издање, 1983), *Chinese Erotism* (1983), *Нокаут* (1984), *Дан на девичњаку* (1985), *Заћутим језа језик језгро* (1986), *Поново узјахујем Росинанта* (избор из поезије, 1987), *Белоушка попије кишницу* (1988), *Source de cerveau dans l Europe de l Est* (1988), *Видов дан* (1989), *Радосно рже Рзав* (1990), *Трн му црвен и црн* (1991), *Амбасадорска кибла* (1991), *Сремски ђевап* (1991), *Дишем. Говорим* (1992), *Румен Гуштер кишу претрчава* (1994), *Стриптиз* (1994), *Девичанска Византија* (1994), *Гласна Гаталинка* (1994), *Испљувак олује* (1995), *У цара Тројана козје уши* (1995), *Планета* (заједно са поемом *Путовање у Звездалију*, друго проширено издање, 1995), *Смрдибуба* (1997), *Звездана мистрија* (1998), *Електрична столица* (1998), *Рецепт за запаљење јетре* (1999), *Азурни сан* (2000), *Пуцањ у Говно* (2001), *Гори Говор* (2002), *Фонети и друге песме* (2005), *Плави ветар* (2006), *Паралелни светови* (2006), *Рана, реч и песма* (са Дејаном Богојевићем, 2007), *Златно руно* (2007), *Свиња је одличан пливач и друге песме* (2009), *Љу-*

бавник непогоде (2009), *Глад за неизговорљивим* (2010), *Киборг* (2013), *Пандорина кутија* (2015), *Ловац магновења* (2015). Књиге прозе: *Тек што сам отворила пошту* (епистоларни роман, 2000), *Дошетало ми у уво* (шатро приче, 2005), *Прозор* (снови, 2006), *Шатро приче* (2007), *Лај ми на ђон* (Интернет издање, 2007), *Шокинг-блу* (шатро роман, 2007), *Киснем у коко-шињцу* (шатро жваке, 2008), *Боли ме блајбингер* (шатро роман у 150 жвака и 50 слика) (2009), *Стално проваљује буве* (Интернет издање, 2009), *Торба од врбовог прућа* (кратке приче, 2010), *Дневник 1985* (2012), *Дневник сигнализма* (2012), *Апеирон* (2013). Књиге есеја и полемика: *Signalism* (1973), *Сигнализам* (1979), *Штеп за шуминдере – ко им штрика црева* (1984), *Певци са Бајлон-сквера и моја фрка са њима* (1986), *Дневник авангарде* (1990), *Ослобођени језик* (1992), *Игра и имагинација* (1993), *Хаос и Космос* (1994), *Ка извору ствари* (1995), *Планетарна култура* (1995), *Жеђ Граматологије* (1996), *Signalism You-goslav Creative Movement* (1998), *Miscellaneaе* (2000), *Поетика сигнализма* (2003), *Токови неоавангарде* (2004), *Језик и неизрециво* (2011), *Време неоавангарде* (2012), *Стварност и утопија* (2013), *Простори сигнализма* (2015). Књиге за децу: *Миш у обданишту* (2001), *Блесомер* (2003). Антологије: *Сигналистичка поезија* (1971), *Конкретна, визуелна и сигналистичка поезија* (1975), *Mail Art – Mail Poetry* (1980). Bookworks: *Фортран* (1972), *Approaches* (1973), *Signal-Art* (1980), *Златибор* (1990), *Шумски мед* (1992). Поезија, есеји и интермедијални радови Мирољуба Тодоровића објављивани су на више језика у антологијама, зборницима, каталозима, листовима и часописима: Италије, Мађарске, Аустрије, Немачке, Француске, Шпаније, Португала, Швајцарске, Чешке, Пољске, Литваније, Шведске, Русије, Финске, Исланда, Велике Британије, Данске, Холандије, Белгије, САД, Канаде, Мексика, Уругваја, Бразила, Нове Каледоније, Јужне Кореје, Јапана и Аустралије. Имао је дванаест самосталних, а излагао је на преко шест стотина колективних међународних изложби цртежа, колажа, визуелне поезије, мејл-арта и концептуалне уметности. Награде: „Павле Марковић Адамов“, „Оскар Давичо“, „Тодор Манојловић“, „Вукова награда“, награда Вукове задужбине, „Златно слово“ итд. Живи у Београду.

Требјешанин Жарко – Психолог. Проучава и пише о проблемима психологије личности, социјалне психологије, психоанализе, аналитичке психологије, психологије књижевности, политичке психологије, етнопсихологије и фолклористике. Највише је посвећен изучавању теорија личности, посебно Фројдове, Јунгове, Адлерове, Масловљеве, Олпортове и Фромове. До сада је објавио двадесетак књига, четрдесетак предговора / поговора, као и више од две стотине научних и стручних радова. Живи у Београду.

Ћатић Драгана – Рођена у Тополи 1960. године. По професији је новинар. Објавила је шест књига: *На зрну душе* (поезија, 1995), *Новинарска* (збирка новинских репортажа, 1999), *Рам за песму* (поезија, 2000), *Трепет лептиро-*

вих крила (хаику поезија, 2010), *Борових иглица плес* (хаику поезија, 2015) и *Плаветни сневач* (2016). Њени стихови су превеђени на руски и македонски језик, а заступљени су у више песничких антологија. Живи у Београду.

Филиповић Никола – Рођен је 1987. године у Београду. Спортски новинар. Објавио је књигу *На раскршћу : медитативна проза* (2015). Живи у Београду.

Фрања Аркадијус (Frania Arkadiusz) – Рођен је 1973. године. Пољски песник, прозаиста и књижевни критичар. Стекао је звање доктора хуманистичких наука у области књижевности на Шлеском универзитету одбранивши тезу „*Powojenne dyskusje nad pozytywizmem*” („Послератне дискусије о позитивизму”). Аутор је пет збирки песама: *Na przykład mnie nie ma* (*На пример, нема ме* 1994, 1996), *Powiedz mi siebie* (*Изреци ми себе* 1995, 1996), *Na zimnym uczynku* (*На хладном задатку*, 1999), *Ale się nie budzę* (*Ипак се не будим*, 2004), *Zacząć nic od początku* (*Почети ништа од почетка*, 2012), затим књигу прозе *Jestem rotmąstem Pana Boga na człowieka* (*Ја сам помисао Го-спода Бога на човека*, 2010), као и четири тома књижевне критике: *Solidne niefarbowane retro* (*Солидно необојена прошлост*, 2004), *Strażnicy i najeźdźcy* (*Стражари и окупатори*, 2005), *Trzy szkice typu ziemia-ziemia-ziemia* (*Три скице типа земља-земља-земља* 2007), *Lipton story* (2009). 2014. године, у преводу Олге Лалић-Кровицке, у Књажевцу је објављена књига прозе *Асоцијације*, док је у Варшави изашла његова нова збирка прича *Rzeźby w masle* (*Скулп-туре у бутеру*). Живи у Ченстохову на југу Пољске.

Чотрић Александар – Рођен је 1966. године у Лозници. Од 1984. године објављује афоризме и приче у новинама и часописима. Објавио је књиге афоризама: *Даћемо ми вама демократију*, *Пета колона*, *Недозвољене мисли*, *Кратки резони*, *Гола истина*, *Померање памети* (сатирични афоризми); *Играње главом* (афоризми о спорту); *Својеглава књига*, *Дечја посла* и *О љубави с љубављу* (афоризми за децу); *Добре вибрације* (афоризми о женама и мушкарцима); књиге сатиричних прича: *Обележене приче*, *Приче пред буђење*, *Причињавање* и *Друге приче* и књигу прича за децу *Озбиљно смешна књига*. Књиге афоризама или прича објављене су му у Румунији, Македонији, Словенији, Пољској, Мађарској и Бугарској. Приредио је антологију српског афоризма за децу *Разделањак*, зборник афоризама о спорту *Дриблинг духа*, Антологију савременог стваралаштва за децу српских писаца у расејању и Антологију савремене руске афористике. Заступљен је у антологијама које су објављене у САД, Русији, Немачкој, Шпанији, Италији, Аустрији, Бугарској, Македонији, Пољској, Румунији, Словенији, Шведској и другим државама. Међу осталим, добитник је признања: „Златна кацига“, „Радоје Домановић“, „Владимир Булатовић Вић“, „Јован Хаџи-Костић“, „Драгиша Кашиковић“, „Стеван Сремац“, „Ђорђе Фишер“, „Златна значка“, „Златни беочуг“, „Витезово пролеће“ и „Досите-

јево перо“ (награда ученика београдских школа). Лауреат је и књижевних признања у Бугарској, Румунији, Македонији, Црној Гори, БиХ и Либану. Приче и афоризми превођени су на енглески, пољски, немачки, француски, словеначки, мађарски, румунски, шпански, македонски, руски, белоруски, албански, словачки, чешки, шведски, грчки, бугарски, русински, италијански, португалски, јерменски, грчки, каталонски, баскијски, арапски и турски језик. Живи у Београду.

Џункова Катарина – Рођена је 1987. у Кошицама (Словачка). Студирала на Карловом универзитету у Прагу. Тренутно студент докторских студија на Филолошком факултету Ст. Петерсбург (Русија). Добитница многих књижевних награда и признања. За прву збирку поезије (2010) добила је награду *Иван Краско*. Бави се језичким истраживањима, преводашћом и новинарством. Преводи са немачког, енглеског, руског, француског, српског, пољског и чешког. Сарадница је многих листова и часописа у земљи и иностранству.

Шерзод Комил Халил – Рођен је 1982. у Китабу (Узбекистан). Студирао је на Националном универзитету и дипломирао филозофију. Радио је као наставник филозофије на Ташкентском институту. Докторирао је и бавио се професуром. Сада је слободни књижевник. Објавио је збирку песама *I left poetry* (2016) на енглеском језику у Сједињеним Америчким Државама.

Шојхер Владимир – Рођен је 1948. године. Инжењер, писац, афористичар и приређивач више антологија мисли и афоризама. Живи у Москви.